

Jaarverslag 2023

Stichting Pensioenfonds PostNL

Inhoudsopgave

BESTUURSVERSLAG

Woord van de voorzitter	4
1. Kernegevens	7
2. Bestuursverslag	9
2.1. Missie, visie en doelstellingen	10
2.2. Meerjarenbeleid en jaarplan 2023	10
2.3. Risicobeheersing	12
2.4. Governancestructuur	16
2.5. Pensioenregeling	22
2.6. Vermogensbeheer	27
2.7. Communicatie	36
2.8. Kosten	40
2.9. Actuele ontwikkelingen	43
3. Verantwoordingsorgaan	44
3.1. Verslag van Verantwoordingsorgaan	45
3.2. Reactie bestuur op oordeel Verantwoordingsorgaan	49
4. Raad van Toezicht	50
4.1. Verslag Raad van Toezicht	51
4.2. Reactie bestuur op oordeel Raad van Toezicht	55

JAARREKENING

5. Jaarrekening	57
5.1. Balans per 31 december 2023	58
5.2. Staat van baten en lasten over 2023	59
5.3. Kasstroomoverzicht	60
5.4. Toelichting op de jaarrekening	61
5.5. Toelichting op de balans per 31 december 2023	68
5.6. Niet in de balans opgenomen verplichtingen	84
5.7. Verbonden partijen	84
5.8. Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023	85
5.9. Gebeurtenissen na balansdatum	89
5.10. Bijzondere statutaire zeggenschapsrechten	90

OVERIGE GEGEVENS

6. Overige gegevens	91
6.1. Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	92
6.2. Deelnemersbestand	92
6.3. Actuariële verklaring	92
6.4. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	94

BIJLAGEN

Bijlagen	100
Bijlage 1 - Historisch overzicht toeslagen	101
Bijlage 2 - Personalía	103
Bijlage 3 - Begrippenlijst	105
Bijlage 4 - Annex IV SFDR	115
Colofon	132

Woord van de voorzitter

Woord van de voorzitter

De agenda van het fonds werd in 2023 grotendeels bepaald door de pensioenhervorming. Met sociale partners hebben wij veel gesprekken gevoerd over de uitwerking van de nieuwe regeling. Tegelijkertijd hebben we als bestuur veel aandacht besteed aan de operationele aanloop naar de transitie. Wij monitoren onze uitbestedingspartijen nauwgezet met het oog op de voortgang van alle voorbereidingen. Het fonds heeft een gezonde financiële uitgangspositie. Dit maakt het makkelijker om voor alle deelnemers tot een redelijk positieve uitkomst te komen. De relatief hoge dekkingsgraad maakte het ook mogelijk om opnieuw de pensioenen te indexeren per 1 januari 2024 met een percentage van ruim 3%.

Pensioenhervorming: op weg naar een transitieplan

Vorig jaar schreef ik op deze plek dat het fonds en de sociale partners akkoord hebben bereikt met sociale partners waarin partijen de voorkeur hebben uitgesproken voor de solidaire premiereregeling en invaren. In 2023 hebben sociale partners zich de technische invulling van de nieuwe Pensioenwet eigen gemaakt en voor de verschillende elementen van de regeling uitgangspunten bepaald zoals onder meer voor de invaardekkingsgraad, de omzetting van het ouderdomspensioen, het nieuwe partnerpensioen, en hoe om te gaan met IPS. Ook het Verantwoordingsorgaan heeft haar rol serieus opgepakt en een toetsingskader uitgewerkt om de evenwichtigheid van de nieuwe regeling te beoordelen. Het bestuur heeft verschillende bijeenkomsten met het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht georganiseerd ter beeldvorming en om zienswijzen uit te wisselen. Wij hopen dat rond de zomer van 2024 de sociale partners het definitieve transitieplan klaar hebben, zodat wij dit kunnen indienen bij De Nederlandsche Bank. Ons doel is om per 1 januari 2026 de overstap naar de solidaire premiereregeling te maken. Deze planning is zeer uitdagend maar nog steeds haalbaar. De samenwerking met sociale partners verloopt constructief en er is wederzijds begrip voor elkaars rol. Dit helpt enorm, zodat wij op een goede manier een toekomstbestending pensioen kunnen inregelen voor onze deelnemers.

Maatschappelijk verantwoord beleggen een tandje scherper

De ambitie van ons pensioenfonds op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen is onverminderd hoog. Wij werken voortdurend aan de ontwikkeling van onze beleggingsportefeuille om onze ambitie te kunnen waarmaken. Dit doen we door de beleidsvorming concreter te maken, de implementatie in lijn te brengen met de doelen, daar op te meten met duidelijke prestatie-indicatoren en ons te verantwoorden. In 2023 heeft het pensioenfonds het landenbeleid aangescherpt met een objectieve toetsing op basis van drie invalshoeken: goed bestuur, sociaal en milieu. Als een land niet aan de toetsing op een van deze drie gebieden voldoet, belegt het pensioenfonds niet in staatsobligaties van dit land en ook niet in bedrijven die grotendeels in handen van dit land zijn. Er is een nieuwe invulling gekozen voor staatsobligaties van opkomende landen. Ook streeft het pensioenfonds ernaar een positieve bijdrage te leveren aan de thema's klimaatactie en goede

gezondheid en welzijn. Een voorbeeld is dat beleggingen minimaal passen binnen het Paris Aligned Benchmark: reductiepas voor CO₂-uitstoot.

Hoe de activiteiten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen zich vertalen is terug te zien in de resultaten van het jaarlijkse onderzoek van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO). In het VBDO-onderzoek over 2022/2023 staat het pensioenfonds op de 6e plaats van de VBDO-ranglijst, net als vorig jaar. Wij zijn daarmee het hoogst geëindigd van de ondernemingspensioenfondsen en zelfs één van de grootste bedrijfstakfondsen gepasseerd.

Dit is zeker geen vanzelfsprekendheid en wij zijn hier dan ook erg trots op. Alhoewel de VBDO-ranglijst voor ons geen doel op zich is, geven de criteria die VBDO hanteert, het fonds goede aanknopingspunten om de verduurzaming van de beleggingen verder aan te scherpen.

Governance in beweging

Het bestuur heeft dit jaar de manier van werken behoorlijk veranderd in het bestuur. Het fonds heeft diverse commissies. Eén van de commissies, de Risicobeheercommissie, hebben wij per eind 2023 opgeheven. Het risicodenken van het bestuur is inmiddels op een dusdanig niveau, dat een aparte commissie niet meer nodig is.

Ook de rollen van sleutelfunctiehouders zijn gewisseld. Voorheen vulde de directeur Audit & Security van PostNL de positie van sleutelfunctiehouder Internal Audit in, maar in 2023 heeft het bestuur besloten om deze functie binnen het bestuur te beleggen. Deze beslissing, het (aankomende) vertrek van twee van onze bestuursleden en het opheffen van de eerder benoemde Risicobeheercommissie, maakten het nodig om een aantal bestuursleden een andere rol/taak te geven binnen het bestuur. Dit betekent ook dat er een nieuwe sleutelfunctiehouder Risicobeheer is en dat de voormalig sleutelfunctiehouder thans zitting heeft in twee andere commissies.

Het bestuur vindt het wenselijk dat bestuursleden vanuit diverse perspectieven en rollen verantwoordelijkheid nemen. Dit versterkt de onderlinge communicatie. Het bestuur heeft in 2023 ook veel aandacht besteed aan de cultuur en soft controls. Daarvoor heeft het bestuur gebruik gemaakt van de tool *Management Drives*. Het gebruik van deze tool leidt er toe dat wij als bestuur beter inzicht krijgen in elkaars krachten, gevoeligheden en valkuilen en dat de samenwerking soepeler gaat. Ook heeft het bestuur het afgelopen jaar zich actief ingezet om slagvaardiger te werken. Dit is goed gelukt en leidt er toe dat onze bestuursvergaderingen nu aanzienlijk korter zijn. Ik ben trots op de hoge ambitie van het bestuur en bestuursbureau en de inzet om optimaal met elkaar samen te werken.

Het bestuursbureau heeft het afgelopen jaar een mooie groei doorgemaakt. Het grootste gedeelte van 2023 bestond het bestuursbureau uit 6 vaste medewerkers. Door enkele personeelwisselingen is het bestuursbureau een tijdje onderbezet geweest, maar dit is op het moment van schrijven gelukkig niet meer het geval. Hiermee heeft het bestuursbureau weer een stabiele basis en kan het alleen maar sterker worden.

Het laatste jaar

De deelnemersbijeenkomst over maatschappelijke verantwoord beleggen in Den Haag was een hoogtepunt in ons directe contact met de deelnemers. Het bestuur heeft daar geproefd dat ook onze deelnemers graag zien dat ons fonds hoog inzet op duurzaamheid. Een woord van dank is hier op zijn plaats. Dat geldt bijvoorbeeld voor onze uitbestedingspartners die onvermoeibaar zich inzetten om het fonds te ondersteunen in deze uitdagende fase. Met raad en daad draagt ook de Raad van Toezicht bij aan het goed functioneren van het bestuur. Ook het Verantwoordingsorgaan verdient alle waardering voor het kritisch volgen van en advies geven aan het bestuur.

Na 10 jaar met ongelofelijk veel plezier voor dit fonds gewerkt te hebben, zal ik eind 2024 mijn voorzittersrol beëindigen. Het bestuur is begin van het jaar gestart met de zoektocht naar een opvolger. Langs deze weg wil ik mijn dank uitspreken voor de mogelijkheid die ik gekregen heb dit prachtige pensioenfonds samen met bestuur, bestuursbureau, sociale partners en onze uitbestedingspartijen te brengen waar het nu is.

Driebergen, 28 juni 2024

René van de Kieft, voorzitter

1. Kerngegevens

Kerngegevens

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantal deelnemers (per eind van het jaar)					
Deelnemers, actief en voortgezet	18.626	19.265	20.174	19.147	18.200
Gewezen deelnemers (slapers)	38.775	43.841	44.496	42.808	44.382
Pensioengerechtigden	35.274	34.325	33.394	32.164	31.438
Totaal aantal deelnemers	92.675	97.431	98.064	94.119	94.020
Dekkingsgraad					
Beleidsdekkingsgraad in %	132,8	134,7	121,4	104,4	110,6
Dekkingsgraad in %	128,3	129,5	126,0	111,0	113,4
Minimaal vereiste dekkingsgraad in %	104,1	104,1	104,1	104,1	104,1
Vereiste dekkingsgraad in %	117,3	117,8	116,2	115,1	116,5
Balans (in duizenden euro)					
Pensioenvermogen	9.380.635	8.914.210	10.956.614	10.331.352	9.540.283
Technische voorzieningen	7.307.490	6.833.124	8.692.623	9.306.200	8.413.744
Eigen vermogen	2.070.801	2.081.086	2.263.991	1.025.152	1.126.539
Premies en uitkeringen (in duizenden euro)					
Feitelijke premies	105.690	108.770	101.216	399.991	119.463
- Waarvan koopsom voorwaardelijk pensioen	0	0	1.608	306.851	24.557
Uitkeringen	297.865	262.544	249.518	241.111	236.813
Saldo	-192.175	-153.774	-148.579	158.882	-117.350
Toeslagen					
Toegekend per 1 januari in % *	10,00	1,95	0,00	0,07	0,72
Volledige toeslag in %	17,16	2,57	0,99	1,64	1,47
Niet toegekend cumulatief **					
- PostNL in %	22,55	14,36	13,66	12,55	10,81
- Postkantoren in %	23,71	15,44	14,73	13,48	11,73
Beleggingsrendement op jaarbasis					
Jaarrendement in %	7,5	-17,7	7,7	6,7	15,1
Gemiddeld afgelopen 5 jaar in %	3,9	2,3	6,8	7,3	6,2
Gemiddeld afgelopen 10 jaar in %	5,4	4,6	7,3	7,2	7,8
Gemiddeld vanaf oprichting in %	6,3	6,3	7,1	7,0	7,1
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten (in euro per deelnemer)	144	146	144	138	144
Vermogensbeheerkosten (in % gemiddeld belegd vermogen)	0,44	0,42	0,43	0,45	0,44
Transactiekosten (in % gemiddeld belegd vermogen)	0,07	0,11	0,12	0,13	0,10
Gemiddelde duration in jaren					
Deelnemers, actief en/of voortgezet	20,5	23,2	22,2	22,8	22,4
Gewezen deelnemers	20,5	21,7	22,5	23,1	23,1
Pensioengerechtigden	9,0	9,1	10,2	10,8	10,7
Totaal gemiddelde duration	14,4	14,7	16,8	17,6	17,2
Gemiddelde rekenrente in %	2,38	2,70	0,52	0,10	0,65

* De per 1 januari 2024 toegekende toeslag van 3,15% is wel verwerkt in de technische voorziening, maar staat niet bovenstaand meerjarenoverzicht.

** Een overzicht van de achterstand in toeslagen staat in Bijlage 1.

2. Bestuursverslag

2.1. Missie, visie en doelstellingen

Vooraf: wie we zijn

"PostNL heeft samen met FNV, CNV en BVPP het pensioen voor de postbodes, pakketbezorgers, postsorteerders en mensen van het hoofdkantoor al sinds 1989 bij Pensioenfonds PostNL ondergebracht. Sociale partners van PostNL hebben bewust gekozen voor ons als eigen ondernemingspensioenfonds. Op die manier hebben sociale partners van PostNL invloed en zeggenschap over de uitvoering van de pensioenregeling. Het pensioenfonds heeft zo een eigen bij PostNL passende identiteit, die zich kenmerkt door betrouwbaarheid en betrokkenheid. Het pensioenfonds weet wat voor vragen op pensioengebied er leven bij de (voormalige) werknemers van PostNL. De verbondenheid, het onderlinge vertrouwen en de wederzijdse loyaliteit tussen PostNL, de betrokken werknemersorganisaties, alle andere betrokkenen en het pensioenfonds zijn daardoor groot."

Missie

"Wij zijn er om voor jou, als deelnemer, gewezen deelnemer of pensioengerechtigde, (voormalige) werknemer van PostNL, een betrouwbaar pensioen te verzorgen."

Visie

"Een betrouwbaar pensioen, dat betekent dat je op ons kunt rekenen voor:

- een uitgekende balans tussen enerzijds een zo koopkrachtig mogelijk en anderzijds een zo stabiel mogelijk pensioen
- eenvoudige, heldere communicatie en gepersonaliseerde keuzebegeleiding;
- duurzaam handelen met als focus klimaatactie en goede gezondheid en welzijn;
- efficiënte uitvoering van de door sociale partners afgesproken regeling."

Doelen

"Onze doelen zijn dan ook:

- de ingelegde premies zo beleggen dat deze, binnen de risicohouding van het fonds, maximaal financieel renderen voor een betrouwbaar pensioen. Daartoe beleggen we volgens onze beleggingsovertuigingen*;
- voor elkaar krijgen van maatschappelijke impact. Wij doen er alles aan om zo te beleggen dat de doelen uit het Klimaatakkoord van Parijs uit 2015 haalbaar blijven zover dat binnen onze macht ligt. Dit betekent dat we de "Paris Aligned Benchmark"(hierna: PAB) overtreffen;
- jou inzicht geven in je pensioen, zorgen dat je verwachtingen realistisch zijn en dat je weet wanneer en hoe je in actie moet komen. En dat je makkelijk met ons in contact kunt komen;
- realiseren van kloppend pensioenbeheer en afgewogen vermogensbeheer tegen lage kosten. Dit doen we door uitbesteding bij zorgvuldig gekozen partijen. Die partijen sturen we actief aan en controleren we voortdurend.

Bij al onze doelen wegen we goed af welke risico's ervoor nodig zijn en hoe we deze risico's zo klein mogelijk kunnen houden.

** Onze beleggingsovertuigingen: 1. Beleggingsrisico nemen loont; 2. Diversificatie voegt waarde toe; 3. Eenvoud als vertrekpunt; 4. Passief beheer, tenzij actief naar verwachting meer oplevert; 5. Het voegt waarde toe om de eerste te zijn; 6. Maatschappelijk beleggen verlaagt het risicoprofiel."*

2.2. Meerjarenbeleid en jaarplan 2023

Het pensioenfonds heeft eind 2022 een meerjarenbeleidsplan 2023 – 2028 opgesteld. Het pensioenfonds heeft vastgesteld dat de grootste uitdaging voor de komende jaren de voorbereiding op de pensioenhervorming is. In het plan zijn de belangrijkste meerjarendoelen:

1. Het pensioenfonds voert per 1 januari 2026 de door sociale partners gekozen en door het pensioenfonds verder technisch ingevulde nieuwe regeling in. In 2028 werkt deze tot volle tevredenheid van alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

2. In 2028 heeft het pensioenfonds vastgesteld dat het de uitvoering van het pensioenbeheer aan de juiste pensioenuitvoeringsorganisatie (PUO) heeft toevertrouwd.
3. De uitvoeringskosten voor pensioenbeheer liggen in 2028 net als nu lager dan het gemiddelde van ondernemingspensioenfonds met een vergelijkbare omvang van ca. 100.000 (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De fiduciaire kosten liggen maximaal op het niveau van het gemiddelde van fondsen met vergelijkbare assetcategorieën.
4. In 2028 heeft het pensioenfonds de Paris Aligned Benchmark voor alle asset categorieën overtroffen en is er meetbare impact bij de twee SDG's (sustainable development goals, Verenigde Naties) klimaatactie en goede gezondheid en welzijn.
5. In 2028 hebben sociale partners nog steeds alle vertrouwen in het pensioenfonds, blijkend uit het gegeven dat zij de pensioenvoorziening met overtuiging bij het fonds blijven onderbrengen

Het pensioenfonds had voor 2023 een jaarplan opgesteld, waarin het beschreef wat het in 2023 wilde doen als eerste stappen om de doelen voor 2028 waar te maken. Er waren drie speerpunten:

- .(1) Pensioenhervorming, enerzijds beleidsvorming met sociale partners en anderzijds voorbereiding implementatie met PUO TKP.
- .(2) Op het gebied van klantbediening komen tot een ambitie en een plan van aanpak.
- .(3) Efficiënter functioneren van het bestuur.

1. Pensioenhervorming: beleidsvorming met sociale partners

Bestuur en sociale partners hebben in Q4 2022 een baanbrekende tripartite overeenkomst gesloten, waarmee zij er in geslaagd zijn om samenhangende besluiten te nemen over veranderingen in de huidige regeling en uitgangspunten voor de pensioenhervorming. Sociale partners hebben besloten dat de nieuwe regeling een solidaire premiereregeling wordt en ze hebben een intentie tot invaren uitgesproken, en nog een aantal aanvullende richtinggevende doelen gesteld.

De beleidsmatige voorbereiding heeft baat bij de duidelijke uitgangspositie, de constructieve houding van alle partijen en de gestage en intensieve inspanningen. Het bestuur heeft in 2023 acht speciale bijeenkomsten aan de beleidsvorming voor de pensioenhervorming gewijd en daarnaast in vier bijeenkomsten het Verantwoordingsorgaan bijgepraat. Daarnaast participeerde het pensioenfonds in een technische werkgroep met sociale partners die 18 keer bij elkaar kwam en in het overleg van dagelijks bestuur met sociale partners dat vijf keer bij elkaar kwam. Op die manier hebben het pensioenfonds en sociale partners belangrijke stappen gezet:

- Het bestuur heeft voorlopige besluiten genomen over de invulling van de solidaire premiereregeling, in het bijzonder over de risicohouding, het toedelingsmechanisme, de uitkeringsfase en de solidariteitsreserve.
- Sociale partners hebben een voorlopige invulling gegeven aan de transitie van het ouderdomspensioen van de huidige regeling naar de solidaire premiereregeling.
- In 2024 volgt toetsing en completering van de voorlopige besluiten. Sociale partners verwachten medio 2024 het transitieplan gereed te hebben.

Aanwijzing DNB

In de loop van 2023 is een verschil van inzicht ontstaan tussen DNB en het pensioenfonds omtrent de juridische toepassing bij een onderdeel van de tripartite overeenkomst. Aan het eind van het verslagjaar, op 21 december 2023, heeft DNB een aanwijzing gegeven hierover. In de eerste helft van 2024 hebben partijen daarom in overleg met DNB een aanvullende afspraak gemaakt op de tripartite overeenkomst. De evenwichtigheid is daarbij in materiële zin ongewijzigd gebleven. DNB heeft bevestigd dat hiermee de aanwijzing is opgevolgd.

Concreet houdt de aanvullende afspraak in dat werkgever PostNL niet de eerder afgesproken 20,3 miljoen euro teruggestort krijgt in verband met de minder dan eerder geraamde kosten voor de overgangsregelingen voor Vut, Prepensioen en Levensloop. Op die manier wordt er geen pensioenvermogen aan het fonds onttrokken. Daarmee geeft het fonds gevolg aan de aanwijzing van DNB. Tegelijkertijd blijft overeind staan dat er 20,3 miljoen euro minder nodig is voor de overgangsregelingen voor Vut, Prepensioen en Levensloop dan eerder was voorzien. Daarom is nu door werkgever, vakbonden en het pensioenfonds afgesproken dat werkgever PostNL 20,3 miljoen euro minder premie hoeft te betalen in het eerste jaar na de overgang naar de nieuwe pensioenregeling.

Pensioenhervorming: implementatie met TKP

Het pensioenfonds heeft voor de implementatie medio 2022 een intentieovereenkomst met de PUO TKP Pensioen, gesloten over gezamenlijke doelen en werkwijze bij de voorbereiding van de implementatie. In 2023

zijn de gemeenschappelijke stuurgroep en projectgroep periodiek bij elkaar gekomen om de voortgang, kosten en risico's structureel te monitoren. Een belangrijke ontwikkeling bij TKP is dat TKP voor de nieuwe regelingen een nieuw platform in gebruik neemt, Plexus van Keylane, en dit nu aan het ontwikkelen is.

Daarnaast heeft het pensioenfonds in 2023 onderzocht of TKP de beste partij blijft voor de transitie. Het bestuur heeft op 3 november 2023 besloten te focussen op het realiseren van een goede transitie bij TKP.

Met het oog op de aanpassingen van de pensioenregeling op basis van de pensioenhervorming is het extra van belang dat de datakwaliteit van de pensioenadministratie op orde is. De (historische) data van alle deelnemers, vaak opgebouwd gedurende een hele lange periode, dient juist te zijn. Met name bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is het van groot belang dat alle data accuraat zijn. Het pensioenfonds is samen met TKP in de loop van 2023 van start gegaan met de analyse van de datakwaliteit. Het pensioenfonds heeft de risico-inventarisatie afgerond. Data-analyse en deelwaarnemingen inclusief rapportage en besluitvorming over benodigde herstelacties staan voor 2024 gepland.

Daarnaast moet onder de pensioenhervorming de pensioenadministratie bij TKP worden gekoppeld aan de administratie van de beleggingen (BNP Paribas). TKP en BNP Paribas zijn voorbereidingen aan het treffen met het inrichten van de infrastructuur om deze koppeling goed te laten verlopen. Het pensioenfonds is uitgebreid betrokken bij dit project en volgen de ontwikkelingen op de voet.

2. Klantbediening

Het pensioenfonds heeft een ambitie op het gebied van klantbediening geformuleerd en vervolgens een plan van aanpak gemaakt om deze ambitie te realiseren.

Het pensioenfonds wil de overgrote meerderheid van de vragen van deelnemers geautomatiseerd beantwoorden en in aanvulling persoonlijke interacties voor bijzondere situaties mogelijk maken. Het pensioenfonds denkt dat in deze tijden van digitalisering menselijk contact het verschil maakt, en dat menselijk contact vooral daar van belang is waar een deelnemer sterke emoties ervaart en waar meer dan gemiddeld behoefte is aan zekerheid en duidelijkheid. De keuze is daarom primair voor optimalisering van de klantreizen "mijn partner overlijdt", "ik ben arbeidsongeschikt geworden", "ik ga scheiden" en "ik heb een klacht".

Omdat het pensioenfonds al hoge tevredenheidscijfers kent, richt het een strakke evaluatie in om te monitoren dat de inspanningen ook echt lonen.

3. Efficiënt functioneren bestuur

Het bestuur heeft in 2022 tijdens de zelfevaluatie geconstateerd, dat het nog niet tevreden is over de efficiëntie van het eigen functioneren. De vergaderingen duurden met name lang. Het bestuur heeft daarom de commissie Slagkracht in het leven geroepen. Deze heeft in 2023 gezorgd voor veel aandacht aan de voorbereiding van vergaderingen, bestuursstijlen, drijfveren en directe feedback. Het bestuur heeft eind 2023 geëvalueerd en was tevreden over de geboekte vooruitgang.

2.3. Risicobeheersing

Het pensioenfonds heeft de organisatie zo ingericht dat sprake is van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Risicobeheersing is hiervan een belangrijk onderdeel. Het doel is beheersing van de risico's die het behalen van onze missie, visie en doelstellingen bedreigen. Onderstaand volgt een toelichting op de governance van de risicobeheersing, de inventarisatie van de risico's, het risicomangementproces en de risicobereidheid. Daarnaast wordt ingegaan op de belangrijkste risicomangementontwikkelingen in 2023 en wordt vooruitgekeken naar 2024.

2.3.1. Integraal risicomangement

Het pensioenfonds hanteert om een beheerste en integere bedrijfsvoering te borgen een Integraal Risico Management (IRM) beleid. Dit wordt onderstaand toegelicht.

Risicostrategie en risicobereidheid

De risicostrategie is gericht op het beheersen van risico's, zodanig dat de strategische doelstellingen van het pensioenfonds zo efficiënt mogelijk gerealiseerd kunnen worden en binnen de risicobereidheid van het

pensioenfondsvallen. De risicobereidheid geeft aan welke risico's het pensioenfonds bereid is te nemen bij het nastreven van de doelstellingen. De risicobereidheid is richtinggevend voor de wijze waarop het bestuur omgaat met risico's en vormt de referentie bij het bepalen of netto risico's aanvaardbaar zijn. Het pensioenfonds monitort externe ontwikkelingen actief en signaleert zo tijdig ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op strategische doelen, risico's en beleidsmatige uitgangspunten zoals de grondslagen voor waardering van pensioenverplichtingen en premiestelling. In het belang van de deelnemers streeft het bestuur naar een goed beleggingsrendement, dat direct samenhangt met de omvang van de beleggingsrisico's. Het pensioenfonds neemt zoveel beleggingsrisico als past bij de gewenste zekerheden voor nakoming van de pensioenverplichtingen, inclusief indexatie. Hierbij wordt rekening gehouden met de ondergrenzen ten aanzien van het pensioenresultaat volgens de haalbaarheidstoets voor 2023:

- Vastgestelde ondergrens: 85%.
- Ondergrens verwacht pensioenresultaat vanuit evenwichtssituatie: 85%.
- Ondergrens verwacht pensioenresultaat vanuit feitelijke situatie eind 2022 (actuele dekkingsgraad 130%): 100%.
- Vastgestelde maximale afwijking bij slechtweerscenario: 35%.
- Huidige maximale afwijking van het pensioenresultaat in slechtweersituatie: 26%.

Voor de overige risico's zoals operationele risico's en imago risico's, streeft het pensioenfonds met beheersmaatregelen naar een laag risico.

Risicogovernance

Het pensioenfonds heeft de risicogovernance ingericht op basis van een drielijnenmodel. Het risicomanagement is hiermee verankerd in de organisatiestructuur van bestuur en commissies, waarbij het bestuur de eindverantwoordelijkheid heeft. De eerste lijn draagt zorg voor de uitvoering van het beleid en de beheersing van de daarmee verbonden risico's en wordt gevormd door het dagelijks bestuur, de financiële commissie, de beleggingscommissie, de pensioen- en communicatiecommissie en het bestuursbureau. De tweede lijn omvat de sleutelfunctiehouder Risicobeheer, de sleutelfunctiehouder Actuarieel en de compliance officer ondersteund door de risicomanager van het bestuursbureau. De tweede lijn faciliteert de eerste lijn in de uitvoering van risicoanalyses, draagt richtlijnen en standaarden voor risicomanagement aan en geeft gevraagd en ongevraagd advies. De derde lijn toetst de inrichting en werking van het IRM en velt daarover een objectief, onafhankelijk oordeel met mogelijkheden tot verbetering. De derde lijn wordt gevormd door de sleutelfunctiehouder Interne Audit ondersteund door de sleutelfunctievervuller. Eind 2023 zijn de sleutelfuncties opnieuw ingericht.

Risicotaxonomie

Het pensioenfonds heeft op basis van onderzoek en analyses de relevante risico's voor de strategische doelen onderkend en ingedeeld in financiële en niet-financiële risico's. Deze groepen zijn onderverdeeld in hoofd risico's die verder zijn uitgewerkt in risico-items.

Risicobeleid

De uitwerking van de (hoofd)risico's en de beheersdoelstellingen heeft het pensioenfonds opgenomen in het risicobeleid. In dat beleid is de risicobereidheid vertaald naar indicatoren en limieten. Met het operationele risicomanagement van het pensioenfonds borgt het de realisatie van de indicatoren en limieten.

Risicocultuur

Een adequate risicocultuur draagt bij aan de effectiviteit van het risicomanagement. Het pensioenfonds streeft naar een cultuur van transparantie, risicobewustzijn, samenwerking en eigenaarschap. Dit krijgt aandacht bij de samenstelling van het bestuur, bestuursvergaderingen, belangenafwegingen bij bestuursbesluiten, invulling van studiedagen van het bestuur en de beoordeling van dienstverleners.

Risicomanagement proces

Bij het pensioenfonds is risicomanagement een continu proces, gebaseerd op de plan-do-check-act cyclus. De sleutelfunctiehouder Risicobeheer, ondersteund door het bestuursbureau, begeleidt en monitort het risicomanagementproces bij het pensioenfonds en bij de uitbestedingspartners. Periodiek vinden risk-to-risk bijeenkomsten plaats met de belangrijkste uitbestedingspartijen om het risicobeeld en de risicobeheersing aldaar te bespreken.

2.3.2. Instrumenten en technieken

Eigen risicobeoordeling

Met de Eigen Risicobeoordeling (ERB) verkrijgt het pensioenfonds inzicht in de invloed van externe en interne ontwikkelingen op de risico's voor het pensioenfonds. Aan de hand van een analyse van de relevante ontwikkelingen evalueert en actualiseert het bestuur het bedrijfsmodel en de strategie. Het pensioenfonds voert driejaarlijks een ERB uit, of wanneer zich een significante wijziging voordoet in het risicoprofiel. De laatste ERB is uitgevoerd in 2021 en in 2024 zal een nieuwe ERB worden uitgevoerd.

Risk self assessment

Jaarlijks brengt het pensioenfonds met een Risk Self Assessment (RSA) de belangrijkste risico's voor de strategische doelen in beeld en de effecten van de gekozen risicobeheersing. Zo brengt het pensioenfonds de risico's binnen de risicobereidheid en worden de doelen, de risico's en de voor de risico's bestemde buffers op elkaar afgestemd. Voor beleggingsrisico's maakt het bestuur gebruik van scenario-analyses in de vorm van ALM-studies. Voor grotere projecten wordt een separate RSA uitgevoerd.

Systematische integriteitsrisicoanalyse

Jaarlijks analyseert het pensioenfonds in een Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) de integriteitsrisico's die het pensioenfonds loopt of kan lopen.

Risicoparaagraaf en risico-opinie

Beleidsvoorstellen aan het bestuur bevatten een risicoparaagraaf. In deze paraagraaf wordt aangegeven wat de risico-gevolgen van het voorstel zijn. Voor zover nodig worden tevens aanvullende beheersmaatregelen beschreven. De sleutelfunctiehouder Risicobeheer voert een review uit op de voorstellen en geeft bij belangrijke besluiten een risico-opinie af die onderdeel wordt van het voorstel.

Risicokaarten

De verantwoordelijke commissies leggen de risico's uit de taxonomie en de bijbehorende beheersmaatregelen vast in risicokaarten. In deze kaarten staan de scores van het bruto risico, netto risico en de risicobereidheid. De tweede lijn voert een review uit op de risicokaarten en monitort de uitvoering van de beheersmaatregelen.

Beleid, uitbesteding en monitoring

De doelen uit de strategie en de beheersmaatregelen zijn in beleid concreet gemaakt in indicatoren en limieten. Deze indicatoren en limieten zijn onderdeel van de uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer en de vermogensbewaring. De dienstverleners rapporteren over deze indicatoren aangevuld met onafhankelijke bevestiging hiervan. Het pensioenfonds beoordeelt hiernaast incidentenrapportages van dienstverleners, inclusief analyses en eventuele verbetermaatregelen.

Risicorapportage

Ieder kwartaal levert de sleutelfunctiehouder Risicobeheer een risicorapportage op. De rapportage bespreekt het bestuur.

2.3.3. Belangrijkste risico's 2023

Risicobeeld

De geopolitieke spanningen waren in 2023 hoog door de oorlog in Oekraïne en het conflict in het Midden-Oosten. De economische groei stagneerde en de financiële markten waren volatiel. De inflatie daalde maar bleef structureel boven het door de ECB gewenste niveau. De rente steeg en het rendement op aandelen stond onder druk. Het bestuur heeft deze ontwikkelingen actief gemonitord, geëvalueerd en meegewogen bij de uitvoering van het vermogensbeheer. Aanpassing van het beleggingsbeleid was voornamelijk niet nodig.

Beleggingsrisico's

Het bestuur heeft kritisch gekeken naar het rente afdekkingsbeleid en besloten het dynamische renteafdekkingsbeleid voort te zetten en dit uit te breiden voor de gevolgen van de nu hogere marktrente. Begin 2024 wordt kritisch gekeken naar de renteafdekking in relatie tot het gewenste invaarmoment. De dekkingsgraad bleef redelijk stabiel.

Pensioenhervorming: een ingrijpende verandering

Voor de pensioenhervorming heeft het bestuur een separate Risk Self Assessment (RSA) uitgevoerd, samen met TKP. Deze RSA wordt elk kwartaal geactualiseerd. Het bestuur monitort de risico's en de voortgang bij TKP actief. Het invaren is gepland op 1 januari 2026. Het bestuur streeft naar een invaardeckingsgraad die een 'geruisloze' overgang mogelijk maakt. Een evenwichtige belangenafweging, de indexatie tot invaren en het beleggingsbeleid en de afdekking van het renterisico na invaren zijn daarbij aandachtspunten. Voor het beleggingsbeleid is de risicobereidheid van de deelnemers in kaart gebracht, de mate waarin zij beleggingsrisico's willen en kunnen nemen. Het bestuur laat ook ALM-studies uitvoeren en kijkt naar wetenschappelijke studies voor de bepaling van het nieuwe beleggingsbeleid.

MVB-risico's

Het pensioenfonds heeft de doelen voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) bepaald. De implementatie van de beheersing van de realisatie van de MVB doelen duurt langer dan gepland, vanwege de ontoereikendheid en soms beperkte betrouwbaarheid van beschikbare informatie. In de loop van 2024 krijgt risicobeheersing op het vlak van MVB beleid verder vorm.

Uitbesteding

Het pensioenfonds heeft de bedrijfsvoering nagenoeg geheel uitbesteed. Het IT-risico bij dienstverleners is hoog vanwege de grote afhankelijkheid van IT. Met name de uitbesteding van het pensioenbeheer aan TKP vraagt extra aandacht, omdat TKP tegelijkertijd voor alle klanten een nieuw systeem voor de pensioenadministratie ontwikkelt.

2.3.4. Fraudebeheersing

Fraude risico

In de jaarlijkse SIRA is het risico van fraude en de beheersing daarvan in de vorm van preventieve maatregelen en mogelijke detectie een belangrijk aandachtspunt.

Voor de analyse van mogelijke frauderisico's hebben we onderscheid gemaakt tussen frauderisico binnen onze eigen organisatie door onze medewerkers en frauderisico bij onze uitbestedingspartners die ons (kunnen) raken. Uit de SIRA blijkt dat een breed scala aan maatregelen is getroffen om frauderisico's te beheersen. De netto risico's uit de SIRA met betrekking tot fraude zijn als laag ingeschat.

Voor de beheersing van de frauderisico's zijn in de SIRA beheersmaatregelen geformuleerd. Met betrekking tot concrete frauderisico's binnen onze eigen organisatie vallen hier onder andere onder: gedragscodes, functiescheiding, incidenten- en klokkenluidersregelingen, het aanwezig zijn van een onafhankelijk meldpunt voor misstanden en het stimuleren van awareness. Ten aanzien van de activiteiten die zijn uitbesteed geldt dat door taakafbakening ook daar een vorm van functiescheiding is gecreëerd. Verdere beheersing vindt plaats doordat jaarlijkse actualisatie van SLA's (Service Level Agreements) op basis van de meest recente inzichten plaatsvindt, kennis wordt genomen van periodieke performance- en financiële rapportages en gebruik wordt gemaakt van ISAE 3402-verklaringen, compliance-verklaringen en In Control-statements die beschikbaar worden gesteld door de uitbestedingspartners. Daarnaast vinden frequent gesprekken plaats waarin beheersing, inclusief de mogelijkheid van fraude, regelmatig aan de orde komt. Ons hebben in 2023 geen fraudesignalen bereikt.

2.3.5. Risicoprioriteiten 2024

In het streven naar een continu verbeterend integraal risicomanagement staan voor 2024 onder andere de volgende onderwerpen op de agenda:

- Pensioenhervorming
 - evenwichtige belangenafweging en besluitvorming bij invulling van de solidaire premiereregeling (SPR)
 - ontwikkeling van het IT-systeem voor de administratie van de SPR
 - omrekening van pensioenrechten en -aanspraken
 - bescherming dekkingsgraad en geruisloze overgang
 - uitvoeren ERB
 - datakwaliteit bij het invaren
 - transitie van processen en beheersing bij TKP en overige uitbestedingspartijen
- Implementatie risicobeheersing voor MVB beleid

- Voorbereiding van de Digital Operational Resilience Act (DORA)
- Modelrisico gericht op de beleggingsketen

2.4. Governancestructuur

2.4.1. Governance

Bestuur

Het bestuur bestaat uit tien bestuursleden. Vier bestuursleden namens de werkgever, vier bestuursleden namens de (gewezen) deelnemers en twee bestuurders namens pensioengerechtigden. De bestuursleden hebben een zittingstermijn van vier jaar. Elk bestuurslid kan één keer worden herbenoemd. In specifieke situaties kan het bestuur hiervan afwijken. Het bestuur evalueert het functioneren van een bestuurslid voor herbenoeming.

In 2023 vonden geen benoemingen plaats. Mevrouw Stanoevska is in 2023 herbenoemd. Mevrouw Eelens heeft per 31 december 2023 afstand gedaan van haar zetel.

PostNL NV draagt vier vertegenwoordigers van de werkgever voor. De Centrale Ondernemingsraad (COR) van PostNL NV draagt de vertegenwoordigers van de (gewezen) deelnemers voor. De kandidaten worden voorgedragen door FNV, CNV en BVPP. De pensioengerechtigde leden uit het Verantwoordingsorgaan dragen de twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden voor. Het bestuur benoemt de voorgedragen kandidaten.

Het bestuur evalueert aan het einde van iedere vergadering het eigen functioneren, mede aan de hand van de in 2020 opgestelde *working principles*. Het bestuur spreekt zich hierin uit over de gewenste cultuur. Het bestuur doet daarnaast ieder jaar een zelfevaluatie. In 2023 heeft het bestuur dit gedaan aan de hand van een onderzoek naar de eigen *management drives*, zowel individueel als op groepsniveau. Het bestuur heeft dit jaar extra aandacht besteed aan het eigen functioneren.

Het bestuur organiseerde in 2023 vier reguliere studiedagen en een gezamenlijke site visit bij TKP. Op de studiedagen kwamen onder andere de onderwerpen klantbediening, ALM-studie, de selectie van een vastgoed fiduciair, maatschappelijk verantwoord beleggen en mediatraining aan de orde. Daarnaast heeft het bestuur verschillende extra bijeenkomsten georganiseerd in het kader van de pensioenhervorming.

Het bestuur in 2023, van links naar rechts: Peter Dorrestijn, Evalinde Eelens, Jeroen Veldstra, René van de Kieft, Sujan Lahiri, Tanja Stanoevska, Bert Jolink, Jeroen van der Put, Caspar Vlaar en Wim Henk Steenpoorte

Commissies

Het bestuur beslist gezamenlijk en heeft de voorbereidende en uitvoerende werkzaamheden verdeeld over commissies. Dit waren in 2023: het dagelijks bestuur, de beleggingscommissie, de pensioen- en communicatiecommissie, de financiële commissie en de risicobeheercommissie. Het bestuur heeft in 2023 besloten de risicobeheercommissie per 1 januari 2024 op te heffen. Dit werd gedaan gezien de gegroeide volwassenheid van het risicobeheer en de wens het risicobeheer primair bij de eerstelijnscommissies neer te leggen.

Bestuursbureau

Het bestuursbureau van het pensioenfonds ondersteunt het bestuur en is het aanspreekpunt voor de uitbestedingspartijen. Het bestuursbureau bestond het grootste deel van 2023 uit zes mensen.

Sleutelfuncties

Het pensioenfonds heeft drie onafhankelijke sleutelfuncties. Het gaat om sleutelfuncties op het gebied van Risicobeheer, Actuarieel en Interne Audit. Het pensioenfonds heeft deze sleutelfuncties als volgt ingericht:

- De sleutelfunctiehouder Risicobeheer heeft zich gericht op de belangrijkste risico's van het bestuur. Onderwerpen die specifieke aandacht hebben gevraagd zijn de ontwikkelingen rondom de nieuwe pensioenregeling, de tripartite overeenkomst met sociale partners, datakwaliteit, informatiebeveiliging en de herinrichting van de risicomanagementfunctie vanaf 1 januari 2024. De sleutelfunctiehouder constateert dat risicomanagement steeds beter meegenomen wordt door de eerstelijnscommissies. Dit is aanleiding geweest om in 2024 de risicobeheerfunctie anders in te richten waarbij opnieuw gekozen is voor een interne sleutelfunctiehouder Risicobeheer in het bestuur ondersteund door een risicomanager. Het risicobeheer is gericht op het binnen de risicobereidheid van het fonds houden van de risico's en het voeren van een goede dialoog binnen het bestuur over risico's en overwegingen hierbij. Het bestuur heeft op een aantal onderdelen goede voortgang geboekt
- De sleutelfunctiehouder Actuarieel is belegd bij de certificerende actuaaris. Deze beoordeelt ieder kwartaal de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de technische voorziening en het verloop van de technische voorziening en de bijbehorende (beleids-) dekkingsgraad. Daarnaast vraagt het bestuur om advies bij wijzigingen van de financiële opzet en de regeling. Zo heeft de sleutelfunctiehouder actuaariaat een belangrijke rol bij de pensioenhervorming.
- De sleutelfunctiehouder Interne Audit levert onafhankelijke, objectieve assurance- en adviesdiensten, gericht op evaluatie van de adequaatheid en doeltreffendheid van de beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds. Welke onderwerpen de sleutelfunctiehouder onderzoekt wordt risico gebaseerd vastgesteld in overleg met het bestuur.
De sleutelfunctiehouder Interne Audit heeft in 2023 een audit uitgevoerd naar de informatieverstrekking van TKP en monitoring door de pensioen- en communicatiecommissie. Daarnaast is een audit uitgevoerd op de volwassenheid van de informatiebeveiliging conform de eisen die DNB stelt. Ten slotte is een follow-up audit uitgevoerd naar de mate van opvolging van de aanbevelingen van een eerdere audit naar de risicobeheersings- en uitbestedingsprocessen. De bevindingen van deze werkzaamheden zijn met het bestuur gedeeld.
De sleutelfunctiehouder Interne Audit heeft zitting in het TKP multi-cliënt auditoverleg. Dit is een overleg waarin sleutelfunctiehouders Interne Audit van klanten van TKP samenwerken en in overleg met TKP audits uitvoeren bij TKP op generieke processen van TKP. Voor 2023 heeft in dit kader het multi-cliënt auditoverleg audits uit laten voeren bij TKP met betrekking tot Risicomanagement (RCSA), DORA GAP-analyse en Interne beheersing.

De sleutelfuncties rapporteren rechtstreeks aan het bestuur en de Raad van Toezicht.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan geeft een oordeel over het handelen van het bestuur en heeft een aantal adviesrechten. Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden. De werkgever benoemt twee leden. Het pensioenfonds organiseert verkiezingen onder de deelnemers en de pensioengerechtigden voor de twee leden namens de deelnemers en de twee leden namens de pensioengerechtigden.

In 2023 beëindigde mevrouw Van de Wardt – Olde Riekerink tussentijds haar lidmaatschap van het Verantwoordingsorgaan namens de deelnemers. Na verkiezingen is mevrouw Wolters namens de deelnemers tot het Verantwoordingsorgaan toegetreten.

Het Verantwoordingsorgaan geeft informatie over hun werkzaamheden en bevindingen in 2023 in hoofdstuk 3.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Ook heeft de Raad van Toezicht een aantal goedkeuringsrechten. De Raad van Toezicht bestaat uit een voorzitter en twee leden, alle drie onafhankelijk. Het bestuur benoemt alle drie de leden van de Raad van Toezicht op bindende voordracht van het Verantwoordingsorgaan. De samenstelling van de Raad van Toezicht is in 2023 niet gewijzigd.

De Raad van Toezicht geeft informatie over hun werkzaamheden en bevindingen in 2023 in hoofdstuk 4.

Compliance officer

Het bestuur heeft een externe compliance officer die jaarlijks rapporteert over de naleving van de gedragscode en andere onderwerpen op het gebied van integriteit. In 2023 zijn geen afwijkingen op de gedragscode geconstateerd bij het pensioenfonds. De compliance officer heeft van alle 27 verbonden personen de verklaring inzake naleving van de gedragscode over 2023 ontvangen. Hiermee hebben alle actieve verbonden personen verklaard dat zij de gedragscode hebben nageleefd in 2023. De in 2023 verzonden uitvraag privérelaties en privébelangen is door alle verbonden personen geretourneerd, hieruit zijn geen conflicterende belangen of relaties naar voren gekomen.

Privacy officer

Het bestuur heeft een externe privacy officer die het bestuur adviseert over kwesties die verband houden met privacy. Het jaar 2023 stond in het teken van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie, de pensioenhervorming en de DORA. De privacy officer heeft suggesties gedaan voor de uitbreiding van de procedure meldplicht datalekken.

Er is één datalek gemeld. Dit betrof de verzending van een e-mail aan een verkeerd geadresseerde.

Certificerend actuaris en controlerend accountant

Het pensioenfonds heeft een certificerend actuaris en een controlerend accountant aangesteld voor de waarmaking van het jaarverslag van het fonds. Hun verklaringen zijn te lezen in hoofdstuk 6.

Geschillencommissie

Als een belanghebbende het niet eens is met een besluit van het pensioenfonds over de uitleg en toepassing van de reglementen en statuten dan kan de belanghebbende dit voorleggen aan de Geschillencommissie. Dit geldt ook voor een besluit over de vaststelling van de pensioenaanspraken en ingegane pensioenen. De procedure is vastgelegd in het reglement van de commissie en gepubliceerd op de website van het pensioenfonds. De Geschillencommissie wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter en bestaat verder uit twee bestuursleden. Als een deelnemer het niet eens is met de beslissing van de Geschillencommissie, dan kan er een beroep worden ingesteld bij de Ombudsman Pensioenen of bij de burgerlijk rechter. Vanaf 2024 kan dit ook bij de Geschilleninstantie Pensioenen. Het pensioenfonds heeft het klachten- en geschillenreglement daarop aangepast.

Het pensioenfonds heeft in 2023 14 klachten ontvangen. Drie klachten zijn geëscaleerd en voorgelegd aan de Geschillencommissie. Het fonds is in twee zaken in het gelijk gesteld. Daarnaast ging één zaak uit 2022 in 2023 door naar de Ombudsman. Deze zaak ging over afhandeling na echtscheiding.

De klachten betreffen zeer uiteenlopende onderwerpen, maar sommige onderwerpen komen vaker terug. Dat zijn de afhandeling na echtscheiding (vier keer), de informatie rond afkoop (twee keer) en het risico op invaren (twee keer). Het pensioenfonds merkte al eerder op dat echtscheiding vaker tot verwarring leidt, en hield in 2023 de campagne pensioen en partner (zie hoofdstuk 2.7). De geëscaleerde klachten betroffen een echtscheidingskwestie, een zaak waarbij het ging om de wel of niet mee te tellen dienstdtijd en een zaak over een vrijwillige anw-aanvulling. Het fonds heeft opgemerkt dat de vrijwillige anw-aanvulling in de afgelopen drie jaar geregeld tot incidenten en kwesties heeft geleid, en onderzoekt of een structurele oplossing mogelijk is.

Klachten

Klachten	aantallen	
Aantal in behandeling per 1 januari 2023		1
Bij: in 2023 ingediende klachten:		
- waarvan behandeld als klacht	11	
- waarvan behandeld door de Geschillencommissie	3	
- waarvan behandeld door de Ombudsman Pensioenen	0	
		<hr/>
		14
		<hr/>
Af: in 2023 afgewikkelde klachten		-15
Aantal in behandeling per 31 december 2023		<hr/>
		0

Luisteren naar deelnemers en daarnaar handelen biedt kansen om de dienstverlening structureel te blijven verbeteren. Hierbij volgen we de geactualiseerde versie (11 september 2023) van de Gedragslijn Goed omgaan met Klachten van de Pensioenfederatie. Dit is een vorm van zelfregulering waarmee leden van de Pensioenfederatie hebben vastgelegd wat het basisniveau is van hoe we als pensioenfondssensector willen omgaan met klachten. Hiermee sluit het pensioenfonds aan bij de verwachtingen van onze deelnemers en is het pensioenfonds goed voorbereid op de verwachte toestroom van vragen en klachten door de stelselwijziging. De geactualiseerde versie sluit aan bij de pensioenhervorming. Daarbij hanteert het pensioenfonds de bredere definitie van een klacht, elke uiting van ontevredenheid van een persoon gericht aan het pensioenfonds.

Het klachtenreglement en -procedure zijn in lijn gebracht met de nieuwe wetgeving en de gedragslijn. Daarnaast heeft ons bestuur een klachtenbeleid en interne klachtenprocedure vastgesteld. Hierin staat beschreven wat de succesfactoren zijn van goed klachtenmanagement en hoe het bestuur daarop stuurt.

In onderstaand schema staan de aantallen klachten over 2023 toebedeeld aan een aantal vaste rubrieken zoals beschreven in de gedragslijn. Het pensioenfonds is vanaf 1 januari 2023 volgens de nieuwe werkwijze gaan registreren. Met ingang van 1 januari 2024 verwijst het pensioenfonds door naar de nieuw opgerichte Geschilleninstantie Pensioenfondsen.

Op dit moment is onze pensioenuitvoeringsorganisatie bezig met de inrichting van een periodieke meting van de klanttevredenheid over de behandeling van klachten. Deze wordt in de loop van 2024 operationeel. Ook zal dan op een stelselmatige wijze gekeken worden naar mogelijke verbeteringen die het pensioenfonds kan doorvoeren op basis van de ontvangen klantsignalen.

In 2023 zijn 15 klachten behandeld. Onderverdeeld naar onderwerp (AFM classificatie) geeft dat het volgende beeld:

	totaal aantal	waarvan geëscaleerd
o service en klantgerichtheid	1	0
o behandelingsduur	1	0
o informatieverstrekking	4	1
o deelnemersportaal	1	0
o keuzebegeleiding	0	0
o pensioenberekening en -betaling	3	1
o registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	1	0
o toepassing wet- en regelgeving: algemeen	3	0
o toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0
o financiële situatie	1	1
o duurzaamheid	0	0
o overig	0	0
Totaal	15	3

Pensioenuitvoering en vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft (bijna) alle operationele activiteiten uitbesteed. Bij het besluit om bedrijfsprocessen inzake het pensioen- en vermogensbeheer uit te besteden hebben met name aspecten als het waarborgen van de continuïteit en efficiencyoverwegingen een rol gespeeld tot dusver.

De pensioenadministratie is ondergebracht bij TKP. Het fiduciair management is ondergebracht bij Van Lanschot Kempen (VLK IM) en het operationele vermogensbeheer is uitbesteed aan derden vermogensbeheerders. BNP is custodian.

In 2023 hebben site visits plaatsgevonden bij TKP, VLK IM en BNP. Tijdens deze site visits zijn diverse onderwerpen met betrekking tot dienstverlening en organisatie van de betreffende partijen besproken.

De vermogensbeheerkosten zijn onder de loep genomen door deelname aan de CEM benchmark. Uit de analyse van het CEM rapport komt naar voren dat de kosten van het pensioenfonds voor vermogensbeheerkosten hoger liggen dan de benchmark. De hogere kosten komen door de keuze voor de implementatiestructuur, de hoge performance fee bij een paar beleggingscategorieën en de hogere kosten voor oversight en custodian. De uitkomsten leiden tot een beperkt aantal vervolgacties, die voor 2024 gepland staan.

De dienstverlening met TKP stond voor het grootste gedeelte in het teken van pensioenhervorming (zie ook hoofdstuk 2.2). Daarnaast is er in 2023 aandacht voor de gemelde incidenten. In de voorgaande jaren zagen de incidenten veelal op de uitwerking van de pensioenregeling, maar in 2023 is de rode draad van de incidenten veelal operationeel en was de impact beperkt. Het pensioenfonds is in gesprek met TKP over hoe het aantal operationele incidenten omlaag kan.

Code pensioenfonds

De Code Pensioenfonds 2018 (hierna: de Code) bevat acht thema's met per thema een aantal normen voor 'goed pensioenfondsbestuur' en is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid. De Code staat niet op zichzelf, maar is een aanvulling op verschillende wetten en regels voor pensioenfonds. De normen in de Code zijn leidend, maar laten ruimte voor eigen keuzes die het bestuur maakt. De naleving van de Code vindt plaats volgens het 'pas-toe of leg uit beginsel'. Dit betekent dat het pensioenfonds de normen van de Code toepast of in het jaarverslag aangeeft waarom een norm niet (volledig) wordt toegepast.

Het pensioenfonds voldoet aan bijna alle normen. Het pensioenfonds voldoet aan één van de tien normen van het thema 'Zorgvuldig benoemen' niet. Daarnaast wijkt het pensioenfonds bewust af van één norm. In norm 33 is opgenomen dat, zowel in het bestuur en Verantwoordingsorgaan ten minste één man en één vrouw zitting hebben en er mensen zitting hebben van boven als van onder de 40 jaar. In zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan hebben minimaal één man en één vrouw zitting, echter er zijn in het bestuur geen personen van onder de 40 jaar. Bij de invulling van vacatures wordt overigens wel expliciet aandacht besteed aan diversiteit.

In norm 34 is opgenomen dat de zittingsduur van bestuur en verantwoordingsorgaan is gemaximeerd tot twee herbenoemingen. Het pensioenfonds heeft in de statuten opgenomen dat in bijzondere omstandigheden bestuursleden nog een periode herbenoembaar zijn.

Beloningsbeleid

Het pensioenfonds kent een beloningsbeleid voor bestuurders, leden van de Raad van Toezicht en leden van het Verantwoordingsorgaan. Echter, het pensioenfonds betaalt niet alle bestuurders en leden van het Verantwoordingsorgaan. Bestuurders en leden van het Verantwoordingsorgaan die zitting hebben op een zetel van de werkgever, in dienst zijn van PostNL, FNV of CNV ontvangen een vergoeding van hun werkgever.

Het bestuur hanteert de volgende uitgangspunten voor het beloningsbeleid:

- De beloning is passend, gelet op omvang en organisatie van het fonds.
- De beloning staat in verhouding tot de verantwoordelijkheid en het feitelijke tijdsbeslag.
- De beloning is niet gerelateerd aan financiële resultaten van het fonds en kent geen negatieve prikkelwerking.

De leden van het bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht ontvangen een vaste vergoeding.

2.4.2 Uitbesteding

Beoordeling en evaluatie uitbestedingspartijen

Het pensioenfonds beoordeelt het gehele jaar door de prestaties van de uitbestedingspartijen. Dit vindt plaats aan de hand van reguliere rapportages die zijn gebaseerd op de afgesloten dienstverleningsovereenkomsten en zogenaamde servicelevel agreements (SLA's). SLA's zijn documenten waarin nadere afspraken over specifieke onderdelen van de dienstverlening tussen het pensioenfonds en de uitbestedingspartijen zijn vastgelegd. Daarnaast zijn er incidentele rapportages en vinden er regelmatig overleggen plaats over diverse onderwerpen. Afhankelijk van het onderwerp en het doel is de financiële commissie of de vakinhoudelijke commissie of het dagelijks bestuur, betrokken bij de overleggen.

Elk jaar evalueert het pensioenfonds één of twee uitbestedingspartij uitgebreider, waarbij de dienstverlening in de gehele breedte wordt beoordeeld. In 2023 zijn BNP en VLK IM uitgebreid geëvalueerd. Aan de hand van vastgestelde criteria heeft het bestuur de dienstverlening beoordeeld. Ook is aan de uitbestedingspartijen zelf gevraagd om de dienstverlening en samenwerking te beoordelen.

Verder evalueert het pensioenfonds na afloop van het jaarwerkproces de accountant en de certificerend actuaris. De uitkomsten van beide evaluaties in 2023 waren positief.

IT

IT en de bijbehorende beheersing is cruciaal voor het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft het IT-beleid in 2023 geëvalueerd. Tevens heeft het pensioenfonds het cloud dossier van TKP beoordeeld. Hiervan is melding gemaakt bij DNB. Daarnaast heeft het pensioenfonds voldoende aandacht voor cybersecurity.

Het pensioenfonds besteedt veel processen uit. Het bestuur volgt de processen nauwlettend, via de ISAE-3402 rapportages.

Het pensioenfonds heeft een IT-self assessment in juni 2023 ingediend bij DNB. Op de IT-self assessment in 2023 Q4 heeft BDO een audit uitgevoerd. De audit is eind december 2023 afgerond en ingediend bij DNB. Hierin zijn een aantal actiepunten geformuleerd, die voor de zomer van 2024 zullen zijn opgelost.

2.5. Pensioenregeling

2.5.1. Financiering

Reguliere premie

Voor deelnemers aan de pensioenregeling betaalt PostNL premie voor de opbouw van het pensioen. De feitelijk door de werkgever te betalen premie ligt vanaf 1 januari 2020 tussen 21,7% en 29,2% (de premie voor rekening van de werknemer bedraagt 6,0%) van de som van de pensioengrondslagen. Als de feitelijke premie onder de grens van 21,7% of boven de grens van 29,2% uitkomt, dan wordt eerst het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen verlaagd of verhoogd, waarbij rekening gehouden wordt met het fiscaal maximale opbouwpercentage. Voor 2023 is het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen vastgesteld op 1,855% (was in 2022: 1,826%). Het fiscaal maximale opbouwpercentage bedraagt 1,875%.

Kostendekkende premie

Het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie. De kostendekkende premie is de wettelijk minimaal benodigde premie voor de opbouw van het pensioen. Het pensioenfonds toetst of de feitelijke premie hoger is dan de gedempte kostendekkende premie. Als dat niet het geval is, dan kan het pensioenfonds het opbouwpercentage verlagen. De premies 2023 zijn als volgt:

bedragen Euro x 1.000	2023	2022
Feitelijke premie	105.690	108.770
Kostendekkende premie	113.379	175.008
Gedempte kostendekkende premie	105.690	108.770

De kostendekkende premie bestaat uit een actuarieel benodigde premie voor de pensioenopbouw en de risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid, de solvabiliteitsopslag, de opslag voor uitvoeringskosten en de opslag voor toeslagverlening. De kostendekkende premie is berekend op basis van de rentetermijnstructuur.

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit dezelfde componenten als genoemd onder de kostendekkende premie, aangevuld met de premie die actuarieel benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling (toeslagpremie). Bij de bepaling van de gedempte kostendekkende premie wordt uitgegaan van het verwachte rendement met een opslag voor toekomstbestendige toeslagverlening ter hoogte van de verwachte prijsinflatie. Het verwachte rendement en de opslag voor de indexatie zijn vastgesteld op basis van de economische omstandigheden.

Een verdere specificatie van deze premiecomponenten is opgenomen in de jaarrekening, hoofdstuk 5.8.

2.5.2. De inhoud van de regeling in 2023

Zoals ook in hoofdstuk 2.1 beschreven, hebben sociale partners en pensioenfondsen eind 2022 een tripartite overeenkomst gesloten, met onder andere afspraken over de wijziging van de huidige regeling. De wijziging is op 31 december 2022 ingegaan en heeft de volgende bijzonderheden:

- De werkgever hoeft voortaan alleen nog de reguliere pensioenpremie te betalen.
- Als het financieel minder goed gaat, hoeft PostNL geen extra betalingen meer te doen. En gaat het goed, dan krijgt PostNL ook geen geld terug.
- Geen maximering van indexering en inhaalindexering meer. Daardoor heeft het pensioenfonds alle pensioenen per 1 januari 2023 met 10% kunnen verhogen, in plaats van het eerder geldende maximum van 4%.

In januari 2023 heeft het pensioenfonds een aanvangshaalbaarheidstoets voor deze nieuwe regeling uitgevoerd. Zoals verwacht gezien de wijzigingen in de regeling, kwam daar een iets hogere mate van risico uit. Het pensioenfonds heeft deze nieuwe grenzen afgestemd met sociale partners, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht en vervolgens vastgesteld.

De regeling ziet er in 2023 in het kort als volgt uit:

- De basispensioenregeling voorziet in een ouderdomspensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen.
- Het opbouwpercentage was in 2023 1,855% (2022: 1,826%) bij een pensioenleeftijd van 68 jaar en met een franchise van € 17.488,72 (2022: € 15.859,52) bij een voltijd dienstverband. Het maximale pensioengevende salaris bedroeg bij een voltijd dienstverband wettelijk € 128.810 (2022: € 114.866). Het pensioenfonds stelt het opbouwpercentage zo vast, dat het dit met een premie van 29,2% van de pensioengrondslagen als gedempt kostendekkende premie kan financieren. Het maximum opbouwpercentage is 1,875%. Het pensioenfonds kon dit maximum ook in 2023 met de premie van 29,2% niet realiseren.
- Het partnerpensioen is op opbouwbasis en bedraagt 63% van het ouderdomspensioen. Het wezenpensioen is 20% van het partnerpensioen.
- Bij arbeidsongeschiktheid is er sprake van premievrije voortzetting gebaseerd op de mate van arbeidsongeschiktheid. Deelnemers met een pensioengevend salaris boven het maximum dagloon WIA ontvangen een arbeidsongeschiktheidspensioen wanneer zij arbeidsongeschikt worden.
- Op vrijwillige basis kunnen deelnemers beleggen in de regeling Individueel Pensioensparen (IPS).

2.5.3. Wijzigingen in de regeling

Het pensioenfonds heeft in de loop van 2023 een aantal wijzigingen in de regeling aan sociale partners voorgesteld, waartoe sociale partners ook besloten hebben. Het gaat om de volgende wijzigingen per 1 januari 2024:

- Een vereenvoudiging van het extra arbeidsongeschiktheidspensioen bij herplaatsing. Het pensioenfonds keert dit voortaan uit zolang de WIA-uitkering en het dienstverband voortduren. In het verleden was de duur van deze uitkering gekoppeld aan de functie van de herplaatsing.
- Een wijziging van de pensioengrondslag naar aanleiding van het gegeven dat de laatste CAO van PostNL verschillende loonsverhogingen bevatte voor lagere en hogere inkomens. Aanpassing van het jaarinkomen vindt plaats aan de hand van het gewogen gemiddelde van de aanpassingen in de CAO. De werkgever verstrekt dit getal.
- Een wijziging van de minimumleeftijd naar aanleiding van de Wet toekomst pensioenen. De minimumleeftijd gaat van 21 naar 18 jaar. Daarbij vervalt de aspirantenregeling. Deze regelde een risicodekking bij overlijden en arbeidsongeschiktheid voor werknemers jonger dan de minimumleeftijd.
- De keuzemogelijkheid om bij einde deelneming door verandering van baan partnerpensioen om te zetten in extra ouderdomspensioen is geschrapt. Deze keuze blijft behouden bij pensionering. Achtergrond is dat deelnemers zich in de praktijk in de vingers sneden met deze keuzemogelijkheid: mensen die overleden lieten hun partner onverzorgd achter, terwijl er niets tegenover stond.
- Bij meer dan vijf jaar vervroegen van het pensioen hoeft een deelnemer niet te verklaren dat deze ook later niet meer gaat werken. De belastingdienst vraagt dit alleen nog aan deelnemers die meer dan tien jaar vervroegen. Bij het pensioenfonds komt dit niet voor, omdat vervroegen mogelijk is tot op zijn vroegst 60 jaar.

2.5.4. Toeslagverlening

2023

Het pensioenfonds heeft de ambitie om de pensioenen jaarlijks met 70% van de stijging van de Consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (afgeleid) te verhogen, voor zover de beleidsdekkingsgraad per 30 november dit mogelijk maakt. Het pensioenfonds heeft de pensioenen per 1 januari 2023 verhoogd met 10%. Dit vloeide voort uit de tripartite overeenkomst. Het percentage van 10% is lager dan de CPI en lager dan de beleidsdekkingsgraad toeliet. Het pensioenfonds en sociale partners achtten dit evenwichtig en prudent gezien de gewenste dekkingsgraad waarmee het pensioenfonds de overstap naar de solidaire premieregeling wil maken in 2026.

2024

Het pensioenfonds heeft de pensioenen per 1 januari 2024 verhoogd met 3,15%. Per 1 januari 2024 zou de pensioenverhoging op basis van de aangepaste inflatiecijfers maximaal 4,39% zijn. Omdat de CPI in 2023 is herzien, is er in 2023 een te hoge toeslag verleend. Om dit te compenseren, verlaagt het pensioenfonds de toeslag voor 2024 met 1,31% die vorig jaar 'te veel' is gegeven. De toeslag per 1 januari 2024 bedraagt dan 3,15%. Het pensioenfonds acht dit evenwichtig en prudent.

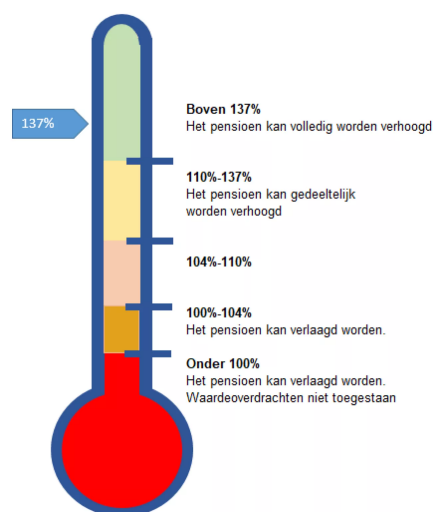
2.5.5. Financiële positie

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad was eind 2023 132,8%. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden aan het eind van iedere maand. Deze is in 2023 gedaald van 134,7% naar 132,8%, mede als gevolg van de toeslagverlening per 1 januari 2024 van 3,15%. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor de mogelijkheid om pensioenen te kunnen verhogen of te moeten verlagen.

Dekkingsgraden

Een pensioenfonds heeft meerdere dekkingsgraden. Elke maand wordt een actuele dekkingsgraad bepaald. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden. De beleidsdekkingsgraad is de graadmeter van de financiële positie van het pensioenfonds. De dekkingsgraad geeft aan of het pensioenfonds voldoende geld 'in kas' heeft voor alle toekomstige pensioenen die nu zijn opgebouwd. Hoe hoger het percentage, des te beter staat het pensioenfonds ervoor. Bij 100% heeft het pensioenfonds voor elke euro aan pensioenverplichtingen precies één euro in kas. Dat is niet voldoende. Het pensioenfonds moet flinke buffers hebben voor de veiligheid en het verhogen (toeslag) van uw pensioen. Dit wordt de vereiste dekkingsgraad genoemd.

Figuur 1: de beleidsdekkingsgraad ultimo 2023, afgezet tegen de wettelijke grenzen

Vereiste dekkingsgraad

De vereiste dekkingsgraad voor het pensioenfonds is eind 2023 117,3% (eind 2022: 117,8%). De vereiste dekkingsgraad is de dekkingsgraad behorend bij het vereist eigen vermogen (VEV). Aangezien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de vereiste dekkingsgraad is er geen sprake van een reservetekort. Vanwege deze gunstige financiële positie hoeft het pensioenfonds in 2024, net als in 2023, geen herstelplan bij DNB in te dienen

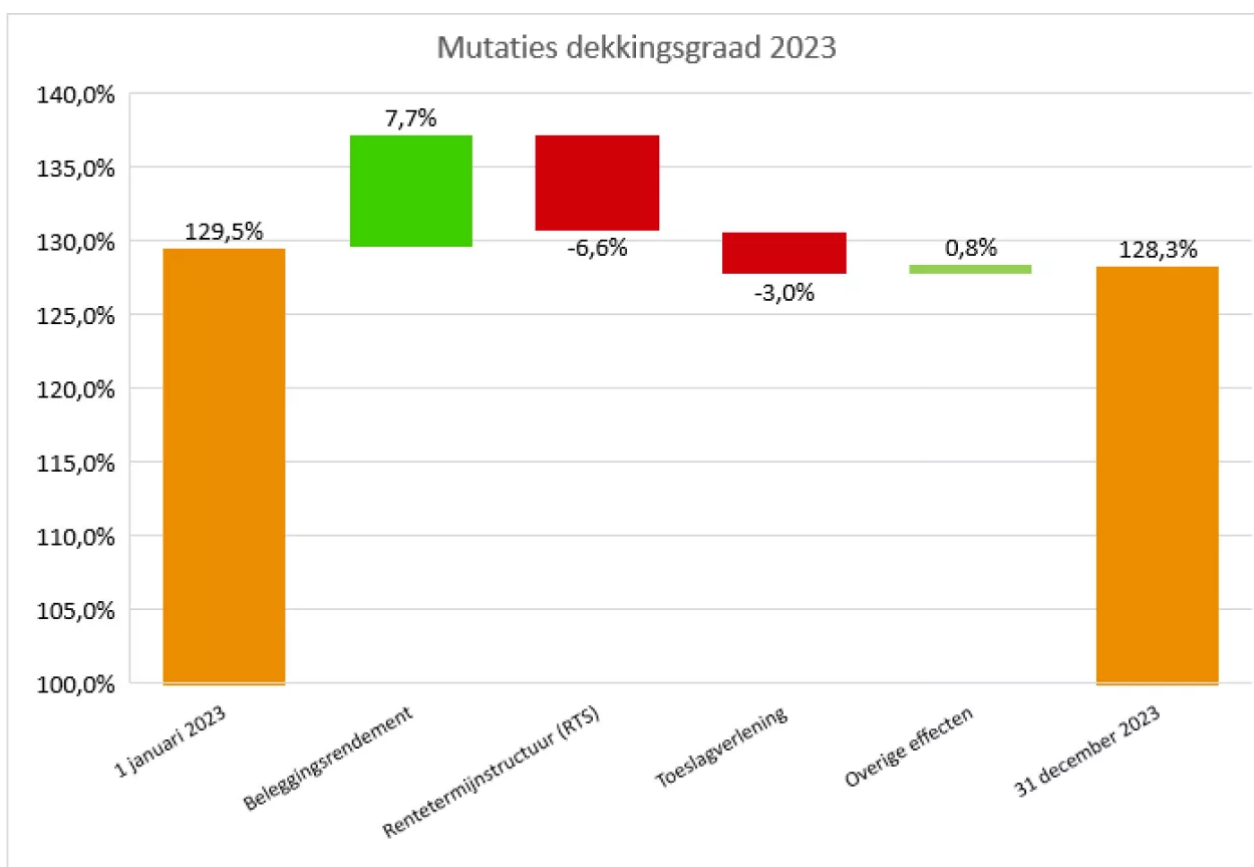
Actuele dekkingsgraad

Ook de actuele dekkingsgraad kende in 2023 een dalend verloop. Deze begon op 129,5% eind 2022 en eindigde op 31 december 2023 op 128,3%. Gedurende 2023 was sprake van een daling van de rente. Dit leidde tot een stijging van de voorziening, waardoor de dekkingsgraad daalde. Het pensioenfonds dempt dit effect deels, door het renterisico deels af te dekken. Een negatief effect van rentedaling op de voorziening wordt deels gecompenseerd door een positief rendement op de beleggingen die het pensioenfonds aanhoudt ter afdekking van het renterisico. Bij stijging van de rente is het effect omgekeerd. Tegelijkertijd was er sprake van een stijging van de waarde van de beleggingen, waardoor de dekkingsgraad weer steeg. Door de toeslagverlening van 3,15% per 1 januari 2024, die reeds is verwerkt in de jaareinde stand, daalde de dekkingsgraad ook.

2.5.6. Ontwikkelingen in de dekkingsgraad

Onderstaande grafiek geeft de belangrijkste oorzaken van de ontwikkeling van de dekkingsgraad weer. Dit geeft niet helemaal een eerlijk beeld omdat het pensioenfonds 'oorzaken' presenteert als afzonderlijke gebeurtenissen. In werkelijkheid is er grote samenhang (causaliteit) tussen de renteontwikkeling en de waarde van de beleggingen (pensioenvermogen).

Het positieve beleggingsrendement had een positief effect van 7,7 % op de dekkingsgraad. De ontwikkeling van de RTS-curve had een (tegengesteld) negatief effect. De dekkingsgraad is tevens gedaald door toeslagverlening per 1 januari 2024 waarmee vast rekening is gehouden. De "overige oorzaken" zijn situaties waarin de veronderstellingen, bijvoorbeeld ten aanzien van sterfte en arbeidsongeschiktheid, afwijken van de feitelijke uitkomsten en het effect van berekenen van de dekkingsgraad naar de stand van voorziening per 31 december 2023. Zie hierover meer in de actuariële analyse hieronder.

2.5.7. Actuariële analyse

In onderstaande tabel staat een analyse van het actuariële resultaat. Hierbij vergelijkt het pensioenfonds de actuariële uitgangspunten van het pensioenfonds met de werkelijke actuariële ontwikkelingen over het verslagjaar. De bedragen wijken af van de bedragen in de jaarrekening, die boekhoudkundig zijn bepaald.

bedragen Euro x 1.000	2023	2022
Resultaat op beleggingen	490.848	-1.857.731
Resultaat op wijziging rente	-261.663	2.321.194
Resultaat op premie	8.372	-40.924
Resultaat op waardeoverdrachten	-505	-346
Resultaat op kosten	0	0
Resultaat op uitkeringen	30	-43
Resultaat op kanssystemen	17.013	-14.908
Resultaat op toeslagverlening	-220.748	-616.129
Resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	0	-38.417
Resultaat op andere oorzaken	20.606	161
Totaal saldo van baten en lasten	53.953	-247.143

Het belangrijkste doel van de actuariële analyse voor het pensioenfonds is om te bepalen of er aanpassingen in het huidige beleidskader nodig zijn.

In 2023 zijn de volgende belangrijke effecten op actuariële resultaat te onderscheiden:

Resultaat op beleggingen

Het resultaat op beleggingen in 2023 bedraagt €490.848 duizend. Dit resultaat wijkt af van het resultaat op beleggingen dat in de jaarrekening is opgenomen in de staat van baten en lasten. Dit komt doordat in het actuariële berekende resultaat op beleggingen ook de benodigde intresttoevoeging voor de voorziening wordt meegenomen.

Resultaat op wijziging rente

De rente eind 2023 ligt onder de rente eind 2022. Wanneer op basis van de uitkeringenstroom van het pensioenfonds beide rentecurves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2023 met circa 0,3%-punt gedaald. Deze daling leidt tot een stijging van de voorziening en een negatief resultaat van €261.663 duizend.

Resultaat op premie

De actuarieel benodigde premie is bepaald op basis van de rente en overige actuariële grondslagen per 31 december 2023. De gedempte kostendekkende premie is bepaald op basis van het verwachte rendement (inclusief een afslag voor de toekomstbestendige toeslagverlening ter hoogte van de verwachte prijsinflatie). De feitelijke premie is voor het pensioenfonds gelijk aan de gedempte kostendekkende premie. Het verschil tussen de benodigde premie en de feitelijke premie is het resultaat op premie.

Resultaat op kanssystemen

Aan het vaststellen van de technische voorzieningen liggen kanssystemen ten grondslag. De belangrijkste zijn sterfte en arbeidsongeschiktheid. Het resultaat op sterfte is positief. Dit resultaat wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat deelnemers minder lang leefden dan verwacht. Het resultaat op arbeidsongeschiktheid was dit jaar ook positief.

Resultaat op toeslagverlening

De toeslag per 1 januari 2024 op de pensioenaanspraken en -rechten van 3,15% voor alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden leidt tot een verhoging van de voorziening van het pensioenfonds. Het resultaat op toeslagverlening is hierdoor negatief en bedraagt €220.748 duizend.

2.6. Vermogensbeheer

2.6.1. Vermogensbeheer

Doelstelling

De doelstelling van het pensioenfonds is om binnen de grenzen van haar middelen op korte en lange termijn zo hoog mogelijke reële pensioenaanspraken en pensioenrechten te verstrekken. Hierbij streeft het pensioenfonds naar het realiseren van een toeslagambitie van 70%, wat wil zeggen dat het de ambitie is om pensioenen voor 70% van de CPI (afgeleid) of meer mee te laten groeien met de stijging van de prijzen. Om deze doelstelling te bereiken, wordt op zo'n manier belegd dat een optimaal rendement kan worden behaald binnen aanvaardbare risico's.

Het pensioenfonds belegt vanuit de zogenaamde 'prudent person' gedachte waarbij de beleggingen moeten voldoen aan kwalitatieve beginselen van veiligheid, kwaliteit en spreiding van risico's. Dit houdt onder andere in dat het beleggingsbeleid wordt afgestemd op de financiële verplichtingen aan deelnemers. Hierbij wordt rekening gehouden met de wettelijke eisen die in de Pensioenwet aan het beleggingsbeleid en risicomanagement worden gesteld. De externe actuaris beoordeelt dit en De Nederlandsche Bank (DNB) houdt hier toezicht op.

Strategisch beleggingsbeleid

De meerjarige beleggingsaanpak is vastgelegd in een strategisch beleid. In dit beleid wordt de strategische verdeling van het vermogen over verschillende beleggingscategorieën vastgelegd. Hieronder valt ook hoe het pensioenfonds omgaat met beleggingsrisico's. Belangrijke risico's die het pensioenfonds loopt zijn bijvoorbeeld:

- Renterisico: als de rente daalt wordt het duurder om aan de verplichtingen te voldoen en daalt de dekkingsgraad.
- Inflatierisico: als de inflatie stijgt kunnen deelnemers minder kopen met hetzelfde pensioen.
- Valutarisico: het pensioenfonds belegt wereldwijd, waardoor schommelingen in wisselkoersen kan leiden tot schommelingen in de financiële positie en de dekkingsgraad.
- Liquiditeitsrisico: er moet op ieder moment voldoende "cash" beschikbaar zijn of snel beschikbaar gemaakt kunnen worden om aan verplichtingen te voldoen.

- Algemeen marktrisico: het pensioenfonds belegt de inleg van deelnemers om een hoger pensioen te bereiken. Deze beleggingen kunnen echter ook (tijdelijk) in waarde dalen.

Het strategisch beleggingsbeleid wordt voor meerdere jaren vastgesteld mede met behulp van een periodieke Asset Liability Management studie (ALM-studie) waarbij de toekomstige pensioenverplichtingen en de beleggingen in één model tegen elkaar worden afgezet. Op korte termijn kan het beleggingsbeleid beperkt afwijken van het strategisch beleid. Hiervoor wordt jaarlijks een beleggingsplan vastgesteld met daarin hoe het pensioenfonds dit jaar invulling geeft aan het strategisch beleid.

Vastrentende waarden

Omdat de rente na de sterke stijging van 2022 hoger stond leverden vastrentende waarden een hoger 'basisrendement' op: als de rente niet verandert verdient het pensioenfonds de rente die geldt voor bedrijfsleningen, staatsobligaties en hypotheekleningen. Als de rente daalt stijgt de waarde van obligaties, en dat was precies wat er onder aan de streep gebeurde in 2023. Het gevolg was positieve rendementen voor alle categorieën in dit deel van de portefeuille.

Ons strategisch beleggingsbeleid ziet er als volgt uit:

	Beleid 2023	Strategisch beleid 2022-2024	Stand ultimo verslagjaar
Matchingportefeuille	15%	15%	16,7%
Staatsobligaties en rentederivaten	15%	15%	16,7%
Rendementsportefeuille	85%	85%	83,3%
Aandelen	26%	26%	24%
Vastrentende waarden	49%	49%	48,4%
Vastgoed en alternatieven	10%	10%	11,2%
Liquiditeiten en valutaderivaten	-	-	-0,3%
Totaal	100%	100%	100%

Omdat de rente in 2023 daalde, stegen de pensioenverplichtingen. De rentedaling zorgde ervoor dat het pensioenfonds meer geld nodig had voor hetzelfde pensioen. Daarom belegt het pensioenfonds in de matchingportefeuille in beleggingen die in 2023 meer waard werden door deze rentedaling. Dit zijn de staatsobligaties en rentederivaten in bovenstaande tabel. Het pensioenfonds compenseert hiermee zo'n 70% van het effect van rentebewegingen. Het pensioenfonds heeft de renteafdekking gedurende het jaar verhoogd naar 70%.

De rendementsportefeuille is bedoeld om op termijn meer rendement te maken, zodat het pensioenfonds de pensioenen kan laten meestijgen met de inflatie. Op korte termijn lukt dit niet altijd, maar in 2023 presteerde de rendementsportefeuille positief. Met name aandelen kenden een zeer goed jaar.

De rentetermijnstructuur (RTS) is de maandelijks door DNB gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige kasstromen van de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd voor de balanswaardering van de voorziening pensioenverplichtingen van een pensioenfonds.

Renterisico

Het pensioenfonds loopt een risico over de rentegevoeligheid van de voorziening pensioenverplichtingen. Van dit risico dekt het pensioenfonds strategisch ultimo 2023 70% af. Als de rente daalt zal de dekkingsgraad daarom wat minder hard dalen, en als de rente stijgt zal de dekkingsgraad wat minder hard stijgen. Als de rente hoger komt te liggen, zal het pensioenfonds meer van het renterisico afdekken.

Voor het afdekken van balansrisico's maakt het pensioenfonds gebruik van derivaten, in het bijzonder renteswaps en valutaderivaten. Dit zijn financiële overeenkomsten die worden aangegaan met internationale banken waarmee financiële risico's worden uitgewisseld. Het tegenpartijrisico dat hiermee gepaard gaat beheerst het pensioenfonds door middel van dagelijkse uitwisseling van onderpand en van zorgvuldige tegenpartijselectie. Het pensioenfonds heeft een gespecialiseerde partij geselecteerd om ons hierbij te assisteren.

Valutarisico

Als buitenlandse valuta's ten opzichte van de euro minder waard worden kunnen sommige beleggingen in de portefeuille ook in waarde dalen. Om dit risico te beperken dekt het pensioenfonds dit risico deels af met derivaten en gelden er beperkingen om in lokale valuta's te beleggen. Voor aandelen- en vastgoedbeleggingen dekt het pensioenfonds 50% van het risico op een daling van de Amerikaanse dollar, Britse pond en Japanse yen af. Het valutarisico van beleggingen in vastrentende waarden wordt volledig afgedekt.

Inflatierisico

Als de inflatie hoog is wordt pensioen uiteindelijk minder waard. Er kan immers minder gekocht worden met dezelfde euro. Het pensioenfonds dekt dit risico niet expliciet af, maar belegt wel in zaken die ook meer waard worden als de inflatie hoog ligt. Bij vastgoed stijgen de huren bijvoorbeeld vaak mee met de inflatie.

Beleggingsovertuigingen

Beleggingsovertuigingen vormen een belangrijke rol in het beleggingsproces omdat zij een kader vormen voor genomen en toekomstige beleggingsbeslissingen. De zes beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds zijn:

- Beleggingsrisico nemen loont.
- Diversificatie voegt waarde toe.
- Eenvoud als vertrekpunt.
- Passief beleggen, tenzij actief beleggen naar verwachting meer rendement oplevert.
- Het voegt waarde toe om de eerste in een nieuwe beleggingscategorie te zijn.
- Maatschappelijk verantwoord beleggen verlaagt het risicoprofiel.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Een belangrijke beleggingsovertuiging van het pensioenfonds is dat beleggingen die maatschappelijk verantwoord zijn een lager risicoprofiel hebben, niet alleen voor de reputatie maar zeker ook financieel. Dit wordt bovendien ondersteund door meerdere onderzoeken. Het pensioenfonds zet daarom de aan het pensioenfonds beschikbaar gestelde middelen in om maatschappelijk verantwoord te beleggen waardoor een bijdrage wordt geleverd aan een duurzame samenleving. Uit onderzoek is gebleken dat de achterban van het pensioenfonds ook waarde hecht aan MVB, net als de sponsor. Een goed pensioen gaat niet alleen om welvaart maar ook om (maatschappelijk) welzijn. Het pensioenfonds geeft hier op een aantal manieren invulling aan.

Thematische speerpunten

Aan de hand van de United Nations Social Development Goals (SDG's – VN Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, zie afbeelding 2) heeft het pensioenfonds de volgende speerpunten gekozen:

- **Klimaatactie (SDG 13).** Het pensioenfonds onderschrijft het belang van klimaatactie en de doelstellingen van het Parijs-akkoord. Dit speerpunt komt daarom ook terug in het uitsluitingenbeleid (op gebied van steenkool). Daarnaast wordt in een groot gedeelte van de aandelenportefeuille een best-in-class aanpak toegepast. Bij deze aanpak worden bijvoorbeeld binnen de energiesector alleen de meest verantwoorde werkende energiebedrijven opgenomen in de portefeuille. Ook heeft het pensioenfonds een doelstelling geformuleerd over de CO2 uitstoot van bedrijven in de portefeuille.
- **Goede gezondheid en welzijn (SDG 3).** Ook dit speerpunt komt terug in het uitsluitingsbeleid: beleggingen in tabak worden uitgesloten omdat tabak op geen enkele manier een positieve bijdrage aan mens of maatschappij levert.
- **Landenbeleid.** Het pensioenfonds hanteert een objectief raamwerk om te bepalen in welke landen het pensioenfonds wel en niet wil beleggen. Het pensioenfonds rangschikt landen op basis van prestaties op het gebied van milieu, rechtszekerheid en vrijheid van pers. Het pensioenfonds belegt niet in staatsobligaties van slecht presterende landen, en ook niet in bedrijven waarvan de overheid van dergelijke landen meerderheidsaandeelhouder is.

CO2 reductie

Het is van groot belang dat de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen wordt teruggebracht. Het pensioenfonds belegt op een manier die in lijn ligt met het klimaatakkoord van Parijs. Naast het doel van een betere wereld ziet het pensioenfonds ook risico's voor bedrijven die teveel achterlopen. Zo kunnen oliemaatschappijen op een zeker punt 'blijven zitten' met olievelden die niet meer rendabel zijn, zogenaamde *stranded assets*.

Het pensioenfonds hanteert als benchmark hiervoor de zogenaamde Paris Aligned Benchmark (PAB). Deze is gedefinieerd als een portefeuille die in lijn is met het Akkoord van Parijs, en daarnaast voldoet aan de vereisten van de Europese Unie.

- Start in 2020 met 50% lagere voetafdruk dan de brede markt
- Vervolgens 7% reductie van de voetafdruk per jaar.

Instrumenten voor implementatie MVB

Het pensioenfonds zet in op 4 manieren van werken voor het implementeren van het MVB beleid:

- **Uitsluiting** van controversiële en niet-ethische beleggingen. Het gaat dan onder andere om clustermunie, kolenmijnen en tabaksfabrikanten.
- **Integratie en impact.** Bij het selecteren van bedrijven letten we niet alleen op de negatieve kant door bedrijven uit te sluiten die niet bij ons passen, maar selecteren we ook juist wél bedrijven die goed presteren op het gebied van MVB ('best-in-class') of die een positieve bijdrage leveren aan de thema's die wij belangrijk vinden ('impact').
- **Stemmen.** We willen dat de beheerders van onze aandelenportefeuilles stemmen op een manier die in lijn ligt met ons beleid. We maken hierbij gebruik van advies van een gespecialiseerd stemadviesbureau en maken gebruik van de 'ISS International Sustainability Proxy Voting Guidelines'.
- **Dialogo.** Met bedrijven waar we wél in beleggen maar die niet voldoen aan onze standaarden wordt de dialoog aangegaan om te proberen de prestaties te verbeteren. Als dit niet lukt is uitsluiting van de portefeuille een optie.

Verantwoording

Het pensioenfonds stelt jaarlijks een separaat ESG-jaarverslag op over de resultaten ten aanzien van engagement, stembeleid, impact beleggen, etc. Dit is te vinden op de website van het pensioenfonds. Daarnaast communiceert het pensioenfonds zowel de resultaten als bepaalde vernieuwingen actief naar alle deelnemers, waaronder de pensioengerechtigden.

Beleggingsaanpak

In de beleggingsaanpak hanteert het pensioenfonds een vast proces van het stellen van doelstellingen, dat wil zeggen beleid vormen, implementeren en dit vervolgens evalueren.

Onder meer door middel van een ALM-studie bepaalt het pensioenfonds welke strategische beleggingsportefeuille het best aansluit bij de doelstellingen. Deze doelstellingen vormen een balans tussen de belangen van actieve en gewezen deelnemers alsmede pensioengerechtigden. In deze afweging spelen onder andere het premie-, pensioen- en indexatieresultaat een rol. De ALM-studie is een belangrijk hulpmiddel bij het vaststellen van het strategisch beleggingsbeleid, omdat het inzicht geeft in de rendements- en risicokarakteristieken van mogelijke beleidskeuzes. Medio 2023 is een nieuwe ALM studie uitgevoerd, waarmee een aangepast strategisch beleid voor 2024 tot 2026 is opgesteld.

Het bestuur bepaalt het beleggingsbeleid en laat zich hierover adviseren door de beleggingscommissie en externe adviseurs, in het

bijzonder de fiduciair manager (VLK IM).

In een ALM-studie onderzoekt het pensioenfonds het financierings- en beleggingsbeleid. Hierbij wordt gekeken naar de impact op beleidsmatige keuzes, op het risico op het moeten korten van pensioenen, de impact op de premiestelling en de mogelijkheid om in de toekomst pensioenen te verhogen (indexatie). Dit doet het pensioenfonds aan de hand van een groot aantal economische scenario's die representatief zijn voor hoe de wereld er de komende vijftien jaar uit kan gaan zien.

Invulling van beleggingscategorie

Per beleggingscategorie maakt het pensioenfonds keuzes over hoe zij invulling geeft aan de categorie. Deze keuzes worden uitvoerig onderzocht en vastgelegd in investment cases en andere beleidsstukken. Centraal hierbij staat een goede verhouding tussen risico en rendement, maar dit is ook de plek in het proces waar MVB een grote rol speelt. Hieronder staat een toelichting per beleggingscategorie hoe hieraan vorm wordt gegeven.

Beleggingen in aandelen

Om risico's te beperken spreidt het pensioenfonds de aandelenbeleggingen wereldwijd. Daarnaast is er onderscheid tussen verschillende regio's en lange termijn beleggingen. Dit doet het pensioenfonds om verschillende redenen, zoals een beter risico-rendement, en ook maatschappelijke betrokkenheid.

De wereldwijde aandelenbeleggingen kennen een actieve en een passieve benadering. De Europese beleggingen in beleggingsfondsen worden uitsluitend passief beheerd.

In 2023 heeft het pensioenfonds afscheid genomen van het fonds dat belegde in kleinere beursgenoteerde bedrijven ('small caps'). De belangrijkste redenen hiervoor waren achterblijven financiële resultaten en het feit dat het moeilijk bleek om onze duurzaamheidsambities te verwezenlijken binnen dit segment.

Een investment case is een beleidsdocument waarin het pensioenfonds vastlegt en toetst waarom zij in een categorie willen beleggen en waarom zij denken dat dit passend is bij de missie, visie en doelstellingen. Ook legt het pensioenfonds hier vast onder welke voorwaarden en op welke manier zij in een categorie beleggen. Deze nieuwe aanpak waarborgt de consistentie in het beleid en de transparantie van gemaakte keuzes.

Actief beleggen is een strategie van beleggen waarin wordt geprobeerd een hoger rendement te halen dan de op dat moment huidige marktindex.

Passief beleggen houdt in dat een belegger ernaar streeft zo goed mogelijk het rendement van de index te volgen.

Beleggingen in vastgoed en landbouwgrond

Het pensioenfonds belegt voornamelijk in niet-beursgenoteerd vastgoed maar ook voor een deel in beursgenoteerd vastgoed. Voor niet-beursgenoteerd vastgoed belegt het pensioenfonds nu nog in Europa (70%), Noord-Amerika (20%) en Azië/Australië (10%). Om meer focus aan te brengen in de portefeuille heeft het pensioenfonds besloten de beleggingen in Azië/Australië te verkopen. Dit is een langjarig traject.

Naast vastgoed belegt het pensioenfonds sinds 2021 in landbouwgrond. Hierbij is duurzaamheid heel erg belangrijk. Zo kiest het pensioenfonds voor beleggingen die zich met name richten op lokale consumptie en die op plekken liggen waar zaken als waterschaarste geen probleem zijn. Ook hier is spreiding over de wereld en soorten beleggingen belangrijk. Zo belegt het pensioenfonds in Australië in avocado's en in Portugal in olijven.

Beleggingen in vastrentende waarden

In vastrentende waarden wordt belegd door middel van obligaties en hypotheke.

Binnen de matchingportefeuille zijn dit met name staatsobligaties van hoogwaardige Europese landen, voornamelijk Nederland, Duitsland en Frankrijk. Deze hebben vooral als doel om een deel van de rentegevoeligheid van de verplichtingen van het pensioenfonds af te dekken.

Binnen de rendementsportefeuille zijn de beleggingen in vastrentende waarden gespreid over verschillende soorten obligaties om risico's zo breed mogelijk te spreiden. Via bedrijfs- en high yield obligaties* en staatsobligaties uitgegeven door opkomende landen wordt een hoger rendement nagestreefd. Hierbij wordt wereldwijd in ongeveer 50 opkomende landen belegd. Voor staatsobligaties heeft het pensioenfonds een landenbeleid opgesteld, dat sinds 2023 is geïmplementeerd.

Een aanvulling op de hoogrentende categorieën is private debt. Dit zijn leningen die aan bedrijven worden verstrekt die te klein zijn om obligaties uit te geven maar die ook moeilijk bij banken terecht kunnen voor financiering. Banken hebben zich namelijk de laatste jaren steeds meer teruggetrokken uit de markt voor leningen aan kleinere bedrijven. Omdat leningen aan zulke bedrijven veel maatwerk vereist is er vaak ook een goed rendement mee te behalen.

Tot slot belegt het pensioenfonds een groot deel van de portefeuille, zo'n 20%, in Nederlandse woninghypotheken. Woninghypotheken zijn om meerdere redenen goede beleggingen voor Nederlandse pensioenfondsen:

- Een hypotheek is een zeer tastbaar en maatschappelijk relevant product;
- Omdat hypotheken illiquide zijn, zijn ze voor individuele beleggers niet of nauwelijks interessant. Mede daardoor is de rente die voor hypotheken betaald wordt in verhouding tot het risico dat we als belegger lopen, zeer aantrekkelijk; Hypotheken dragen bij aan de afdekking van het renterisico, en vervullen daarmee een handige dubbelrol

* Obligaties met een hoger rendement vanwege een lagere kredietwaardigheid.

2.6.2. Beleggingsresultaten

In dit hoofdstuk staat een toelichting op de beleggingsresultaten. De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds bestaat voor een belangrijk deel uit beleggingen waar het pensioenfonds het risico loopt: DB-beleggingen. Daarnaast is er een beleggingsportefeuille voor de saldo's van de regeling Individueel Pensioensparen (IPS) en de Beschikbare Premiereregeling (BPR) waarvan het risico voor de beleggingsresultaten bij de deelnemers ligt.

Marktontwikkelingen

Terugblik economie en financiële markten 2023

Het jaar 2023 was vol beweging op de financiële markten. De vraag of er een recessie zou komen of dat een zachte landing mogelijk zou zijn hield economen en beleggers in hun greep. Aan het einde van de rit leverde het een positief jaar op voor alle beleggingen, waarin de rente wel daalde. Dat laatste is negatief voor pensioenfondsen, omdat het de toekomstige verplichtingen duurder maakt. De beste rendementen werden behaald met aandelen in ontwikkelde landen.

Aandelen

Het goede jaar op de beurs voor aandelen leidde vooral tot hogere waarderingen. Dit was vooral omdat beleggers positiever werden over het voorkomen van een recessie en de mogelijke positieve impact van kunstmatige intelligentie op toekomstige winstgroei en productiviteit. Aandelen uit opkomende markten bleven achter bij de ontwikkelde aandelenregio's. De belangrijkste reden was dat de Chinese economie de belofte van heropening niet kon waarmaken nadat het strenge zero-covid beleid eind 2022 plotseling werd losgelaten.

Onroerend goed

Onroerend goed kende een moeilijk jaar in 2023. De gestegen rente en strengere regelgeving in Nederland drukte op de resultaten van Europese beleggingen. Hetzelfde gold min of meer voor Amerikaans vastgoed, waarbij de daling van de dollar ten opzichte van de euro voor een licht extra verlies zorgde.

Landbouwgrond

Landbouwgrond rendeerde licht negatief. Dit kwam volledig door een negatief rendement op één van onze beleggingen in Nieuw-Zeeland, waar door een tropische storm schade aan de gewassen ontstond. Dit soort risico's zijn inherent aan deze categorie, en zijn de reden dat we onze beleggingen wereldwijd spreiden.

Vastrentende waarden

Obligatiecategorieën lieten na twee moeilijke jaren in 2023 een beter jaar zien. Dit was vooral te danken aan het sterke herstel in de laatste twee maanden van het jaar. Staatsobligaties behaalden een positief rendement. Bedrijfsobligaties (zowel investment grade als high yield) deden het beter dan staatsobligaties vanwege het dalen van de risico-opslagen gedurende 2023, wat werd gedreven door de hoop op een zachte landing van de economie.

Vooruitblik macro-economie 2024

De verwachting is dat de groei in 2024 laag zal zijn, vooral in de eerste helft van het jaar, en dat de inflatie verder kan dalen. Rentestijgingen van de afgelopen jaren hebben nog niet volledig hun effect gehad op de economieën. Voorlopende indicatoren bevestigen het zicht op zwakke groei, vooral in de industrie.

Naar verwachting komt er in de VS minder steun vanuit het opgelopen begrotingstekort van de Amerikaanse overheid en vanuit consumenten, omdat de tijdens de coronapandemie opgebouwde besparingen grotendeels zijn gebruikt. In de eurozone en het VK wijzen recente economische cijfers op voortdurende stagnatie of lichte krimp.

Centrale banken geloven dat hun huidige beleid streng genoeg is om de te hoge inflatie verder te laten dalen. Financiële markten speculeren al over wanneer centrale banken in 2024 de beleidsrentes zullen verlagen. Met afnemende groei en uiteindelijk minder krappe arbeidsmarkten, met daardoor minder sterke loongroei en dalende inflatie, is de verwachting ook dat centrale banken de beleidsrentes zullen verlagen. De verwachting is dat dit in het tweede kwartaal van 2024 zal beginnen.

Positief aan dalende inflatie is dat dit de druk op de koopkracht van de consument vermindert. Als centrale banken in 2024 de rentes verlagen, stimuleert dit het economisch herstel. Omdat arbeidsmarkten structureel krappere zijn geworden, zijn bedrijven terughoudend met het ontslaan van werknemers, wat de inkomens van consumenten ondersteunt.

In opkomende markten zullen China, Zuid-Korea en Taiwan in de eerste helft van het jaar last blijven houden van de zwakke industriële cyclus. De Chinese economie heeft problemen, en de verwachting is geen grote stimulans van de overheid. De verwachting is daarom geen versnelling van de Chinese economie, die moeite zal hebben om de groei-doelstelling van het afgelopen jaar te evenaren.

Resultaten DB-beleggingen

2023 was een jaar met volatiele maar uiteindelijk toch vooral positieve markten. Centrale banken kregen met renteverhogingen de inflatie voorlopig onder controle, en de verwachtingen van toekomstige renteverlagingen zorgden in de tweede helft voor overwegend positieve eindrendementen.

Rente

In het begin van het jaar ging de rente net als in 2022 omhoog. Na wat schommelingen lag de piek rond het eind van het derde kwartaal, waarna de verwachting dat centrale banken de rente in de toekomst weer gaan verlagen leidde tot een spectaculaire daling van de rente richting het einde van het jaar. Per saldo daalde de rente ongeveer 0,40% in 2023. Dit is in beginsel slecht nieuws voor pensioenfondsen, omdat er meer geld in kas moet zijn om toekomstige uitkeringen met een hoge mate van zekerheid te kunnen betalen. Omdat we het renterisico steeds meer zijn gaan afdekken toen de rente steeg zijn we wel minder gevoelig geworden voor deze bewegingen.

Aandelen

Aandelen kenden uiteindelijk een zeer goed jaar. De prijs van olie en gas daalde, bedrijven konden een deel van de inflatie doorberekenen aan klanten en de daling van de rente zorgde ervoor dat bedrijven goedkoper geld kunnen lenen dan eind 2022 het geval was. Dit alles gold vooral voor ontwikkelde landen: aandelen in opkomende landen zoals China presteerden weliswaar positief, maar een stuk minder goed.

Vastgoed en landbouwgrond

Vastgoed maakte in 2023 met vertraging de beweging van aandelen van 2022 door. Omdat er voor vastgoed vaak voor een deel met geleend geld gewerkt wordt doen de hogere rentes (ten opzichte van 2021 en eerder) pijn. Ook zijn er door het thuiswerken wereldwijd minder kantoren nodig, wat de waarde van die gebouwen drukt.

Landbouwgrond sloot het jaar met een lichte min af. Landbouwgrond is minder gevoelig voor economische factoren (voedsel is en blijft nodig), maar een aantal natuurlijke invloeden zoals slecht weer drukten de rendementen net onder nul.

Vastrentende waarden

Omdat de rente na de sterke stijging van 2022 hoger stond leverden vastrentende waarden een hoger 'basisrendement' op: als de rente niet verandert verdient het pensioenfonds de rente die geldt voor bedrijfsleningen, staatsobligaties en hypotheekleningen. Als de rente daalt stijgt de waarde van obligaties, en dat was precies wat er onder aan de streep gebeurde in 2023. Het gevolg was positieve rendementen voor alle categorieën in dit deel van de portefeuille.

Categorie	Allocatie (€ x 1.000)	Rendement (%) na kosten	Benchmark (%)	Relatief (%)
Renteafdekking overlay	1.481.921	14,6%	11,1%	3,5%
Liquiditeiten	13.662	3,3%	0,0%	3,3%
Matching portefeuille	1.495.583	13,3%	11,1%	2,1%
Aandelen ontwikkelde landen	1.962.597	18,0%	20,7%	-2,8%
Aandelen opkomende landen	281.869	3,6%	1,6%	2,0%
Onroerend goed	1.048.550	-7,3%	-7,4%	0,2%
Vastrentende waarden High Yield	1.097.373	6,8%	6,2%	0,6%
Vastrentende waarden Inv. Grade	3.426.686	5,3%	5,3%	0,0%
Valuta-afdekking	26.388			
Liquiditeiten	7.348			
Rendementsportefeuille	7.850.811	6,6%	7,2%	-0,6%
	9.346.394			
Onder vorderingen en schulden opgenomen	-1.101			
Beleggingen volgens balans	9.345.293			

Resultaten Individueel Pensioensparen (IPS) en Beschikbare-Premieregeling (BPR)

De daling van de rente en stijgende aandelenkoersen zorgden voor positieve uitslagen voor alle leeftijdsgroepen in de IPS en BPR.

Eind 2023 bedraagt het in de Life Cycle depots belegd vermogen €13,0 miljoen (2022: € 15,3 miljoen). In de Vrij beleggen depots bedraagt het belegd vermogen eind 2023 € 2,1 miljoen (2022: € 1,9 miljoen).

Life Cycle	Rendement	Benchmark	Relatief	Vrij beleggen	Rendement	Benchmark	Relatief
Depot 1	11,5%	14,8%	-3,2%	Depot A	10,7%	13,6%	-2,9%
Depot 2	11,6%	13,9%	-2,4%	Depot B	8,8%	10,8%	-2,0%
Depot 3	9,2%	13,1%	-4,0%	Depot C	8,5%	10,6%	-2,1%
Depot 4	10,4%	12,4%	-2,0%	Depot D	8,8%	8,2%	0,7%
Depot 5	10,4%	11,7%	-1,3%	Depot E	8,9%	10,8%	-1,9%
Depot 6	9,4%	11,0%	-1,6%	Depot F	3,1%	3,3%	-0,2%
Depot 7	9,4%	10,3%	-1,0%				
Depot 8	9,1%	9,6%	-0,6%				
Depot 9	8,7%	8,9%	-0,2%				
Depot 10	9,3%	8,2%	1,2%				

2.6.3. Maatschappelijk verantwoord beleggen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de aanpak op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) toegelicht. Het beleid zelf is toegelicht in hoofdstuk 2.6.1. Het volledige MVB jaarverslag is separaat gepubliceerd op de website van het pensioenfonds.

Hoe de activiteiten ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen zich vertalen is verder terug te zien in de resultaten van het jaarlijkse onderzoek van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO). In het VBDO-onderzoek over 2022/2023 heeft het pensioenfonds een score van 4,1 (op een schaal van 5)

gehaald. Hiermee staat het pensioenfonds op de 6^e plaats van de VBDO-ranglijst, net als vorig jaar. Het pensioenfonds is daarmee het hoogst geëindigd van de ondernemingspensioenfondsen. Het pensioenfonds analyseert de feedback van VBDO, en waar dit past binnen het beleid, worden verbeteringen doorgevoerd.

MVB doelstellingen

Het pensioenfonds heeft een set 'key performance indicators' (KPI's) gedefinieerd om de voortgang ten aanzien van MVB concreet te kunnen volgen. Dit zijn:

MVB Doelstelling		Doelen (KPI's) per horizon (jaar)			Score eind 2023	
		2021-2023	2024-2026	2026-2030		
Governance	1	Ieder kwartaal komt MVB terug in de bestuursmeeting in de vorm van: 1) voortgang op KPI's; 2) lastige keuzes bij de implementatie; en 3) nieuwe updates over MVB-moedelijkheden.	Over de volledige horizon. MVB zal met de jaren verder geïntegreerd worden in alle investeringsbeslissingen.			Voldaan
	2	De deelnemers van Pensioenfonds PostNL kunnen feedback geven op het MVB-beleid van Pensioenfonds PostNL	- Minimaal 4 polls per jaar - Minimaal 1 MVB webinar per jaar - Minimaal 1 keer per jaar input van deelnemers meenemen in de evaluatie van de MVB ambitie			Drie kwartalen met polls. Geen webinar uitgevoerd, en er zal worden gestopt met de polls.
Beleid	3	Voor alle liquide beleggingscategorieën is een uitvoerings- benchmark met aanzienlijke ESG-keuzes het vertrekpunt	50%	75%	100%	
	4	Aantal beleggingscategorieën waarin expliciete UN Sustainable Development Goals (SDG)-doelstellingen zijn geformuleerd	50%	75%	100%	64%
Implementatie	5	Bijdrage leveren aan de lange termijn doelstelling van het Pensioenfonds om voor einde 2023 te voldoen aan de PAB-CO ₂ reductiedoelstelling	Voldoen aan PAB-CO ₂ doelstelling		Overtreffen van PAB-CO ₂ doelstelling	PAB behaald
	6	MVB-smaak 4/5 ¹ (SFDR 8/9) implementatie binnen de totale portefeuille in beleggingscategorieën waar dit mogelijk is	40%	60%	80%	54,4%
	7	Aanzienlijk deel van de liquide portefeuille heeft een meetbare positieve impact op de SDG's 3 en 13	40%	60%	80%	67%
	8	Best in class en engagement wordt toegepast op de onderliggende beleggingen	25%	35%	50%	62,9%
Verantwoording	9	Frequente en relevante MVB-communicatie met deelnemers	3 communicatie tools, 6 updates per jaar	4 communicatie tools, 12 updates per jaar	Voldaan	
	10	MVB-jaarverslag dient een goede samenvatting te zijn van het volledige MVB-beleid.	Gemiddelde score boven de 8 o.b.v. evaluatie stakeholders			Gemiddelde cijfer 7,7

MVB smaak 4 staat voor duurzaam beleggen ("with impact"): een Best-in-Class beleid en ESG rapportage over de gehele portefeuille van desbetreffend fonds. MVB smaak 5 staat voor impact beleggen ("For impact/Do Good"): volledige duurzaamheid in een positie

Toelichting PAB doelstelling

Specifiek op het gebied van klimaat is het pensioenfonds in 2021 bezig geweest het beleid te concretiseren. Hierbij is er voor beleggers houvast in de vorm van zogenaamde "klimaatbenchmark". De belangrijkste is de zogeheten PAB. Bij deze benchmark wordt uitgegaan van de reducties die nodig zijn om de doelstellingen van het Akkoord van Parijs van een maximale opwarming van 2 graden Celsius. Volgens deze benchmark wordt de CO₂-uitstoot in 2020 met 50% gereduceerd, en vervolgens jaarlijks met 7% omlaag gebracht ten opzichte van het jaar ervoor. Voor 2023 betekent dit dat de norm is om nog maar 37% (=0,93⁴ * 50%) uit te stoten van wat in 2020 'de norm was'. Voor de liquide beleggingen voldoet het pensioenfonds momenteel aan dit doel, met een voetafdruk van ongeveer 24% van het niveau van de markt als geheel in 2020.

Het doel was om eind 2023 om voor de gehele portefeuille gemiddeld genomen te voldoen aan de PAB. Vanwege beperkte databeschikbaarheid is dit nog niet mogelijk voor de illiquide beleggingen. De komende jaren verwacht het pensioenfonds hier voortgang in te boeken.

Daarnaast worden momenteel alleen Scope 1 en Scope 2 emissies meegenomen. Scope 3, emissies die het gevolg zijn van het gebruik van producten van een bedrijf of die zijn vrijgekomen bij het maken van 'bouwblokken' van een product, worden hierin nog niet meegenomen. De belangrijkste reden is dat hier momenteel nog te weinig betrouwbare data over beschikbaar is.

Een uitgebreidere rapportage over de voortgang ten opzichte van alle KPI's per ultimo 2023 staat in het MVB jaarverslag.

Portefeuille ontwikkelingen

Het pensioenfonds is in 2023 verder gegaan met het verduurzamen van de portefeuille. De belangrijkste wijzigingen die zijn doorgevoerd zijn:

- Implementatie van het landenbeleid voor staatsobligaties van opkomende landen. Hiervoor zijn er twee nieuwe passieve fondsen opgenomen in de portefeuille. Deze fondsen volgen een maatwerkindex die voldoet aan het landenbeleid.
- Vereenvoudiging en verduurzaming van de portefeuille met bedrijfsobligaties. Het pensioenfonds heeft nu nog drie managers in deze categorie: één die zich exclusief richt op groene obligaties en twee managers die een duurzame benchmark volgen.
- Het pensioenfonds is gestopt met beleggen in small caps, mede omdat verduurzaming in deze categorie erg lastig is gebleken.

2.7. Communicatie

In 2023 heeft het pensioenfonds invulling gegeven aan communicatie volgens het strategisch communicatiebeleid. Dit sluit aan op de algemene doelstellingen van het pensioenfonds, zoals beschreven in hoofdstuk 2.1. Met de communicatie draagt het pensioenfonds vooral bij aan deze algemene doelstelling: 'inzicht geven in pensioen, zorgen dat verwachtingen realistisch zijn en dat deelnemers weten wanneer en hoe ze in actie moeten komen. En dat zij makkelijk met het pensioenfonds in contact kunnen komen.'

In het strategisch communicatiebeleid staan twee doelen centraal: zelfredzaamheid en de relatie met het pensioenfonds. In aanvulling op de reguliere communicatie startte het pensioenfonds met het voorbereiden van deelnemers op de veranderingen die het gevolg zijn van de pensioenhervorming. Verderop staat hoe het pensioenfonds hier invulling aan heeft gegeven. Aan het einde van dit hoofdstuk staan de ontwikkelingen op het gebied van communicatie.

2.7.1. Strategische communicatiedoelen

De twee strategische communicatiedoelen worden hieronder verder toegelicht,

Zelfredzaamheid wil zeggen dat deelnemers inzicht hebben in hun pensioen en ondernemen actie als dat nodig is. Het pensioenfonds richt zich daarbij op het:

- bevorderen van digitale vaardigheden;
- inzicht geven in de eigen pensioensituatie en keuzes;
- aanzetten tot actie als de deelnemer dit zelf nodig vindt.

Voor een goede relatie van de deelnemers richt het pensioenfonds zich op het:

- vergroten van tevredenheid en vertrouwen;
- betrekken van werkgever;
- vergroten van de bereikbaarheid;
- verantwoorden van de beleggingen. Per punt staat hieronder een toelichting van hoe het pensioenfonds hier invulling aan heeft gegeven.

Acties ter invulling van de communicatiedoelstellingen

Bevorderen van digitale vaardigheden

Om deelnemers te helpen informatie sneller te vinden, lanceerde het pensioenfonds op 13 februari 2023 een volledig nieuwe website. Deze website heeft een logischere indeling, gebaseerd op onderzoek onder deelnemers. In 2023 wisten veel deelnemers de weg naar de vernieuwde website te vinden. Het aantal bezoeken steeg flink ten opzichte van 2022. Bijna de helft van de deelnemers die in 2023 pensioen hun pensioen hebben aangevraagd gebruikte de nieuwe pensioenplanner hiervoor. De verwachting is dat dit in 2024 nog verder zal oplopen.

Inzicht in eigen pensioensituatie en keuzes vergroten

In de vernieuwde pensioenplanner op de website kunnen deelnemers eenvoudig zien hoe zij ervoor staan. En welke keuzes er mogelijk zijn. Om deelnemers hierbij te helpen, organiseerde het pensioenfonds halverwege 2023 een webinar over de pensioenplanner. Deelnemers gaven dit webinar een hoge waardering. Veel deelnemers keken het webinar live, daarnaast hebben ook veel deelnemers het op een later moment teruggekeken.

Aanzetten tot relevante actie

Ook in 2023 heeft het pensioenfonds deelnemers op verschillende manieren aangezet tot actie. In de eerste plaats via de digitale nieuwsbrief. Daarin riep het pensioenfonds op om eens te kijken naar de eigen pensioensituatie en een videogesprek of spreekuur te bezoeken. Daarnaast met de campagnes, bijvoorbeeld de campagne 'Pensioenkeuzes'. Deelnemers die dicht bij de pensioenleeftijd zitten kregen de oproep om zich te verdiepen in de mogelijkheden. Voor alle actieve deelnemers was er de campagne 'Pensioen en uw partner' met informatie over partnerpensioen. En wat er gebeurt bij scheiden of overlijden. Deze campagne riep ook op tot actie.

Vergroten van tevredenheid en vertrouwen

Bij alle acties werkt het pensioenfonds aan deze doelstelling. Extra acties waren dit jaar het communiceren over 'niet-opgevraagde pensioenen'. Het gaat hierbij om deelnemers die recht hebben op pensioen, maar dit nog niet hebben aangevraagd. Dankzij een gerichte campagne heeft het pensioenfonds een aantal deelnemers toch kunnen geven waar zij recht op hebben. Daarnaast waren er deelnemers waarvan er een vermoeden was dat ze recht hadden op een ANW-aanvulling. In deze gevallen was een deelnemer zelf vergeten om een wijziging in hun situatie door te geven. Door deze deelnemers actief te benaderen konden kregen zij alsnog waar zij recht op hadden.

Betrekken van werkgever

Bij verschillende acties trok het pensioenfonds samen op met de werkgever. Zo deelde PostNL regelmatig berichten van het pensioenfonds op het intranet of in de interne nieuwsbrief. Ook was er voor vrouwen bij PostNL een bijeenkomst over pensioen.

Vergroten van de bereikbaarheid

Steeds meer deelnemers geven hun e-mailadres door. Daardoor kan het pensioenfonds steeds meer pensioeninformatie digitaal versturen. Van een aantal deelnemers leek het eerder doorgegeven e-mailadres niet meer correct. Deze deelnemers kregen de vraag om hun e-mailadres te controleren. Veel deelnemers deden dat, hierdoor zijn zij nu ook via e-mail te bereiken.

Verantwoorden van de beleggingen

In 2023 communiceerde het pensioenfonds regelmatig over duurzaam beleggen. Zo verstuurde het pensioenfonds een themanieuwsbrief. Daarnaast konden deelnemers via polls aangeven wat zij belangrijk vinden en organiseerde het pensioenfonds een MVB-bijeenkomst op 10 november. Daarin vertelden bestuurders en gastspreker Gerrit Hiemstra over het belang van duurzaam beleggen en hoe het pensioenfonds dit doet. Deelnemers gaven deze bijeenkomst een hoge waardering. Ook in dit jaarverslag staat in hoofdstuk 2.6 een verantwoording van de (duurzame) beleggingen.

2.7.2. Ontwikkelingen pensioencommunicatie

Naast deze communicatieacties waren er in 2023 ook volop nieuwe ontwikkelingen op communicatiegebied. Bijvoorbeeld de nieuwe regels voor pensioen. Het pensioenfonds houdt hier rekening mee in de communicatie. Hieronder staat een beschrijving van deze vijf ontwikkelingen.

1. Nieuwe regels voor pensioen

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van communicatie was het ingaan van de pensioenhervorming op 1 juli 2023. Het pensioenfonds vindt het belangrijk deelnemers hierover te informeren. Het pensioenfonds heeft de themapagina op de website met antwoorden op veel gestelde vragen in het afgelopen jaar actueel gehouden. Daarnaast heeft het pensioenfonds deelnemers via de nieuwsbrief op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen. Om te onderzoeken welke vragen er bij de doelgroep leven, vond in het najaar een deelnemerspanel plaats. Dit gaf waardevolle inzichten die helpen om de communicatie te verbeteren.

2. Duidelijke pensioencommunicatie

In 2023 heeft de Pensioenfederatie de leidraad 'onze taal op groen' gepubliceerd. Hierin staat welke woorden wel of niet bijdragen aan duidelijkere pensioencommunicatie. Deze leidraad helpt het pensioenfonds om duidelijker naar deelnemers te communiceren. In 2023 maakte het pensioenfonds zoveel mogelijk gebruik van deze leidraad.

3. Laaggeletterden

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht voor laaggeletterden. Het pensioenfonds wil in de communicatie meer rekening houden met deelnemers die laaggeletterd zijn. Hierin kwam bijvoorbeeld ook scheiden aan bod. Het pensioenfonds ontwikkelde een algemene en een versie voor laaggeletterden. Hier heeft het pensioenfonds vervolgens onderzoek naar gedaan. De versie voor laaggeletterden leverde een veel beter resultaat op. In de toekomst wil het pensioenfonds vaker op deze manier communiceren.

4. Indexatie

Eind 2023 was er in de media veel aandacht voor toeslagverlening bij pensioenfondsen. Er waren grote verschillen tussen de verschillende fondsen. Het pensioenfonds en sociale partners merkten dat deelnemers hier veel vragen over hadden. Onder andere door het aantal deelnemers dat contact opnam of op de website zocht naar de toeslagverlening. Door in december al te communiceren over de toeslag, in plaats van pas in januari zoals in voorgaande jaren, gaf het pensioenfonds pensioengerechtigden eerder inzicht in hun financiële situatie in 2024. Voor komend jaar onderzoekt het pensioenfonds de mogelijkheden om weer in december te communiceren.

5. Voorkeuren belanghebbenden

De nieuwe Code Pensioenfondsen vraagt om rekening te houden met voorkeuren van belanghebbenden bij onder andere de missie, visie en strategie. Het pensioenfonds verdiept zich op verschillende manieren in hun voorkeuren. Dit gebeurt tweejaarlijks via deelnemerstevredenheidsonderzoek. Dit vindt in 2024 weer plaats. In 2022 vonden ter voorbereiding van de pensioenhervorming twee aanvullende onderzoeken plaats, een risicobereidheidsonderzoek en een kwalitatief onderzoek naar de voorkeur voor een solidaire of een flexibele premieregeling: een regeling met een buffer of een regeling met keuzevrijheid. In november 2023 organiseerde het pensioenfonds een deelnemerspanel over de nieuwe regeling. In 2023 heeft het pensioenfonds bijzondere aandacht besteed aan deelnemersvoorkeuren op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen, door het houden van polls en door het organiseren van een event. Helaas konden beide op weinig belangstelling van de deelnemers rekenen.

2.8. Kosten

Kengetallen kosten

	2023	2022	2021	2020	2019
Uitvoeringskosten pensioenbeheer (in euro per deelnemer)	144	146	144	138	146
Uitvoeringskosten (in % van gemiddeld belegd vermogen)	0,09%	0,08%	0,07%	0,07%	0,07%
Vermogensbeheerkosten (in % van gemiddeld belegd vermogen)	0,44%	0,42%	0,43%	0,45%	0,44%
Totale kostenratio (som van uitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten in % van gem. belegd vermogen)	0,52%	0,50%	0,50%	0,52%	0,51%
Transactiekosten (in % van gemiddeld belegd vermogen)	0,07%	0,11%	0,12%	0,13%	0,10%

Overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie zijn de kosten van pensioenuitvoering ook als percentage van het gemiddeld belegd vermogen opgenomen. Daarnaast is een totale kostenratio opgenomen bestaande uit de som van pensioenuitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

De uitvoeringskosten per deelnemer zijn de afgelopen vijf jaar redelijk constant gebleven.

Een deel van de kosten bestaat uit kosten die deels betrekking hebben op pensioenuitvoering en deels op vermogensbeheer. Deze kosten zijn op basis van een verdeelsleutel toegerekend. Dit geldt bijvoorbeeld voor kosten voor bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders. In 2023 bedraagt het deel van de kosten dat toegerekend is aan vermogensbeheer € 2.567 duizend (2022: € 2.168 duizend). Deze kosten zijn bij de vermogensbeheerkosten verantwoord onder de categorie Algemeen.

De bruto pensioenuitvoeringskosten zijn met € 325 duizend gestegen ten opzichte van voorgaand jaar (2023: € 10.317 duizend en 2022: € 9.992 duizend). Deze stijging is vooral het gevolg van extra kosten die zijn gemaakt in verband met voorbereidingen op de pensioenhervorming en hogere bijdragen aan DNB. De netto kosten zijn wat lager, doordat een relatief hoger bedrag aan de kosten van vermogensbeheer is toegerekend. Door toename van het aantal gepensioneerde deelnemers zijn de gemiddelde kosten per deelnemers licht gedaald van € 146 over 2022 naar € 144 over 2023.

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Governance	1.321	976
Administratie	6.886	7.103
Controle en advies	624	340
Contributies en bijdragen	756	576
Overige	730	574
	10.317	9.992
Toerekening aan kosten vermogensbeheer	-2.567	-2.168
Totaal kosten	7.750	7.824

Vermogensbeheerkosten

De vermogensbeheerkosten bestaan uit 2 onderdelen namelijk de directe en de indirecte kosten. De directe kosten zijn (algemene) kosten die rechtstreeks gefactureerd en betaald worden. De indirecte kosten daarentegen zijn kosten die worden gemaakt door onderliggende beleggingsfondsen en zijn opgenomen als onderdeel van rendement en/of waardebeoordeling bij de bijbehorende asset categorie.

De totale kosten van vermogensbeheer bedragen over 2023 € 46,1 miljoen tegenover € 51,2 miljoen over 2022. De kosten zijn derhalve gedaald. Dit heeft te maken met het optimaliseren van de beleggingsportefeuille in voorgaande jaren, met tijdelijk hogere kosten als gevolg. Overigens moet worden aangetekend dat de kosten over 2022 feitelijk te laag zijn weergegeven. Een deel van de kosten (circa € 3 miljoen, 3 basispunten) is niet afzonderlijk gepresenteerd, maar in het beleggingsrendement verdisconteerd. Feitelijk is dus sprake van een nog wat grotere afname van de kosten in vergelijking met voorgaand boekjaar.

Directe vermogensbeheerkosten

De directe vermogensbeheerkosten bestaan uit de volgende posten:

- Beheervergoeding: Dit is een vaste beheervergoeding voor het operationeel vermogensbeheer per tijdsperiode die onafhankelijk is van de prestatie.
- Indien van toepassing; performance fee: Dit is een prestatieafhankelijke vergoeding voor het beter presteren dan de benchmark, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele negatieve relatieve rendementen uit de vorige jaren.
- Vergoeding advies, administratie en rapportage: Dit is de vergoeding voor de integrale dienstverlening conform de uitbestedingsovereenkomst.
- Vergoeding fiduciair adviseur.
- Overige directe kosten: Dit betreft onder andere de kosten van dienstverlening derivaten en de kosten van het MVB beleid.
- Toegerekende kosten van het pensioenfondsbestuur, waaronder kosten van toezicht.

Indirecte vermogensbeheerkosten

De indirecte vermogensbeheerkosten bestaan uit kosten die worden gemaakt binnen de onderliggende beleggingsfondsen. Deze bestaan uit de volgende posten:

- Beheervergoeding externe managers: Dit is een (basis) vergoeding per tijdsperiode die onafhankelijk is van de prestatie.
- Performance fee externe managers: Dit is een prestatieafhankelijke vergoeding voor het beter presteren dan de benchmark door een manager, waar en wanneer relevant.
- Overige kosten: Dit betreft onder andere de vergoeding van de bewaarbank, administratiekosten, accountantskosten en juridische kosten.

De kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd in euro en als percentage van het gemiddelde van het totaal belegd vermogen. Voor het niet-beursgenoteerde vastgoed zijn de kosten vermogensbeheer gebaseerd op een schatting. De schattingen zijn gebaseerd op opgaven van externe managers van kosten in onderliggende beleggingsstructuren. Voor de overige beleggingscategorieën is het aandeel aan geschatte kosten beperkt. De volgende tabel geeft de kosten per beleggingscategorie weer.

In het hierboven overzicht kengetallen is te zien dat in de afgelopen vijf jaar de vermogensbeheerkosten in basispunten redelijk stabiel zijn gebleven, maar in absolute zin wel zijn gedaald. De herinrichting van de portefeuille die mede naar aanleiding van de herijking van het strategisch beleggingsbeleid is gedaan in 2020 en 2021 heeft hieraan bijgedragen.

Vermogensbeheer en transactiekosten

	2023	2023	2022	2022
	x € 1.000	% gemiddeld belegd vermogen	x € 1.000	% gemiddeld belegd vermogen
Kosten vermogensbeheer				
Algemeen	6.010	0,07%	5.712	0,06%
Aandelen	5.023	0,06%	7.076	0,07%
Vastrentende waarden	16.211	0,18%	11.613	0,12%
Vastgoed	6.482	0,07%	14.343	0,15%
Derivaten	1.401	0,02%	863	0,01%
Overige	4.655	0,05%	1.192	0,01%
Totaal	39.782	0,44%	40.799	0,42%
Transactiekosten				
Aandelen	3.282	0,04%	5.007	0,05%
Vastrentende waarden	2.621	0,03%	4.713	0,05%
Vastgoed	8	0,00%	336	0,00%
Derivaten	442	0,00%	352	0,00%
Totaal	6.353	0,07%	10.408	0,11%

Onderdeel van de kosten van vermogensbeheer zijn ook performance gerelateerde vergoedingen die aan vermogensbeheerders betaald moeten worden als het rendement van een bepaalde belegging hoger is dan de norm (meestal de markt). In 2022 bedroeg deze performance gerelateerde vergoeding, die voornamelijk op vastgoedbeleggingen betrekking had 5 basispunten. In 2023 is de performance vergoeding lager en bedraagt 2 basispunten. Zonder deze extra vergoeding bedragen de vermogensbeheerkosten dus 42 basispunten (2022: 38 basispunten).

De transactiekosten laten voor het geheel een forse daling zien. In voorgaande jaren is de portefeuille aangepast. Daardoor zijn er in 2023 minder wijzigingen in de samenstelling van de portefeuille en dus ook minder transacties.

Vergelijking kosten met benchmark

Het pensioenfonds beoordeelt periodiek hoe de uitvoeringskosten van het pensioenfonds zich verhouden tot vergelijkbare pensioenfondsen. Over 2023 zijn nog geen benchmark-gegevens beschikbaar. Over 2022 heeft het pensioenfonds door CEM een uitgebreid benchmark onderzoek laten uitvoeren op de vermogensbeheerkosten. In dit onderzoek is ook gekeken naar rendement en risico.

Uit het rapport van CEM blijkt dat de totale vermogensbeheerkosten in vergelijking met vergelijkbare pensioenfondsen beperkt hoger zijn. Een belangrijk deel van deze hogere kosten wordt verklaard door de keuze van implementatiestructuur (onder andere actief versus passief beleggen), hogere performance fee bij een paar beleggingscategorieën en hogere kosten voor fiduciaire en custody dienstverlening. Het pensioenfonds vindt dit acceptabel omdat het 3-jaars rendement van het pensioenfonds 2,1% hoger is dan de benchmark, waarbij bovendien het risico op het te behalen rendement lager ligt. Het pensioenfonds is voornemens om in 2025 weer een CEM analyse uit te voeren. Dit zodat er over een langere periode (3 jaar) kan worden gekeken naar kosten, rendement en risico.

Kosten Beschikbare Premie Regeling & Individueel Pensioensparen

De deelnemer met een Beschikbare Premie Regeling of Individueel Pensioensparen betaalt geen aan- en/of verkoopkosten. De beleggingskosten worden direct verrekend in het rendement. Deze kosten zijn afhankelijk van het depot waarin wordt belegd.

Life Cycle	2023	2022	Vrij beleggen	2023	2022
Depot 1	0,4%	0,4%	Depot A	0,3%	0,3%
Depot 2	0,3%	0,4%	Depot B	0,3%	0,3%
Depot 3	0,3%	0,4%	Depot C	0,4%	0,4%
Depot 4	0,3%	0,4%	Depot D	0,3%	0,3%
Depot 5	0,3%	0,4%	Depot E	0,3%	0,3%
Depot 6	0,3%	0,4%	Depot F	0,1%	0,1%
Depot 7	0,3%	0,4%			
Depot 8	0,3%	0,3%			
Depot 9	0,3%	0,3%			
Depot 10	0,3%	0,3%			
Doorbeleggen Depot 7	0,3%	n.v.t.			

2.9. Actuele ontwikkelingen

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste externe ontwikkelingen voor de komende periode besproken die van invloed kunnen zijn op het beleid van het pensioenfonds.

Wet toekomst pensioenen

De Wet toekomst pensioenen (Wtp) is op 1 juli 2023 in werking getreden. Voor veel wijzigingen in de Pensioenwet geldt dat die pas effectief worden, zodra de pensioenuitvoerder de pensioenregeling aanpast conform de Wtp. Voor pensioenfondsen betekent dat grotendeels een overgang naar de solidaire premieregeling (SPR).

De overgangstermijn is met een jaar verlengd en loopt tot 1 januari 2028. Op die datum zouden alle pensioenuitvoerders moeten zijn overgegaan naar de nieuwe pensioenregeling en zouden pensioenfondsen, als zij daarvoor hebben gekozen, bestaande aanspraken en rechten hebben omgezet (ingevoerd) naar de nieuwe regeling.

Verschillende fondsen hebben inmiddels hun transitieplan gepubliceerd. Daarin staan enkele hoofdlijnen van de nieuwe pensioenregeling, zoals sociale partners die hebben afgesproken. Veel fondsen hebben inmiddels een (voorlopige) keuze gemaakt maar veel details zullen nog moeten worden ingevuld. Begin 2024 zijn er heel wat kwesties die moeten worden opgelost, juridisch en administratief, om de overgang succesvol te laten verlopen. Zo is nog niet geheel bekend welke mogelijkheden er zijn om resultaten te spreiden, wat voor alle betrokkenen, maar met name voor de uitkeringsfase, van belang is. Verder is met de verkiezingen de politieke situatie veranderd. Het is niet uit te sluiten dat er wijzigingen in de Wtp aangebracht zullen worden die verder gaan dan onder het volgende kopje vermeld. Zo wordt er al enige tijd gesproken over een collectief instemmingsrecht bij het invaarbesluit.

Wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding

De opvolger van de huidige Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wps) zou oorspronkelijk op 1 januari 2021 in werking treden. Voordat de wet in behandeling kwam in de Tweede Kamer, werd de invoering door de komst van de Wtp al uitgesteld.

De Wps wordt ingevoerd aan het einde van de periode waarin pensioenuitvoerders kunnen overgaan naar een nieuwe pensioenregeling. Dit betekent inmiddels uitstel tot 1 januari 2028.

De Wtp zorgt voor veranderingen in het partnerpensioen en in het partnerbegrip, twee punten die de kern van de Wps raken.

Wetsvoorstel bedrag ineens

Al in 2021 heeft het parlement ingestemd met de Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen. Onderdeel daarvan was dat een deelnemer aan een pensioenregeling het recht krijgt om bij pensioeningang 10% van de waarde van zijn aanspraken op ouderdomspensioen ineens te kunnen ontvangen. De pensioenuitvoerder moet daaraan meewerken.

De voorgenomen datum van inwerkingtreding is al diverse malen uitgesteld. In november 2023 schreef de minister dat de wet niet eerder dan op 1 januari 2025 in werking zal kunnen treden.

3. Verantwoordingsorgaan

3.1. Verslag van Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan heeft een oordelende taak over het handelen van het Bestuur. Het gaat hierbij om het door het Bestuur uitgevoerde beleid over de afgelopen periode, maar ook over de beleidskeuzes die door het Bestuur worden gemaakt met een toekomstig perspectief, inclusief impact op uitvoeringskosten. Hierbij staat de evenwichtige belangenafweging centraal. Daarnaast geldt er een adviesrecht voor het Verantwoordingsorgaan op specifieke, in de statuten (en Pensioenwet) opgenomen onderwerpen, en kan het Verantwoordingsorgaan ook ongevraagd adviseren over deze onderwerpen. Het Verantwoordingsorgaan heeft, om haar taken naar behoren te kunnen uitvoeren, recht op overleg met het Bestuur en andere organen en adviseurs en heeft recht op adequate informatievoorziening.

Statutaire opdracht

Op grond van de statuten van het fonds heeft het Verantwoordingsorgaan (het VO) de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht over het door het Bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst waaronder de keuzes die van invloed zijn op de uitvoeringskosten. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekend gemaakt en in het bestuursverslag opgenomen. Het oordeel omvat in ieder geval een oordeel over de gemaakte uitvoeringskosten. Hiertoe kan het VO zich verstaan met andere organen van het fonds, zoals het Bestuur, de Raad van Toezicht en de externe accountant en de externe actuaris. Het VO heeft recht op informatie die het met het oog op de uitoefening van zijn taak redelijkerwijs nodig acht.

Het VO adviseert het Bestuur, gevraagd of uit eigen beweging, over verschillende onderwerpen zoals:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst;
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Daarnaast geeft het VO het Bestuur ten aanzien van de benoeming van de leden van de Raad van Toezicht een bindende voordracht en dragen de vertegenwoordigers van de geleding pensioengerechtigden binnen het VO de bestuursvertegenwoordigers van diezelfde geleding voor.

Samenstelling VO

Het VO bestaat uit zes leden, twee vanuit elk van de drie geledingen (werkgever, deelnemers en pensioengerechtigden).

Begin 2023 heeft mevrouw Gytha van de Wardt – Olde Riekerink (namens de deelnemers) aangegeven uit het VO te treden. Vervolgens zijn er verkiezingen gehouden in 2023 om deze vacante plek in te vullen. Per 7 juli 2023 is mevrouw Mariëtte Wolters (namens de deelnemers) verkozen en toegetreden tot het VO. Tevens is de heer Dave Middelburg (namens de werkgever) herbenoemd voor een tweede termijn van vier jaren.

In de context van de Code Pensioenfondsen 2018 (geldend voor 2023) heeft het VO ingezet op de in deze code opgenomen norm ten aanzien van diversiteit. Met de toetreding van Mariëtte tot het VO is aan deze norm voldaan: ten minste één vrouw, ten minste één man en zowel mensen boven als onder de 40 jaar hebben zitting in het VO.

Als doorkijk naar de Code Pensioenfondsen 2024 is het beeld hetzelfde. Er is op dit moment binnen het VO voldoende variatie ten aanzien van genderdiversiteit, en er is ten minste één persoon jonger dan 40 jaar. Hiermee wordt ook aan de norm in de nieuwe code voldaan.

Verantwoording en werkwijze in 2023

VO overleggen

Het VO heeft in 2023 in totaal 22 keer vergaderd, waarvan 8 reguliere vergaderingen, 4 niet-reguliere vergaderingen met het Bestuur in het kader van pensioenhervorming en 10 niet-reguliere vergaderingen binnen de eigen geleding. De voorzitter van het Bestuur en de directeur van het bestuursbureau namen deel aan de meeste van de reguliere VO-vergaderingen. Hierbij hebben zij lopende dossiers, actualiteiten, relevante beleidsontwikkelingen en adviesaanvragen toegelicht. Ook zijn er bij deze overleggen antwoorden gegeven op de op dat moment bij het VO levende vragen. Aan een aantal van de reguliere overleggen hebben ook leden van bestuurscommissies deelgenomen waarin uitleg en toelichting is gegeven over specifieke onderwerpen die in de portefeuille van de betreffende commissie zitten.

Overleggen VO-Bestuur en VO-Raad van Toezicht

Het VO heeft in 2023 twee reguliere vergaderingen gehad met het (voltallige) Bestuur en twee keer overleg gehad met de (voltallige) Raad van Toezicht. Daarnaast hebben de voorzitters van het VO en van de Raad van Toezicht drie keer één-op-één overleg gehad in 2023.

Informatievoorziening

In 2022 heeft het Bestuur met het VO afspraken gemaakt over het delen van relevante informatie en bijbehorende stukken. Dit om de tijdigheid en volledigheid van het delen van informatie met het VO voldoende te waarborgen. In 2023 zijn de afspraken voortgezet en dit is voor het VO van toegevoegde waarde gebleken. De rol van het bestuursbureau is hierbij ook van belang geweest als vraagbaak voor zowel inhoudelijke als procesvragen. Van deze ondersteuning heeft het VO in 2023 ook dankbaar gebruik gemaakt.

Daarnaast heeft het Bestuur veel aandacht besteed om het VO tijdig te betrekken bij de stappen in de roadmap van de pensioenhervorming. Met name door het VO te betrekken bij studiedagen, relevante documenten tijdig te delen en voor het VO de niet-reguliere meetings te beleggen. Ook dit is van grote waarde gebleken voor het VO. Het stelde het VO in staat zijn eigen agenda en roadmap voor pensioenhervorming te vormen en te bewaken om in 2023 (en straks in 2024) op de verschillende onderdelen van deze roadmap zijn formele rol te kunnen spelen (afstemming, adviezen).

Specifiek voor het jaarwerk 2023 heeft het VO tijdig kennisgenomen van de (concept-)versies voor het jaarverslag en heeft het VO zich vergewist van de activiteiten en bijbehorende (concept)rapportages van de adviseurs van het pensioenfonds, de externe accountant en de externe actuaris in het bijzonder.

Het VO is gedurende 2023 en 2024 goed op de hoogte gehouden van de kritische reactie van toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) op een onderdeel van de tripartite overeenkomst, de aanwijzing die DNB het fonds eind 2023 gegeven heeft en de vervolgstappen die het bestuur daarop heeft ondernomen. Recent is het VO meegenomen in de overeenkomst die tot mitigatie van de aanwijzing van DNB leidt.

Opleiding en ontwikkeling

Het VO heeft in 2023 voldoende aandacht kunnen besteden aan opleiding en ontwikkeling. Zo hebben de leden van het VO toegang tot verschillende vaktechnische en pensioeninhoudelijke kanalen en zijn verschillende opleidingen gevolgd door de leden. Het Bestuur heeft op vier momenten het VO meegenomen in de voorgenomen besluiten over inrichting van en voortgang op de pensioenhervorming. Het VO heeft ruimschoots de gelegenheid gekregen om hier kennis van te nemen, vragen te stellen en te begrijpen. Deze bijeenkomsten van het fonds zijn door het VO zeer gewaardeerd.

Zelfevaluatie

In 2023 heeft het VO een eigen interne zelfevaluatie gedaan met uitkomsten die tot tevredenheid stemmen. Tijdens deze zelfevaluatie heeft het VO besloten in 2024 een zelfevaluatie te doen waarbij een onafhankelijke derde partij wordt betrokken. Hiermee acteert het VO in lijn met de normen van de Code Pensioenfonds en 2024.

Adviestrajecten

Het VO heeft in de loop van 2023 nadere afspraken gemaakt over hoe het VO om wil gaan met ontvangen adviesaanvragen. Het genomen uitgangspunt van het VO is om binnen 1 week na ontvangst van een adviesaanvraag deze te bespreken. Hier kan het VO een eerste beeld vormen, werkafspraken maken voor het uit te brengen advies en sneller in het proces eventuele vragen aan het Bestuur worden teruggekoppeld.

Het VO is voornemens om in 2024 meer gebruik te gaan maken van de ondersteuning van het bestuursbureau bij het voorbereiden van uit de te brengen adviezen. Daarnaast ziet het VO mogelijkheden om de adviestrajecten verder te optimaliseren, waarover het VO in 2024 graag in gesprek gaat met het Bestuur en het bestuursbureau. Het VO denkt bijvoorbeeld aan het opnemen van standaard vaste secties in de adviesaanvragen en het standaard starten met een mondelinge toelichting bij een ontvangen adviesaanvraag.

Uitgebrachte adviezen in 2023

Het VO heeft in 2023 in totaal zeven adviesaanvragen ontvangen waarover in 2023 adviezen zijn uitgebracht.

- In juli 2023 heeft het VO positief geadviseerd over de vaststelling van het strategisch klantbedieningsconcept en daarbij aandacht gevraagd voor de volledigheid en prioritering van de klantreizen als ook de kostenbeheersing.
- In september 2023 heeft het VO positief geadviseerd over het communicatieplan 'Op weg naar een nieuwe pensioenregeling', een communicatieplan voor alleen de aanloopfase van de pensioenhervorming.
- In 2023 is het zoekproces gestart voor een nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht. In oktober 2023 heeft het VO positief geadviseerd over de profielschets die in dit verband is opgemaakt.
- In oktober 2023 heeft het VO positief geadviseerd over het wijzigen van het klachten- en geschillenreglement. Hierbij zijn observaties gedaan van terminologische aard en suggesties om het voor de deelnemers overzichtelijker en begrijpelijker te maken.
- Op grond van een kostendekkendheidsonderzoek van de premie voor de vrijwillige Anw-aanvulling heeft het Bestuur besloten de premie voor bepaalde deelnemersgroepen te verlagen. Het VO heeft hier in december 2023 positief geadviseerd met aandacht voor de jaarlijkse herijking van deze premiestelling.
- In december 2023 heeft het VO positief geadviseerd over de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst ten aanzien van, naast redactionele wijzigingen, het toevoegen van een ex-ante-CDC-opslag aan de premiestelling, dit ter behoud van de CDC-classificatie.
- In december 2023 heeft het VO positief geadviseerd over de vaststelling van de premie 2024. In dit positieve advies is meegenomen de evenwichtigheid van voorgestelde aanwending van de voornoemde opslag (nl. aan alle deelnemers).

Aandachtsgebieden en ontwikkelingen in 2023

In het jaar 2023 heeft het VO de volgende onderwerpen kritisch gevolgd:

- Wet toekomst pensioenen (pensioenhervorming)
- Kosten- en kostenontwikkeling

Wet toekomst pensioenen (pensioenhervorming)

De pensioenhervorming is gedurende 2023 het meest belangrijke dossier geweest voor het VO. Hier is veel aandacht van het VO naar uit gegaan. Het VO is positief over de wijze waarop het Bestuur in nauwe samenwerking met het bestuursbureau uitvoering geeft aan dit omvangrijke dossier. Het VO ziet dat de voorbereidingen een groot beslag leggen op de bestuurstaafel. Op proces en op inhoud bewaakt het Bestuur de voortgang van het traject zorgvuldig op weg naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2026 als beoogde transitiedatum. Hierbij constateert het VO wel dat het tijdpad, mede gegeven de taak en verantwoordelijkheid van sociale partners en de andere betrokken partijen, onder druk staat. Het Bestuur is zich hier ten volle van bewust en speelt hierbij een proactieve rol.

Op inhoud is het VO door het Bestuur meegenomen in de pensioenhervorming middels verdiepingssessies. Deze sessies gingen onder andere over de risicohouding, toedelingsmechanismen en solidariteitsreserve, invaren, compensatie en andere pensioensoorten. Ook kreeg het VO relevante informatie over de pensioenhervorming na elke bestuursvergadering op grond van de in 2022 overeengekomen manier van verstrekken van informatie (zie hierboven onder *Informatievoorziening*). Dit stelde het VO in staat zijn eigen toetsingskader op te stellen om de evenwichtigheid van de nieuwe regeling te beoordelen en in de niet-reguliere vergaderingen in eigen kring de pensioenhervorming te doorleven.

Kosten en kostenontwikkeling

Dit is een aandachtsgebied van het VO wat doorliep uit 2022 en valt goed samen met de sinds 2023 op dit terrein geldende zwaardere statutaire opdracht voor het VO door in zijn oordeelsvorming expliciet in te gaan op uitvoeringskosten. Gedurende 2023 heeft het VO twee sessies gehad met de financiële commissie om zich te laten informeren over de kosten en kostenontwikkeling. Bij de eerste sessie (in maart) bleek dat door de overgang naar Van Lanschot Kempen en door de dynamiek in de beleggingsportefeuille het ingewikkeld was om

vragen die het VO had over de uitsplitsing en het meerjarenverloop van transactie- en vermogensbeheerkosten volledig te beantwoorden. Mede hierdoor is er een tweede sessie geweest (in oktober). Daarnaast is in 2023 door het Bestuur besloten om mee te doen aan de CEM-benchmarking om een beter en dieper inzicht te krijgen in kosten. Ook in relatie tot rendement, risico en toegevoegde waarde. In oktober is het VO geïnformeerd over proces- en rapportage verbeteringen die in 2023 zijn doorgevoerd door de financiële commissie. De uitkomsten van de CEM-benchmarking zijn met het VO gedeeld en door de financiële commissie toegelicht in maart 2024. Hoewel dit onderwerp in het overleg met de financiële commissie op momenten weerbarstig is geweest, is het VO na de laatste sessie tevreden over de manier waarop het Bestuur de uitvoeringskosten op dit moment beheert en beheerst. De aandacht voor kosten en kostenontwikkeling is op grond van de pensioenwet en de statuten van het fonds ook een vast onderdeel van de VO werkzaamheden geworden en behoeft daarmee niet langer te worden genoemd als specifiek aandachtsgebied.

Algemeen oordeel

Rol Bestuur

Het VO is tevreden over de rol die het Bestuur heeft gespeeld in 2023. De pensioenhervorming is en blijft een groot en belangrijk dossier. Met het verstrijken van de tijd wordt het tijdpad kritischer. Het VO maakt zich hier zorgen over, maar constateert ook dat het Bestuur, binnen zijn mogelijkheden, de voortgang bewaakt en probeert te versnellen waar mogelijk. Hierbij heeft het Bestuur voldoende oog voor de stakeholders, waaronder het VO. Het Bestuur heeft uiteraard zijn andere taken die voortvloeien uit het strategisch jaarplan en de doorvertaling daarvan naar de jaarplannen van de verschillende commissies uitgevoerd. Ook op het gebied van duurzaamheid zijn in 2023 weer stappen gezet om beleggingen meer klimaatneutraal te laten zijn. Het VO is over deze elementen gedurende het jaar op de hoogte gehouden, onder meer, middels de integrale fondsrapportages zoals door het Bestuur verstrekt.

Besluitvorming door het Bestuur

Net als in ons oordeel over het jaar 2022 zijn wij tevreden over de besluitvormingsprocessen van het Bestuur. Er is veel aandacht voor analyses, en keuzemogelijkheden worden kwalitatief en, waar mogelijk, kwantitatief afgewogen. Actuele ontwikkelingen worden hierin meegenomen en waar nodig wordt gebruik gemaakt van externe expertise. De vastlegging vindt plaats in notulen en besluitvormingsdossiers. Het VO ziet ruimte voor verdere verbetering van de meer expliciete zichtbaarheid van evenwichtige belangenafweging in voorgenomen besluitvorming (adviesaanvragen) en gaat hiervoor graag met het Bestuur en het bestuursbureau in gesprek in 2024.

Informatieverstrekking door het Bestuur

De tijdigheid en volledigheid van het delen van informatie met het VO is voldoende gewaarborgd geweest in 2023. Het VO wordt goed meegenomen in ontwikkelingen, de pensioenhervorming in het bijzonder. Het gezamenlijk optrekken met oog voor ieders rol, helpt het VO in zijn eigen rol bij zijn beeld-, oordeels- en besluitvorming.

Input Raad van Toezicht

Het VO heeft het concept intern toezicht rapport over 2023 van de Raad van Toezicht ontvangen en ook met de Raad van Toezicht besproken. Het VO heeft haar waardering uitgesproken richting de Raad over de inhoud van dit rapport en heeft dit rapport meegenomen in het komen tot het algemeen oordeel.

Conclusie

Alles overwegende is het VO tot de conclusie gekomen dat het Bestuur, ondersteund door het bestuursbureau, op een zorgvuldige, adequate, en evenwichtige wijze zijn taken heeft uitgevoerd in 2023. Het Bestuur heeft gedegen sturing en uitvoering gegeven aan het omvangrijke dossier inzake de pensioenhervorming. Het stemt het VO tevens tevreden dat kosten en kostenontwikkeling gedurende 2023 bijzondere aandacht heeft gekregen en (nog) nadrukkelijker op de agenda van het Bestuur komt te staan bij het vormgeven van verder beleid. Het VO oordeelt hiermee positief over het handelen van het Bestuur in 2023, dankt hem voor de gedane inspanningen en ziet uit naar de samenwerking in 2024.

Aandachtsgebieden in 2024

Voor 2024 heeft het VO twee aandachtsgebieden vastgesteld:

- **Pensioenhervorming**

Ook in 2024 zal de pensioenhervorming voor het VO belangrijk zijn en veel aandacht krijgen. Hierbij zal in het bijzonder het transitieplan (invaarbesluit en verdeling vermogen), implementatie- en communicatieplan aandacht van het VO vragen.

- **Taakopvatting VO**

Zoals ook aangegeven in het ontvangen briefadvies in januari 2024 van de Monitoringscommissie Code Pensioenfondsen, is een goede taakopvatting van het verantwoordingsorgaan essentieel voor het behouden van invloed binnen het bestuursmodel. Door te blijven aansluiten bij de hoofdlijn van zijn verantwoordelijkheden kan het verantwoordingsorgaan een belangrijke bijdrage leveren aan het effectief functioneren van het pensioenfonds.

In 2024 wil het VO de taakopvatting van het VO verder ontwikkelen. Dit voornemen is een voortvloeisel uit de in maart 2024 gehouden zelfevaluatie waarin de balans tussen inspanning en te behalen resultaten onderdeel van reflectie was. Het VO zal bewuster keuzes gaan maken over hoe om te gaan met ontvangen informatie, duidelijker maken welke informatie relevant is voor uitvoering van de VO-taken en de tijdsbesteding hierop afstemmen. Ter ondersteuning gaat het VO het doel van onderwerpen op de VO-agenda voor zichzelf meer expliciet maken.

3.2. Reactie bestuur op oordeel Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het oordeel van het Verantwoordingsorgaan (VO) over het gevoerde beleid in 2023. Het bestuur heeft grote waardering voor de bijdrage en enorme inzet die het VO levert aan het pensioenfonds. Deze bijdrage bestaat uit kwalitatief goede adviezen, aanbevelingen en de interactie die het bestuur in verschillende overleggen met het VO heeft.

Het bestuur heeft het VO over diverse onderwerpen om advies gevraagd. Het VO heeft over alle onderwerpen positieve adviezen afgegeven, waarbij in sommige gevallen het VO aanvullende vragen heeft gesteld dan wel aanbevelingen heeft meegegeven.

In onze contacten met het VO merkt het bestuur dat de betrokkenheid van het VO groot is. Daarnaast merkt het bestuur dat het VO veel tijd en aandacht besteed aan de pensioenhervorming. Het VO neemt de tijd om deze ingrijpende verandering in de pensioenwereld goed te doorgronden en eigen te maken waarbij het bestuur de aandacht vestigt op de welke mate van diepgang benodigd is.

Het bestuur dankt het VO voor zijn inzet en kritische en constructieve bijdrage, in het bijzonder op het gebied van kosten en kostenontwikkeling. Voor 2024 zal er opnieuw veel tijd en aandacht zijn voor (de invoering van) de pensioenhervormingen, waarbij het bestuur de grote betrokkenheid van de leden van het VO als positieve steun ervaart. Het bestuur heeft aandacht voor het zo volledig en tijdig mogelijk informeren van het VO, zodat het VO goed haar rol kan oppakken. Daarbij gaat het bestuur graag het gesprek aan met het VO hoe de zichtbaarheid van de evenwichtige belangenafweging in besluitvorming nog beter tot zijn recht kan komen. Het bestuur gaat in 2024 uit van een voortzetting van de constructieve samenwerking met het VO.

4. Raad van Toezicht

4.1. Verslag Raad van Toezicht

Inleiding

Hieronder treft u een korte samenvatting van het Toezichtsrapport van de Raad van Toezicht (RvT) aan. De bevindingen over 2023 zijn input voor de speerpunten, waar de RvT zich verder in zal verdiepen en haar beoordeling over 2024 mede op zal richten.

Verantwoording

De RvT heeft in 2023 bijeenkomsten gehouden met de verschillende gremia van het pensioenfonds. Daarnaast hebben leden van de RvT vergaderingen van het Bestuur en van de commissies bijgewoond. De klankbordsessies met het Dagelijks Bestuur die in 2019 zijn gestart heeft de RvT ook in 2023 voortgezet. Ook zijn er in 2023 bijeenkomsten geweest met het Verantwoordingsorgaan (VO).

De RvT heeft zich een beeld kunnen vormen over de gang van zaken in het pensioenfonds door zich ook te verdiepen in de uitgebreide schriftelijke informatiebronnen. Hierbij heeft het bestuurdersportaal iBabs als basis gefungeerd. Daarnaast is op verzoek van de RvT door het Bestuur additionele informatie verstrekt over relevante onderwerpen.

Gedurende het jaar hebben de voorzitter van het Bestuur en de voorzitter van de RvT enkele malen telefonisch contact gehad. Dit vond plaats op initiatief van beide voorzitters, en soms naar aanleiding van bijzondere ontwikkelingen. De overige RvT-leden zijn op de hoogte gesteld van het besprokene.

In 2023 is de RvT door het Bestuur gevraagd verschillende goedkeuringen op bestuursbesluiten en verklaring van geen beletsel voor benoemingen af te geven. De RvT heeft geen aanleiding gezien haar zelfstandige rechten in te roepen.

De RvT heeft goedkeuringsrechten op enkele bestuursbesluiten en een zelfstandig recht op het opschorten of ontslaan van bestuurders bij disfunctioneren. De RvT ziet toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en bevoegdheden aan het VO, de werkgever, en in het jaarverslag. Daarnaast staat de RvT het Bestuur met raad terzijde en heeft een klankbord-functie. Deze taken en de werkwijze van de RvT volgen uit wet- en regelgeving, de Code Pensioenfondsen en de richtlijnen zoals opgesteld door de beroepsvereniging van intern toezichthouders in de pensioensector, de VITP. Het jaarrapport van de RvT bevat de bevindingen en aanbevelingen van de RvT van het Fonds over het jaar 2023. Tevens bevat het rapport een verantwoording vanuit de RvT over haar taken, bevoegdheden en werkzaamheden in het verslagjaar.

Bevindingen

De RvT heeft haar bevindingen aan de hand van 8 thema's uit de Code Pensioenfondsen weergegeven.

Vertrouwen waarmaken

Het Bestuur maakt het in haar gestelde vertrouwen ook in 2023 waar. Dat blijkt vooral uit adequaat Bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.

Naar aanleiding van een overeenkomst met sociale partners die eind 2022 tot stand is gekomen zijn de uitvoeringsovereenkomst en pensioenregeling aangepast. Dit is gedaan in voorbereiding op het nieuwe pensioenstelsel en om in deze tijd van hoge inflatie een beter passende indexatie te kunnen verlenen. De indexatie was gemaximeerd op 4% en deze maximering is losgelaten. Een onderdeel van de aanpassing is dat het Fonds per 31 december 2022 is overgestapt naar een nieuw soort pensioenregeling, een collectieve defined contribution regeling. Deze regeling houdt in dat de werkgever voortaan alleen nog verplicht is om de reguliere pensioenpremie te betalen. Dit betekent dat als het financieel minder goed gaat met het pensioenfonds de werkgever geen extra betalingen hoeft te doen. Maar als het goed gaat met het pensioenfonds dan krijgt de werkgever geen geld terug. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt in het kader van de financiering van de resterende inkoop voorwaardelijk pensioen (VPL-inhaalpensioen).

Naast bovenstaande aanpassingen zijn er ook afspraken gemaakt in het kader van het nieuwe pensioenstelsel. Dat nieuwe pensioenstelsel wordt geregeld in de Wet toekomst pensioenen (Wtp), deze Wet is vanaf 1 juli 2023 van kracht. De partijen hebben een voorkeur uitgesproken voor de solidaire premieregeling en daarnaast is er een intentie voor invaren uitgesproken.

De RvT heeft vastgesteld dat het Bestuur in 2023 bovenstaande besluiten heeft uitgevoerd en hiervoor een zorgvuldig proces heeft doorgelopen en hier gehandeld heeft in het belang van alle aanspraakgerechtigden. In de loop van 2023 is een dispuut ontstaan over een deel van de overeenkomst met De Nederlandsche Bank (DNB). De RvT heeft dit dispuut kritisch gevolgd en is actief op de hoogte gehouden door het Bestuur over de ontwikkelingen. Daarnaast is er geklankbord met de RvT over dit onderwerp. Het dispuut met DNB dat is ontstaan over een deel van de tripartite-overeenkomst, heeft het beeld van de RvT dat het bestuur een zorgvuldig proces heeft doorlopen in belang van alle belanghebbenden bij het tot stand komen van de tripartite overeenkomst, niet gewijzigd. Ook vindt de RvT dat het bestuur in 2023 zorgvuldig gehandeld heeft in het kader van het dispuut dat met DNB is ontstaan. De RvT is verheugd te constateren dat het Bestuur in de eerste helft van 2024 tezamen met sociale partners tot een oplossing is gekomen, waarmee het dispuut met DNB is opgelost. Met deze oplossing is er nog steeds sprake van de evenwichtigheid die aanwezig was in de eerdere overeenkomst.

Het Bestuur heeft binnen de kaders van de afspraken tussen de sociale partners, de uitvoeringsovereenkomst adequaat toegepast. Voor de besluiten die het bestuur heeft genomen om de toeslag en het opbouwpercentage voor 2024 vast te stellen heeft het Bestuur een zorgvuldig proces doorlopen en waar nodig beleid aangepast.

Het Bestuur legt verder adequaat verantwoording af aan het VO en de RvT. Beide gremia worden goed betrokken bij belangrijke dossiers, en regelmatig (informeel) bijgepraat over relevante ontwikkelingen. Bovendien worden leden van het VO en de RvT uitgenodigd voor deelname aan strategische sessies met het Bestuur.

Het Bestuur volgt voor evenwichtige belangenafweging de in 2021 vastgestelde richtsnoeren evenwichtigheid beleidsbesluiten. Met het vaststellen van de richtsnoeren heeft het Bestuur invulling gegeven aan de in de wetgeving weergegeven open norm voor evenwichtige belangenafweging. Met betrekking tot evenwichtige belangenafweging zijn, opbouwpercentage en toeslagen ieder jaar weer belangrijke onderwerpen en de besluiten van deze onderwerpen kunnen niet meer losgezien worden van de besluitvorming rond de pensioenhervorming.

Het Bestuur betreft dit verband ook in de evenwichtige belangenafweging. De RvT wil het Bestuur meegeven dat er in Nederland een trend waarneembaar is, waarbij de eisen ten aanzien van de (kwantitatieve) onderbouwing en vastlegging van de evenwichtige belangenafweging alleen maar toeneemt. Het Bestuur is zich hier terdege van bewust.

Het Bestuursbureau heeft zich in 2023 verder gevormd. In 2023 is door het Bestuur geconstateerd dat de meest effectieve taakverdeling en samenwerking tussen Bestuur en Bestuursbureau nog niet helemaal uitgekristalliseerd is. De RvT herkent de constatering van het Bestuur en zal de maatregelen die het Bestuur neemt om te komen tot een effectieve taakverdeling en samenwerking met het Bestuursbureau volgen en wanneer aan de orde hierover klankborden met het Dagelijks Bestuur en/of het Bestuur.

Het beleggingsbeleid is in meerdere opzichten verantwoord vormgegeven. Brede spreiding van de beleggingsportefeuille zorgt voor vermindering van risico's. Door middel van adequaat risicomangement wordt bewaakt dat de uitvoering van het beleggingsbeleid binnen de gestelde kaders blijft. De beleggingscommissie kenmerkt zich door ervaring en deskundigheid alsook door scherpte in de relatie met de fiduciair beheerder, die als actieve sparring partner optreedt. De RvT constateert voorts dat het Bestuur blijf heeft gegeven van gezonde countervailing power richting de beleggingscommissie. Gegeven de breedte en diepte van de portefeuille acht de RvT het belangrijk dat, gezien de diverse wisselingen in het Bestuur, de beleggingsexpertise voldoende geborgd blijft zowel in de beleggingscommissie als – ten behoeve van de countervailing power – bij het deel van het Bestuur dat geen zitting heeft in de beleggingscommissie. De RvT constateert dat het Bestuur hier aandacht voor heeft.

Naar aanleiding van het ingaan in 2023 van de nieuwe CDC-regeling heeft het Bestuur een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd waarvan de uitkomsten zijn afgestemd met de RvT. Voorts is een ALM-studie uitgevoerd ter herijking van het strategisch beleggingsbeleid. Belangrijkste aanpassing is de toepassing van een hogere rentestafel (50-80%), wat de neerwaartse risico's bij een dalende rente beperkt. Dit betekent ook dat de kans op een lage dekkingsgraad op het moment van invaren verminderd is. De RvT vindt dat het proces om tot een nieuw strategisch beleggingsbeleid te komen zorgvuldig is doorlopen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) staat hoog in het vaandel. De onverminderd hoge positie van pensioenfonds PostNL in de VBDO-benchmark (6^e plek) is daar een mooie bevestiging van. Behoud van een dergelijke positie is alleen mogelijk bij blijvende doorontwikkeling van het MVB-beleid, waar het pensioenfonds zich ook van bewust en continu mee bezig is. In 2023 is het MVB-beleid geëvalueerd. Dit is naar de mening van de RvT een grondig proces geweest, waarbij met input van een extern bureau verbeterpunten zijn geïdentificeerd, het gehele Bestuur betrokken is geweest en het VO is meegenomen. De evaluatie heeft geleid tot een aangescherpt MVB-beleid, waarbij dit een op zichzelf staand document is geworden dat ook als zodanig op de website geplaatst kan worden. Vaststelling staat voor begin 2024 op de agenda. Voorts is in 2023 een MVB-risicoraamwerk vastgesteld, dat in 2024 verder aangescherpt zal worden. De RvT heeft waardering voor de voortdurende ambitie van het Bestuur op het vlak van MVB.

In 2023 heeft het Bestuur geconstateerd dat het risicomanagement inmiddels op zodanig niveau functioneert, dat een afzonderlijke risicobeheercommissie geen toegevoegde waarde meer heeft. Deze is dan ook met ingang van 1 januari 2024 opgeheven. Voorts is de rol van sleutelfunctiehouder risicobeheer per die datum overgegaan naar een ander bestuurslid. De RvT is meegenomen in deze besluitvorming en begrijpt de overwegingen, maar heeft ook meegegeven dat er scherp op gelet moet worden dat het risicomanagement in de nieuwe constellatie ten minste op peil blijft. De RvT zal dit in 2024 monitoren.

Verantwoordelijkheid nemen

Het Bestuur heeft ook in 2023 goed gereageerd op ontwikkelingen binnen en buiten het Fonds. De belangrijkste ontwikkeling betreft de transitie naar een nieuwe regeling conform de pensioenhervorming. Het bestuur neemt een actieve rol in de (programmatische) aansturing van de transitie, het overleg met sociale partners en de afspraken met de pensioenuitvoeringsorganisatie. Een uitgebreide ALM-studie is in gang gezet en vorm input voor het gesprek met sociale partners. En legt de basis voor evenwichtige besluitvorming in 2024.

Integer handelen

Er is voldoende aandacht voor integriteit en naleving van de gedragscode. Het integriteitsbeleid en de gedragscode zijn in 2023 herzien. Door het integriteitsbeleid regelmatig te evalueren en aan te passen wanneer nodig borgt het Bestuur dat alle verbonden personen op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen, met de specifieke waarden en normen die gelden voor het Fonds. Door de gedragscode met een regeling voor het melden van vermoeden van misstanden en de incidentenregeling die op basis van het beleid zijn vastgesteld periodiek te evalueren neemt het Bestuur haar verantwoordelijkheid. Het Bestuur gaat alert om met schijn van belangenverstremgeling door iedere bestuursvergadering te vragen naar een eventuele melding voor tegenstrijdige belangen en eens per twee jaar bij de behandeling van SIRA stil te staan bij concrete situaties die het Bestuur als (schijn van) belangenverstremgeling beschouwt en deze te blijven monitoren. Ook wanneer er aanleiding toe is gaat het Bestuur hierover met elkaar het gesprek aan. Er zijn momenteel geen verbonden personen aangewezen als insider. Jaarlijks wordt bekeken of er verbonden personen als insider aangewezen moeten worden. Voor transacties in PostNL-effecten geldt dat alle verbonden personen deze vooraf moeten voor leggen aan de voorzitter van het Bestuur. Verder heeft het Bestuur een compliance officer aangesteld.

Jaarlijks wordt er een SIRA opgesteld die wordt voorbereid in de risicobeheer commissie.

Op 15 december 2023 is de SIRA in het Bestuur besproken en vastgesteld.

Kwaliteit nastreven

De RvT observeert dat het Bestuur evenals in eerdere jaren kwaliteit nastreeft in de dienstverlening aan de aanspraakgerechtigden.

Zorgvuldig benoemen

In 2023 hebben er 2 herbenoemingen plaatsgevonden. Bij (her)benoemingen is er aandacht voor zowel geschiktheid als ook voor competenties en complementariteit in het Bestuur. De RvT is formeel en informeel goed betrokken bij (her)benoemingen.

Daarnaast heeft het bestuur oog voor de samenhang in de personele wisselingen in de verschillende gremia van het fonds. Verder is er aandacht voor doorstroming vanuit de sponsor bij benoemingen.

Gepast belonen

In 2023 is de herziening van het beloningsbeleid van het Fonds omdat de vte-score (door het dalen van het vermogen onder de grens van 10 miljard) gedaald is. De daling van de vte-score heeft effect op de mogelijkheden

van bestuursleden om, naast het Fonds, andere bestuurlijke werkzaamheden te verrichten en dus op de verdien capaciteit. Het VO heeft het Bestuur bij herziening van het beloningsbeleid naar aanleiding van de gestegen vte-score vanwege de stijging van het vermogen van het Fonds boven de 10 miljard grens geadviseerd het beloningsbeleid te herzien wanneer de vte-score daalt. De RvT heeft vastgesteld dat het Bestuur bezig is het Beloningsbeleid te herzien. Dat besluit zal genomen worden in 2024. Op dit besluit is het VO adviesgerechtigd en heeft de RvT een goedkeuringsrecht.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

De RvT en het VO worden actief betrokken bij instemmings- en goedkeuringsplichtige onderwerpen. Ook worden de RvT en het VO regelmatig bijgepraat over lopende, voor het Fonds relevante onderwerpen, door de voorzitter of het DB van het Bestuur.

Vier keer per jaar is er een klankbordsessie tussen RvT en DB. Voorts is er in het derde kwartaal een klankbordsessie met het volledige Bestuur gehouden. Deze is zowel door Bestuur als RvT als nuttig ervaren.

Naast de reguliere overleggen tussen RvT en VO is er een overleg op kwartaalbasis tussen de voorzitters van beide organen. Dit draagt bij aan de uitwisseling van informatie en beelden.

De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel brengt complexe materie en bovendien verzwaarde adviesrechten voor het VO met zich mee. Om een goede inspraak te blijven waarborgen is kennisvermeerdering en waar nodig het inwinnen van onafhankelijk specialistisch advies van belang. De RvT ziet dat het VO zich hier terdege van bewust is en zich goed voorbereid op de verzwaarde adviesrechten in verband met de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

De RvT neemt waar dat het VO betrokken wordt bij alle fasen van het project pensioenhervorming. Het Bestuur kan de mening van het VO goed gebruiken in het kader van het evenwichtig afwegen van belangen en het VO beschouwen als vertegenwoordigers van de diverse groepen belanghebbenden bij het fonds. Er moet ook goed oog worden gehouden voor de grote groep slapers; dit kan ondervangen worden door een slaper te benoemen in het VO. Op deze wijze toetst het bestuur het draagvlak onder de belanghebbenden voor de genomen en te nemen besluiten.

Transparantie bevorderen

Het Bestuur werkt op verschillende manieren aan het bevorderen van de transparantie. De transparantie van het eigen functioneren wordt door het Bestuur gefaciliteerd door beknopte en overzichtelijke verslagen van de bestuursvergaderingen. In de verslagen wordt bovendien op transparante wijze genotuleerd hoe discussies zijn verlopen en waarover verschillen van inzicht bestonden tussen bestuursleden. Daarmee is ook voor de RvT goed te volgen hoe het Bestuur vanuit verschillende inzichten tot besluitvorming komt.

Ook in de verschillende klankbordsessies met het (dagelijks) Bestuur en één op één gesprekken met bestuursleden en sleutelfunctionarissen ervaart de RvT openheid en transparantie. Tijdens kennissessies waarvoor het VO en RvT worden uitgenodigd wordt ook op een transparante wijze informatie gedeeld en discussies gevoerd. De belanghebbenden worden op de hoogte gehouden van de pensioenhervorming en andere actualiteiten via de website, webinars, bijeenkomsten en nieuwsbrieven.

Speerpunten 2023

De RvT heeft zich in haar rol in 2023 gericht op een aantal speerpunten. In deze paragraaf geeft de RvT een oordeel over die punten.

Vorbereiding traject 'Pensioenhervorming'

De RvT en het VO zijn ook in 2023 actief betrokken bij het traject Pensioenhervorming. De RvT wordt periodiek bij gesproken door het DB en er worden voortgangsrapportages gemaakt waarin ook een risicoanalyse met beheersmaatregelen zijn opgenomen. Ook zijn de pensioenhervormingen een onderwerp van gesprek in de overleggen van de RvT met VO. Verder wordt ook het VO bij gesproken door het Bestuur. Ook zijn er kennissessies over de pensioenhervorming waarvoor naast het Bestuur ook het VO en de RvT worden bij uitgenodigd.

De Pensioenhervormingen zijn voor het Bestuur een zeer intensief traject waarbij zij afhankelijk zijn van de besluiten in het kader van de pensioenhervorming van de sociale partners. Via een werkgroep levert het Bestuur de benodigde input aan de sociale partners. Sociale partners hebben eind 2022 een voorkeur uitgesproken voor de solidaire premieregeling en daarnaast is er een intentie voor invaren afgegeven.

De bestuursstukken, notulen, kennissessies en voortgangsrapportage maakt het mogelijk dat de RvT met het Bestuur in casu vaak het dagelijks Bestuur kan klankborden op basis van een blik op afstand. Het Bestuur staat open voor de raad van de RvT.

De uitbestedingspartijen worden gemonitord op de stappen die zij nemen voor het uitvoeren van het nieuwe pensioenstelsel.

Datakwaliteit is ook in 2023 een belangrijk onderwerp voor het Bestuur geweest. De datakwaliteit wordt onderzocht aan de hand van het kader datakwaliteit dat door de pensioenfederatie is opgesteld. Dit kader kent zes fases en fase twee is begin 2024 afgerond. In 2024 zal datakwaliteit een belangrijk onderwerp van het fonds zijn waarbij de planning van werkzaamheden die uitgevoerd moet worden door de pensioenadministrateur helder gemaakt moet worden.

De RvT heeft het beeld dat het traject zorgvuldig wordt opgepakt door het Bestuur en er continu oog is voor adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging.

Governance

Ook in 2023 heeft de RvT de governance van het fonds als speerpunt gevolgd. De versterking van de governance die al in eerdere jaren in gang was gezet heeft in 2023 een vervolg gekregen.

Een belangrijk onderdeel is dat het bestuur de uitkomsten van de commissie Slagkracht heeft opgepakt. Zo zijn er op verschillende momenten evaluaties van bestuursvergaderingen geweest, waarbij er aandacht was voor de verschillende bestuursstijlen, de gewenste interactie tussen bestuurders en de ondersteuning van het Bestuursbureau. Daarmee zijn het bespreken van de board room dynamics een onderdeel geworden van het besturen van het fonds. Ook de rol van het bestuursbureau is verder versterkt. Hoewel door personele wisselingen in het afgelopen jaar er wel enige vertraging is ontstaan. Desondanks is zichtbaar dat het bestuursbureau nadrukkelijker een rol speelt richting externe partijen en in de kwaliteit van de voorbereiding van besluitvorming door het bestuur.

Speerpunten 2024

De RvT stelt het volgende speerpunt voor in 2024:

Traject Pensioenhervorming:

Hieronder vallen de volgende sub onderwerpen:

- Project governance, besluitvormingsproces en stakeholder management
- Vertaling risicopreferentie-onderzoek naar risicohouding en beleggingsbeleid
- Pensioenadministratie, datakwaliteit
- Adequate risicobeheersing
- Evenwichtige belangenafweging
- Communicatie

Ter afsluiting

De RvT kijkt terug op een prettige en transparante samenwerking met het Bestuur, het VO en de andere direct betrokkenen bij het Fonds in 2023. De RvT hoopt deze goede samenwerking ook in 2024 voort te zetten.

4.2. Reactie bestuur op oordeel Raad van Toezicht

Het bestuur dankt de RvT voor haar positieve oordeel en bevindingen over het jaar 2023. Het bestuur herkent de bevindingen van de RvT. Hieronder geeft het bestuur een reactie op de bevindingen.

Het bestuur kan zich vinden in de aanbevelingen van de RvT. Het bestuur is zich er terdege van bewust dat de eisen ten aanzien van de (kwantitatieve) onderbouwing en vastlegging van de evenwichtige belangenafweging alleen maar toeneemt.

Het bestuur heeft oog voor het risicomanagement in de nieuwe constellatie en is voornemens om dit op het gewenst niveau te houden.

De grote groep slapers heeft de aandacht van het bestuur, waarbij het bestuur de optie voor een slaperzetel in het VO onderzoekt.

De RvT heeft een speerpunt benoemd waarin zij in 2024 specifiek op zal richten, te weten 'Traject Pensioenhervorming'. De Pensioenhervorming bepaalt grotendeels de agenda van het bestuur en het bestuur ziet uit naar de klankbordmomenten met de RvT hierover.

Het bestuur waardeert de constructieve en kwalitatief goede bijdrage van de leden van de RvT in het afgelopen jaar. De open samenwerking van de afgelopen jaren zet het bestuur graag voort en het bestuur ziet de samenwerking in 2024 dan ook met vertrouwen tegemoet.

5. Jaarrekening

5.1. Balans per 31 december 2023

(na voorgestelde bestemming van het saldo van lasten en baten

(bedragen x € 1.000)		31-12-2023	31-12-2022
ACTIVA	Ref.		
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Vastgoed beleggingen		666.393	801.619
Aandelen		2.243.640	2.293.529
Vastrentende waarden		5.694.252	5.090.220
Derivaten		169.065	161.698
Overige beleggingen		908.031	831.903
		<u>9.681.381</u>	<u>9.178.969</u>
Beleggingen voor risico deelnemers	2	15.019	16.295
Vorderingen en overlopende activa	3	20.609	45.331
Overige activa	4	8.044	40.631
TOTAAL ACTIVA		<u>9.725.053</u>	<u>9.281.226</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	5	2.070.801	2.016.848
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6	7.273.508	6.802.979
Overige technische voorzieningen	7	18.963	23.650
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemer	8	15.019	16.295
Derivaten	9	336.088	411.937
Overige schulden en overlopende passiva	10	10.674	9.517
TOTAAL PASSIVA		<u>9.725.053</u>	<u>9.281.226</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

5.2. Staat van baten en lasten over 2023

(bedragen x € 1.000)		2023	2022
	Ref.		
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	11	105.286	110.162
Premiebijdragen voor risico deelnemer	12	254	257
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	13	704.836	-1.900.560
Beleggingsresultaten risico deelnemer	14	1.307	-4.962
Overige baten	15	20.665	14
TOTAAL BATEN		832.348	-1.795.089
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	16	297.865	262.544
Pensioenuitvoeringskosten	17	7.750	7.824
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	18		
Pensioenopbouw		92.804	148.039
Toeslagverlening		220.748	617.023
Wijziging pensioenregeling		0	0
Rentetoevoeging		219.978	-41.358
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-306.837	-269.247
Wijziging marktrente		261.663	-2.321.194
Wijziging actuariale grondslagen		0	39.155
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten		-7.651	-688
Overige mutaties voorziening pensioenverplichting		-10.176	13.869
		470.529	-1.814.401
Mutatie overige technische voorzieningen	19	-4.687	11.991
Mutatie pensioenverplichting voor risico deelnemer	20	-1.276	-7.482
Saldo herverzekering	21	-14	-29.926
Saldo overdrachten van rechten	22	8.156	1.034
Overige lasten	23	72	20.470
TOTAAL LASTEN		778.395	-1.547.946
Saldo van baten en lasten		53.953	-247.143
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		53.953	-247.143
Totaal saldo van baten en lasten		53.953	-247.143

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

5.3. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premies	121.792	137.103
Inkomende waardeoverdrachten	11.211	16.909
Ontvangen van herverzekeraars	28.834	1.092
Overig ontvangsten	2.923	1.128
	164.760	156.232
Uitgaven		
Pensioenuitkeringen	-297.472	-262.674
Uitgaande waardeoverdrachten	-19.408	-17.942
Pensioenuitvoeringskosten	-9.626	-8.649
Overig uitgaven	-2.274	-1.856
	-328.780	-291.121
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-164.019	-134.889
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	6.687.719	5.562.727
Directe beleggingsopbrengsten	85.941	103.838
Overig	0	0
	6.773.660	5.666.565
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-6.740.356	-5.372.932
Kosten vermogensbeheer	-5.037	-8.949
Overig	0	0
Mutatie beleggingsdeb./cred.	-3.838	22.966
	-6.749.231	-5.358.915
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	24.429	307.650
Netto kasstroom	-139.590	172.761
Koers-/omrekenverschillen	6.826	-3.785
Mutatie liquide middelen	-132.764	168.976
Liquide middelen per 1 januari	241.807	72.831
Mutatie	-132.764	168.976
Liquide middelen per 31 december	109.043	241.807
Waarvan:		
onder overige activa	8.044	40.631
onder beleggingen	100.999	201.176
	109.043	241.807

5.4. Toelichting op de jaarrekening

5.4.1. Algemeen

Activiteiten

Stichting Pensioenfonds PostNL (hierna: het pensioenfonds), is statutair gevestigd te Groningen. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41011600.

Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan pensioengerechtigden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds streeft hierbij om de opgebouwde pensioenen, de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenaanspraken te laten ontwikkelen conform de afgesproken toeslagambitie zoals opgenomen in de pensioenovereenkomst. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van PostNL N.V. en aan deze vennootschap gelieerde ondernemingen.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 28 juni 2024 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

5.4.2. Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in Euro x 1.000, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld op basis van 'going-concern' uitgangspunten.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet

meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in Euro, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31-12-2023	Gemiddeld 2023	31-12-2022	Gemiddeld 2022
USD	0,9053	0,9249	0,9370	0,9511
GBP	1,1540	1,1499	1,1271	1,1732
JPY	0,0064	0,0066	0,0071	0,0073

Stelselwijziging

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

In 2023 hebben geen schattingswijzigingen plaatsgevonden.

Presentatiewijziging

Met ingang van 2023 worden vorderingen en schulden die direct samenhangen met lopende beleggingstransacties niet meer afzonderlijk als vordering of schuld gepresenteerd maar als onderdeel van de overige beleggingen. Achtergrond is dat deze posten zeer tijdelijk van aard zijn en feitelijk behoren tot de beleggingsportefeuille. Deze presentatiewijziging heeft geen effect op vermogen of resultaat, maar uitsluitend op de balans. De vergelijkende cijfers per 31 december 2022 zijn aangepast (beleggingsdebiteuren € 3.914 duizend en beleggingscrediteuren € 4.699 duizend).

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen op de totale technische voorzieningen, incl. voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers, zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie.

Foutenherstel

Indien een materiële fout na de vaststelling van de jaarrekening wordt geconstateerd, wordt deze door middel van een retrospectieve verwerking hersteld. Dit houdt in dat het eigen vermogen aan het einde van het voorafgaande boekjaar wordt herrekend alsof de fout niet heeft plaatsgevonden. Het verschil tussen het eigen vermogen aan het eind van het voorafgaande boekjaar voor en na herrekening, wordt vervolgens verwerkt als een rechtstreekse mutatie van het eigen vermogen aan het begin van het huidige boekjaar.

De bate of last als gevolg van een eventueel herstel van een niet-materiële fout wordt verwerkt in de staat van baten en lasten van het huidige boekjaar.

Het pensioenfonds heeft in de jaarrekening van het huidige boekjaar geen foutenherstel toegepast.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebeoordeling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende markttrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen voor risico van het pensioenfonds worden aangehouden.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de markttrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt tevens rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Voor mannen en vrouwen is gebruik gemaakt van de AG-prognosetafel 2022 inclusief correctiefactoren (gelijk aan 2022).
- Er wordt uitgegaan van de veronderstelling dat iedereen is getrouwd. Voor het in het verleden opgebouwde ongehuwden ouderdomspensioen wordt aangenomen dat op de pensioendatum 85% van de deelnemers een partner zal hebben.
- Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw wordt voor een mannelijke deelnemer gesteld op 3 jaar en voor een vrouwelijke deelnemer gesteld op 2 jaar.
- Kostenopslag van 3,0% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Voor latent wezenpensioen wordt geen voorziening opgenomen.

Overige technische voorzieningen

Onder de overige technische voorzieningen worden voorzieningen opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende voor zover niet opgenomen in de berekening van de pensioenvoorziening, zoals bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

Bij de bepaling van de voorziening voor arbeidsongeschiktheid wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. Deze voorziening is gelijkgesteld aan twee maal de jaarpremie ter dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Voorzieningen voor risico van deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

Overige schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgever en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en aanvullende premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Premiebijdragen risico deelnemers

Dit betreft ontvangen (vrijwillige spaar) bijdragen van deelnemers in het kader van Individueel Pensioensparen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Afschrijvingen en andere exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Beleggingsresultaten risico deelnemers

De grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico deelnemers zijn gelijk aan de grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er is geen recht op toeslag en er kan op de langere termijn geen zekerheid worden gegeven of en in hoeverre toeslagverlening kan plaatsvinden. Of een toeslag kan worden verleend en hoe hoog de toeslag wordt, is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Het Bestuur beslist jaarlijks in hoeverre de pensioenrechten en (premienvrije) pensioenaanspraken worden aangepast. In goede tijden kan het Bestuur besluiten om een inhaaltoeslag te verlenen.

Jaarlijks wordt een onvoorwaardelijke toeslag verleend over de aanspraken die zijn opgebouwd vóór 1 januari 2001 voor de actieve deelnemers van het voormalig OPF TNT. Deze toeslag wordt gefinancierd door de werkgever in de vorm van een jaarlijkse koopsom.

Rentetoevoeging

De oprenting van de technische voorzieningen betreft 3,264% positief (2022: 0,468% negatief), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de voorziening voor risico deelnemers.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten. De liquide middelen in het kasstroomoverzicht zijn zowel de liquide middelen

verantwoord onder 'Overige activa' als de liquide middelen verantwoord onder 'Beleggingen', zowel voor risico pensioenfondsen als voor risico deelnemers. De kasstromen uit directe beleggingsopbrengsten onder beleggingsactiviteiten zijn inclusief de derivatentransacties.

5.5 Toelichting op de balans per 31 december 2023

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Vastgoed beleggingen	666.393	801.619
Aandelen	2.243.640	2.293.529
Vastrentende waarden	5.694.252	5.090.220
Derivaten	169.065	161.698
Overige beleggingen	908.031	831.903
Totaal	9.681.381	9.178.969

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	801.619	2.293.529	5.090.220	-250.239	831.903	8.767.032
Aankopen	2.725	282.200	3.703.099	5.899	2.746.226	6.740.149
Verkopen	-75.271	-645.358	-3.377.173	-6.764	-2.582.797	-6.687.363
Herwaardering	-62.680	313.269	269.835	89.991	8.701	619.116
Overige mutaties	0	0	8.271	-5.910	-96.787	-94.426
Stand per 31 december 2023	666.393	2.243.640	5.694.252	-167.023	908.031	9.345.293
Schuldpositie derivaten (credit)						336.088
Totaal						9.681.381

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	1.058.100	3.564.152	5.511.455	38.095	655.898	10.827.700
Aankopen	7.099	655.426	1.902.978	0	2.791.349	5.356.852
Verkopen	-256.707	-1.354.424	-1.337.239	117.108	-2.746.587	-5.577.849
Herwaardering	-6.873	-571.625	-987.927	-418.168	-6.408	-1.991.001
Overige mutaties	0	0	953	12.726	137.651	151.330
Stand per 31 december 2022	801.619	2.293.529	5.090.220	-250.239	831.903	8.767.032
Schuldpositie derivaten (credit)						411.937
Totaal						9.178.969

Vastgoed beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	666.393	801.619
Totaal	666.393	801.619

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
TKPI European Real Estate Fund	523.162	78,5%	556.369	69,4%
Prologis Targeted US Fund	nvt	nvt	63.901	8,0%
Morgan Stanley Prime Property Fund	49.672	7,5%	62.705	7,8%
Totaal	572.834	86,0%	682.975	85,2%

Indien een positie als nvt is aangeduid, was de positie ultimo boekjaar minder dan 5% van het totaal.

Aandelen

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	2.243.640	2.293.529
Totaal	2.243.640	2.293.529

Het pensioenfonds belegt in 2023 en 2022 niet in sponsor en werkgever PostNL N.V.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023		31-12-2022	
Northern Trust Europe Sustainable Select SDG	491.166	21,9%	449.025	19,6%
Northern Trust World Sustainable Select SDG	667.671	29,8%	571.179	24,9%
TKPI MM Long Term Investment Fund - Shareclass A	315.887	14,1%	361.413	15,8%
TKPI MM Emerging Markets Fund - Class A	141.513	6,3%	212.279	9,3%
Northern Trust Ucits Fgr Fund-NT Emerging Markets Sustainable Select Sdg Index F	139.805	6,2%	209.648	9,1%
Bestselect-M&G Positive Impact Equity	242.474	10,8%	196.153	8,6%
Bestselect-Federated Hermes Global Impact Opportunities Equity	245.124	10,9%	184.233	8,0%
Totaal	2.243.640	100,0%	2.183.930	95,2%

Vastrentende waarden

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Obligatiefondsen	1.468.182	1.105.801
Direct Lending Beleggingsfonds	533.518	377.828
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden	1.819.934	1.723.594
Hypotheekfondsen	1.872.618	1.882.997
Totaal	5.694.252	5.090.220

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023		31-12-2022	
European Specialist Investment Funds-M&G Sustainable European Credit Investment	628.337	11,0%	nvt	nvt
Aeam Dutch Mortgage Fund	1.035.674	18,2%	1.113.959	21,9%
L&G Esg Euro Corporate Bond Fund	627.760	11,0%	nvt	nvt
ASR Mortgage Fund - zonder NHG-garantie	602.619	10,6%	nvt	nvt
TKPI MM Credit Fund - Class A	nvt	nvt	506.334	9,9%
Netherlands Government Bond	310.011	5,4%	nvt	nvt
iShares ESG Screened Euro Corporate Bond Index	nvt	nvt	505.887	9,9%
Kempen Alternative Markets Fund - European Direct Lending Pool Master	533.518	9,4%	377.828	7,4%
Totaal	3.737.919	54,6%	2.504.008	49,2%

Indien een positie als nvt is aangeduid, was de positie ultimo boekjaar minder dan 5% van het totaal.

Derivaten

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Valutaderivaten	26.370	15.844
Rente derivaten	142.695	145.854
Totaal	169.065	161.698

Derivatenposities met een negatieve marktwaarde zijn als passiva in de balans opgenomen. Voor een specificatie van de totale derivatenpositie wordt verwezen naar de paragraaf 'Risicobeheer'.

Overige beleggingen

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Beleggingsfondsen landbouwgrond	377.067	357.923
Liquide middelen	100.999	183.334
Overige activa, vorderingen en schulden	429.965	290.646
Totaal	908.031	831.903

De overige activa bestaan voornamelijk uit deposito's.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023		31-12-2022	
Bonnefield Canadian farmland international	71.500	7,9%	58.153	7,0%
Kempen SDG farmland fund	219.576	24,2%	200.680	24,1%
Warakirri farmland feeder fund	50.096	5,5%	50.710	6,1%
Totaal	341.172	37,6%	309.543	37,2%

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van afgeleide marktnoteringen en waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoed beleggingen	0	0	0	666.393	666.393
Aandelen	1.786.240	0	0	457.400	2.243.640
Vastrentende waarden	4.390.606	0	0	1.303.646	5.694.252
Derivaten	0	0	-167.023	0	-167.023
Overige beleggingen	444.417	0	0	463.614	908.031
Stand per 31 december 2023	6.621.263	0	-167.023	2.891.054	9.345.293

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoed beleggingen	39.540	0	0	762.079	801.619
Aandelen	1.610.238	0	0	683.291	2.293.529
Vastrentende waarden	2.322.772	0	0	2.767.448	5.090.220
Derivaten	0	0	-250.239	0	-250.239
Overige beleggingen	311.431	0	0	520.472	831.903
Stand per 31 december 2022	4.283.981	0	-250.239	4.733.290	8.767.032

Binnen de beleggingscategorie aandelen is een groter aandeel gerubriceerd onder genoteerde marktprijzen, vanwege investeringen in beursgenoteerde aandelenfondsen van Northern Trust.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

2. Beleggingen voor risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Aandelen	6.898	7.859
Vastrentende waarden	7.776	8.068
Overige beleggingen	345	368
Totaal	15.019	16.295

Verloopoverzicht per beleggingscategorie voor risico deelnemer

(bedragen x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	7.859	8.068	368	16.295
Aankopen	75	127	25	227
Verkopen	-1.725	-933	-59	-2.717
Herwaardering	689	514	11	1.214
Stand per 31 december 2023	6.898	7.776	345	15.019

(bedragen x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	15.801	7.533	443	23.777
Aankopen	2.491	4.526	16	7.033
Verkopen	-8.672	-742	-91	-9.505
Herwaardering	-1.761	-3.249	0	-5.010
Stand per 31 december 2022	7.859	8.068	368	16.295

Aandelen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	6.898	7.859
Totaal	6.898	7.859

Vastrentende waarden

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Obligatiefondsen	7.776	8.068
Totaal	7.776	8.068

Overige beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in liquide middelen	320	364
Overige activa en vorderingen	25	4
Totaal	345	368

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorieën met een belang groter dan 5%.

3. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Debiteuren	13	354
Vorderingen werkgevers	20.292	16.000
Vorderingen uit herverzekeringen	0	28.834
Overige vorderingen en overlopende activa	304	125
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	0	18
Totaal	20.609	45.331

De vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Naar aanleiding van een verschil van inzicht tussen DNB en het pensioenfonds bij een onderdeel van de tripartite overeenkomst heeft DNB een aanwijzing gegeven hierover. Om invulling te geven aan de aanwijzing van DNB hebben het pensioenfonds, de werkgever en de drie werknemersorganisaties een aanvullende overeenkomst afgesloten bij de tripartite overeenkomst van december 2022. Het bestuur heeft in de aanvullende overeenkomst met de werkgever nadere afspraken gemaakt om te voldoen aan een vordering van € 20.292 duizend. Hiermee heeft het pensioenfonds de aanwijzing van DNB adequaat opgevolgd en is het de inschatting van het bestuur dat het waarschijnlijk is dat de vordering inbaar is.

4. Overige activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Liquide middelen	8.044	40.631
Totaal	8.044	40.631

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Er is een intraday limiet faciliteit van € 11,0 miljoen van toepassing.

PASSIVA

5. Stichtingskapitaal en reserves

(bedragen x € 1.000)	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2022	2.263.991
Uit bestemmingsaldo van baten en lasten	-247.143
Stand per 31 december 2022	2.016.848
Uit bestemmingsaldo van baten en lasten	53.953
Stand per 31 december 2023	2.070.801

Dekkingsgraden, vermogensposities en herstelplan

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Feitelijke dekkingsgraad	128,3%	129,5%
Reële dekkingsgraad	99,4%	104,0%
Beleidsdekkingsgraad	132,8%	134,7%

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen op de totale technische voorzieningen, incl. voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers, zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de (nominale) dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaard model. Het Bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Stichtingskapitaal en reserves	2.070.801	128,3%	2.016.848	129,5%
Minimaal vereist eigen vermogen	298.377	104,1%	278.271	104,1%
Vereist eigen vermogen	1.259.463	117,3%	1.217.072	117,8%

De vermogenspositie van het pensioenfonds wordt gekarakteriseerd als een situatie met een toereikende solvabiliteit. Voor het pensioenfonds is met ingang van 2022 geen herstelplan meer van toepassing.

Het pensioenfonds dient jaarlijks een haalbaarheidstoets uit te voeren. Daarnaast moet het pensioenfonds laten zien dat het afgesproken premiebeleid reëel en haalbaar is, als ook dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft vanuit het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad.

6. Technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	7.273.508	6.802.979
Totaal	7.273.508	6.802.979

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Stand per 1 januari	6.802.979	8.617.380
Pensioenopbouw	92.804	148.039
Toeslagverlening	220.748	617.023
Wijziging pensioenregeling	0	0
Rentetoevoeging	219.978	-41.358
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-306.837	-269.247
Wijziging marktrente	261.663	-2.321.194
Wijziging actuariale grondslagen	0	39.155
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-7.651	-688
Overige mutaties voorziening pensioenverplichting	-10.176	13.869
Stand per 31 december	7.273.508	6.802.979

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariael berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

De toeslag op pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het Bestuur van het pensioenfonds. De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er is geen recht op toeslag en er kan op de langere termijn geen zekerheid worden gegeven of en in hoeverre toeslagverlening kan plaatsvinden. Een achterstand in de toeslagverlening kan worden ingehaald. Het opgebouwde pensioen is voor alle deelnemers per 1 januari 2024 verhoogd met 3,15% (1 januari 2023: 10%).

Rentetoevoeging

De oprenting van de technische voorzieningen betreft 3,264% positief (2022: 0,486% negatief), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente. De ontwikkeling van de marktrente is als volgt:

2020	0,10%
2021	0,52%
2022	2,70%
2023	2,38%

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Toevoeging aan de technische voorziening	12.134	18.472
Onttrekking aan de technische voorziening	-19.785	-19.160
Totaal	-7.651	-688

Aanpassing actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het Bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

In 2023 zijn er geen aanpassingen geweest. In 2022 heeft er een update plaatsgevonden van de overlevingstafels (AG prognose tafel 2022) inclusief de correctiefactoren.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichting

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Resultaat op kanssysteem:		
- Sterfte	-22.563	7.703
- Arbeidsongeschiktheid	22	-1.974
- Mutaties	12.365	7.079
Overige technische mutaties	0	1.061
Totaal	-10.176	13.869

Samenstelling

De samenstelling van de voorziening voor pensioenverplichtingen naar aard van de deelnemer is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
	Voorziening	Aantallen	Voorziening	Aantallen
Actieven deelnemers	1.767.880	18.626	1.724.184	19.265
Gewezen deelnemers	1.646.094	38.775	1.586.807	43.841
Pensioengerechtigden	3.859.534	35.274	3.491.988	34.325
Totaal	7.273.508	92.675	6.802.979	97.431

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling voor deelnemers geboren op of na 1 januari 1950 kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt het opbouwpercentage bepaald van de in dat jaar geldende pensioengrondslag op ouderdomspensioen. Eveneens wordt een partnerpensioen van 63% van het ouderdomspensioen opgebouwd. Jaarlijks beslist het Bestuur van het pensioenfonds de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling zich als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Het Bestuur streeft er naar om de pensioenrechten en de pensioenaanspraken jaarlijks aan te passen met de stijging van de Consumenten Prijs Index (CPI) alle huishoudens (afgeleid). De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er is geen recht op toeslag en er kan op de langere termijn geen zekerheid worden gegeven of en in hoeverre toeslagverlening kan plaatsvinden. Of een toeslag kan worden verleend en hoe hoog de toeslag wordt, is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Het Bestuur beslist jaarlijks in hoeverre de pensioenrechten en (premiervrije) pensioenaanspraken worden aangepast. In goede tijden kan het Bestuur besluiten om een inhaaltoeslag te verlenen.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een hogere dekkingsgraad dan de TBT (toekomst bestendige toeslagverlening) dekkingsgraad vereist. Het Bestuur van het pensioenfonds geeft in de jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen. Het overzicht is opgenomen in de bijlage 1 van het jaarverslag.

Overige technische mutaties

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Stand per begin boekjaar	23.650	11.659
Mutatie overige voorziening	-4.687	11.991
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	0
Totaal	18.963	23.650

Deze voorziening betreft de voorziening voor ingegane ziektegevallen (arbeidsongeschiktheid). De voorziening is gelijk aan tweemaal de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid en premievrijstelling.

8. Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

De pensioenregeling voor risico deelnemers is een regeling voor vrijwillig individueel pensioensparen.

De hoogte van de beleggingsrendementen (en daarmee het te bereiken eindkapitaal) is naast de premie afhankelijk van het door de deelnemer geselecteerde beleggingsprofiel en de binnen dit profiel aangekochte beleggingen. Het uiteindelijk te bereiken kapitaal is hiermee onzeker en volledig voor risico van de deelnemer.

Op 68-jarige leeftijd heeft de deelnemer de mogelijkheid (c.q. plicht) om op basis van het tot dan toe opgebouwde kapitaal (aanvullend) pensioen in te kopen bij het pensioenfonds of een zelf geselecteerde pensioenverzekeraar.

Tussentijds opnemen van het kapitaal anders dan door middel van een waardeoverdracht is niet mogelijk.

Verloop voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)

	31-12-2023	31-12-2022
Stand per begin boekjaar	16.295	23.777
Premiebijdragen	254	257
Expiraties/pensioneringen	-2.837	-2.777
Beleggingsresultaat voor risico deelnemer	1.307	-4.962
Totaal	15.019	16.295

9. Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Derivaten	336.088	411.937
Totaal	336.088	411.937

10. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Crediteuren	1.254	169
Belastingen en premie sociale verzekeringen	5.916	5.168
Overige schulden en overlopende passiva	3.482	4.168
Pensioenuitkeringen	22	12
Schulden uit hoofde van waardeoverdrachten	0	0
Totaal	10.674	9.517

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

De overige schulden en overlopende passiva betreft een schatting voor nog te betalen uitvoerings- en vermogensbeheerkosten.

Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het pensioenfonds.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	129,5%	126,0%
Premies	-0,3%	-0,9%
Uitkeringen	1,3%	0,8%
Toeslagen/korting	-4,1%	-8,4%
Wijziging rentetermijnstructuur	-4,8%	46,2%
Rendement	6,0%	-21,2%
Wijziging Actuariële grondslagen	0,3%	-0,3%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,0%	0,7%
Renteafdekking	0,0%	-2,2%
Overige- en kruiseffecten	0,4%	-11,2%
Dekkingsgraad per 31 december	128,3%	129,5%

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's. Deze buffers worden vereist eigen vermogen genoemd. Het vereist eigen vermogen is uitgedrukt als percentage van de technische voorzieningen.

De berekening van het vereist eigen vermogen aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Het vereist eigen vermogen is bepaald op basis van de zogenaamde wortelformule van DNB.

Vereist Eigen Vermogen

Vereist Eigen Vermogen	2023	2022
S1 Renterisico	2,7%	4,4%
S2 Risico zakelijke waarden	12,0%	12,4%
S3 Valutarisico	3,1%	3,3%
S4 Grondstoffenrisico	0,0%	0,0%
S5 Kredietrisico	5,2%	4,4%
S6 Verzekeringstechnische risico	2,7%	2,3%
S7 Liquiditeitsrisico	0,0%	0,0%
S8 Concentratierisico	0,0%	0,0%
S9 Operationeel risico	0,0%	0,0%
S10 Actief beheerisico	1,6%	1,8%
Diversificatie-effect	-10,1%	-10,8%
Vereist Eigen Vermogen per 31 december	17,3%	17,8%

Het vereist eigen vermogen is bepaald op basis van de zogenaamde wortelfunctie van DNB.

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Vereist pensioenvermogen	8.566.953	8.059.996
Voorziening pensioenverplichting	7.307.490	6.842.924
Vereist eigen vermogen	1.259.463	1.217.072
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	2.070.801	2.016.848
Surplus	811.338	799.776

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogeheten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

In de hierop volgende specificaties wordt een overzicht gegeven van de beleggingsportefeuille en worden de verschillende beleggingsrisico's toegelicht. Hierbij wordt zo veel mogelijk een look-through van beleggingen toegepast. Hierbij wordt van beleggingsfondsen met een groot aantal onderliggende titels, een 'doorkijk' gepresenteerd tot deze onderliggende fondsen bij de presentatie van de specificatie.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Op balansdatum is de duratie van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duratie van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur); waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het renterisico van de verplichtingen wordt afgedekt door middel van vastrentende beleggingen en renteswaps. Afhankelijk van de rentestand varieert de invulling (naast de vastrentende waarden) van volledige afdekking met behulp van renteswaps.

Voor de berekening van de renteafdekking worden de verplichtingen gewaardeerd op basis van de marktrente. De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Vastrentende waarden (excl. derivaten)	5.694.234	7,0	5.090.220	6,2
Vastrentende waarden (incl. derivaten)	5.500.843	13,2	4.825.628	11,5
(nominale) Pensioenverplichtingen	7.273.508	14,3	6.802.979	14,7
(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 1 jaar	134.366	2,4%	412.580	8,1%
Resterende looptijd 1 < > 5 jaar	813.519	14,3%	1.184.115	23,3%
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	3.289.429	57,8%	2.562.049	50,3%
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	426.661	7,5%	259.022	5,1%
Resterende looptijd > 20 jaar	1.030.258	18,1%	672.454	13,2%
Totaal	5.694.252	100,0%	5.090.220	100,0%

De presentatie van de vastrentende waarden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Percentage	Waarde	Percentage
Resterende looptijd < 5 jaar	1.502.527	20,7%	1.386.431	20,3%
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	1.473.160	20,3%	1.340.972	19,7%
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	2.307.436	31,7%	2.124.931	31,2%
Resterende looptijd > 20 jaar	1.990.385	27,4%	1.964.495	28,8%
Totaal	7.273.508	100,0%	6.816.829	100,0%

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerd binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Valutarisico (S3)

Voor alle beleggingscategorieën wordt een actief valutabeleid gevoerd. Uitgangspositie is een gedeeltelijke afdekking van de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen.

Het totaalbedrag dat ultimo jaar in euro's is belegd, bedraagt voor afdekking 69,8% (31-12-2022: 66,0%). Het bedrag dat ultimo jaar in Euro is belegd, bedraagt na afdekking 83,4% (2022: 81,4%). Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten € 26,4 miljoen (2022: € 14,4 miljoen). De valutapositie per 31 december 2023 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	503.639	406.933	4.978.256	750.539	6.639.367	1.317.119	7.956.486
GBP	19.523	200.099	107.766	0	327.388	-135.219	192.169
JPY	0	79.700	0	0	79.700	-56.975	22.725
USD	117.688	905.326	405.161	0	1.428.175	-1.098.554	329.621
Overige	25.543	651.582	203.068	157.492	1.037.685		1.037.685
Totaal	666.393	2.243.640	5.694.252	908.031	9.512.316	26.370	9.538.687

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	538.067	416.363	4.104.583	695.446	5.754.459	1.356.358	7.110.817
GBP	22.295	191.409	24.945		238.649	-122.366	116.283
JPY	4.316	93.286			97.602	-61.187	36.415
USD	202.991	813.988	427.992		1.444.971	-1.158.451	286.520
Overige	33.950	778.483	268.107	137.242	1.217.782		1.217.782
Totaal	801.619	2.293.529	4.825.627	832.688	8.753.463	14.354	8.767.817

Een restrisico betreft de categorie overige valuta; deze valuta betreffen valuta in opkomende markten en/of hebben een correlatie met de USD. Het bestuur heeft besloten om deze risico's niet af te dekken. In de solvabiliteitstoets van het pensioenfonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met de hiervoor weergegeven valutaposities en afdekkingen.

Prijrisico

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), futures. Een belangrijk prijsrisico betreft het aandelenrisico.

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Vastrentende waarden (excl. derivaten)	5.694.234	7,0	5.090.220	6,2
Vastrentende waarden (incl. derivaten)	5.500.843	13,2	4.825.628	11,5
(nominale) Pensioenverplichtingen	7.273.508	14,3	6.802.979	14,7

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar sectoren is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Financiële instellingen	1.530.850	16,4%	1.439.218	16,4%
Nijverheid en industrie	1.310.426	14,0%	1.317.220	15,0%
Overheid en overheidsinstellingen	1.594.180	17,1%	1.326.586	15,1%
Nutsbedrijven	22.247	0,2%	18.740	0,2%
Telecommunicatie	581.602	6,2%	501.462	5,7%
Consumptiegoederen	48.396	0,5%	19.921	0,2%
Gezondheidszorg	191.066	2,0%	91.906	1,0%
Energie	170.465	1,8%	198.910	2,3%
Informatie technologie	103.495	1,1%	103.643	1,2%
Bouw- en grondstoffen	80.012	0,9%	93.997	1,1%
Hypotheke	1.872.618	20,0%	1.882.997	21,5%
Vastgoed	768.710	8,2%	901.562	10,3%
Overige beleggingen	330.218	3,5%	289.206	3,3%
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	8.604.285	92,1%	8.185.368	93,4%
Derivaten	-167.023	-1,8%	-250.239	-2,9%
Overige beleggingen	908.031	9,7%	832.688	9,5%
Totaal	9.345.293	100,0%	8.767.817	100,0%

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee transacties zijn aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van het kredietrisico vindt plaats door het stellen van kredietwaardigheidseisen aan de tegenpartijen waarmee transacties kunnen worden gedaan. Daarnaast worden limieten gesteld aan tegenpartijen op totaalniveau. Dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft op het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij renteswaps.

Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	4.953.376	87,0%	4.309.560	84,7%
Afrika	38.404	0,7%	63.951	1,3%
Noord-Amerika	441.248	7,7%	365.151	7,2%
Azie	113.158	2,0%	216.452	4,3%
Oceanië	19.708	0,3%	15.117	0,3%
Zuid-Amerika	111.736	2,0%	119.356	2,3%
Overige	16.621	0,3%	633	0,0%
Totaal	5.694.252	100,0%	5.090.220	100,0%

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Financiële instellingen	1.081.912	19,0%	956.442	18,8%
Vastgoed	107.117	1,9%	109.757	2,2%
Hypotheken	1.872.618	32,9%	1.882.997	37,0%
Overheid en overheidsinstellingen	1.576.596	27,7%	1.298.018	25,5%
Nutsbedrijven	10.181	0,2%	9.026	0,2%
Telecommunicatie	251.909	4,4%	164.791	3,2%
Gezondheidszorg	147.765	2,6%	52.850	1,0%
Energie	140.140	2,5%	165.674	3,3%
Informatietechnologie	17.690	0,3%	8.630	0,2%
Bouw en grondstoffen	57.137	1,0%	13.151	0,3%
Industrie	286.233	5,0%	316.060	6,2%
Handel	29.628	0,5%	27.600	0,5%
Overige	115.326	2,0%	85.224	1,7%
Totaal	5.694.252	100,0%	5.090.220	100,0%

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
AAA	999.428	17,6%	712.472	14,0%
AA	2.239.067	39,3%	2.127.885	41,8%
A	715.843	12,6%	607.473	11,9%
BBB	821.888	14,4%	860.538	16,9%
Lager dan BBB	275.032	4,8%	0	0,0%
Geen rating	642.994	11,3%	781.852	15,4%
Totaal	5.694.252	100,0%	5.090.220	100,0%

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico zo goed mogelijk geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en voor het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het Bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt en gecommuniceerd dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

De nominale rente kan worden verminderd met een bepaald (vast) percentage dat de toeslagambitie op lange termijn weergeeft. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verwachte loon- of prijsinflatie (afhankelijk van de bepalingen omtrent toeslagverlening in het reglement).

De grens voor toekomst bestendige toeslagverlening (TBT) is de grens waarop het pensioenfonds op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens bedraagt eind 2023: 137% (2022: 129,6%).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Staatsobligaties Duitsland	nvt	nvt	187.483	2,0%
Staatsobligaties Nederland	nvt	nvt	218.560	2,3%
Staatsobligaties Frankrijk	228.990	2,4%	198.976	2,1%
State Street Emerging Markets Esg SLCGBI	191.476	2,0%	nvt	nvt
State Street Emerging Markets Esg SHCGBI	187.303	1,9%	nvt	nvt
PLC-Pgim Qif GHY Esg Fund	185.076	1,9%	nvt	nvt
Totaal	792.845	8,2%	605.019	6,5%

De waarde van een aantal beleggingsfondsen bedraagt meer dan 2% van het belegd vermogen. Echter, op basis van look-trough zijn de uiteindelijke beleggingen verspreid over meerdere debiteuren. Daarom is hier geen sprake van een concentratierisico.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Kempen Capital Management (VLK). Met VLK is een Serviceovereenkomst en een Service Level Agreement (SLA) gesloten. De afhankelijkheid van deze partij wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij een custodian, BNP Paribas, waarmee eveneens een SLA is afgesloten. BNP Paribas brengt jaarlijks eveneens een ISAE 3402 type II rapportage uit.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP. Met TKP is een Uitbestedingsovereenkomst en een SLA gesloten.

Het risico wordt gemitigeerd door periodieke beoordeling door het Bestuur van de kwaliteit van de uitvoering van VLK, BNP en TKP door middel van performancerapportages (VLK/BNP), SLA-rapportages, In Control Statement (TKP) en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 type II-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief beheer risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afgeweken wordt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf van de mate waarin actief wordt belegd is de zogenaamde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

De beoogde tracking error van het pensioenfonds bedraagt eind 2023: 5,0% (2022: 5,0%) op pensioenfonds niveau. Het actief risico is in de berekening van het vereist eigen vermogen opgenomen als S10. S10 heeft een omvang van twee maal de tracking error van de portefeuille (97,5% zekerheid). Er is verondersteld dat het actief risico niet samenhangt met de andere risicofactoren.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutaderivaten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden. Voor het selecteren van de tegenpartijen worden criteria gehanteerd. De marktwaarde wordt dagelijks bepaald.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2023:

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract-omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Rentederivaten	>= 19 mei 2027 en <= 18 december 2073	3.934.180	-193.393	142.288	335.681
Valutaderivaten	< 3 april 2024	1.329.988	26.370	26.777	407
Totaal		5.264.168	-167.023	169.065	336.088

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract-omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Rentederivaten	4/2023-12/2072	3.597.900	-264.593	145.854	410.447
Valutaderivaten	februari 2023	1.382.978	14.354	15.844	1.490
Totaal		4.980.878	-250.239	161.698	411.937

Ultimo 2023 zijn zekerheden ontvangen voor de renteswaps en valutaderivaten voor een bedrag van € 68,6 miljoen (2022: € 97,5 miljoen). De waarde van het gestelde collateral bedraagt ultimo 2023 € 351,3 miljoen (2022: € 475,6 miljoen).

5.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft overeenkomsten afgesloten met TKP Pensioen (pensioenbeheer, bestuursondersteuning), BNP Paribas (custody), Cardano (beheer matching portefeuille) en Van Lanschot Kempen IM (fiduciair management).

De overeenkomst met TKP heeft een looptijd voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 15 maand en opzegging uiterlijk eind oktober van elk jaar. De vergoeding voor 2023 bedraagt ongeveer € 7,2 miljoen. De overeenkomst met Van Lanschot Kempen IM heeft een looptijd voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 6 maanden. De vergoeding voor 2023 bedraagt circa € 3,9 miljoen. De overeenkomst met BNP Paribas heeft een looptijd voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 180 dagen. De vergoeding voor 2023 bedraagt circa € 1,0 miljoen. Met Cardano is een overeenkomst voor onbepaalde tijd overeengekomen met een vaste vergoeding voor 2023 circa € 1,0 miljoen, welke jaarlijks wordt geïndexeerd met de CPI alle huishoudens (afgeleid). Er is geen opzegtermijn van toepassing.

Investeringsverplichtingen

Het pensioenfonds heeft ultimo 2023 € 64,5 miljoen investeringsverplichtingen (2022: € 243,1 miljoen).

5.7 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds en de werkgever, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met (voormalige) bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten bij de pensioenuitvoeringskosten. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Het pensioenfonds heeft een afzonderlijke uitvoeringsovereenkomst afgesloten met PostNL N.V. ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. De belangrijkste onderdelen uit deze overeenkomsten zijn:

- de werkgever is verplicht alle werknemers waarop de pensioenovereenkomst van toepassing is, aan te melden als deelnemer;
- de werkgever verplicht zich de overeengekomen gegevens inzake werknemers tijdig en op de overeengekomen wijze aan het pensioenfonds te verstrekken;

- het pensioenfonds verplicht zich de deelnemers en overige rechthebbenden pensioenaanspraken en pensioenrechten toe te kennen overeenkomstig de bepalingen van de geldende statuten en/of het pensioenreglement;
- ter dekking van de financiële gevolgen van de door het pensioenfonds aangegane verplichtingen, zoals vastgelegd in de statuten en het pensioenreglement, verplicht de werkgever zich maandelijks premies en koopsommen aan het pensioenfonds te voldoen, met inachtneming van de bepalingen van de uitvoeringsovereenkomst;
- indien op grond van het bepaalde in het pensioenreglement, dan wel op grond van het bepaalde in de ABTN, een aanvullende vermogensdotatie door de werkgever noodzakelijk is, zal deze conform de bepalingen van de ABTN door het bestuur van het pensioenfonds worden vastgesteld. In geval van een dekkingstekort is de werkgever aanvullende vermogensdotaties verschuldigd waarmee het dekkingstekort wordt opgeheven, een en ander met inachtneming van het bepaalde in de ABTN. De werkgever en het pensioenfonds bepalen in overleg onder welke voorwaarden de betaling zal geschieden;
- indien de vermogenspositie van het pensioenfonds daartoe aanleiding geeft, kan het bestuur van het pensioenfonds besluiten tot een restitutie aan de werkgever of tot een verlaging van de premie, met inachtneming van de hierover opgenomen bepalingen in de ABTN en in overeenstemming met wettelijke regelingen. Het pensioenfonds kan niet eerder tot het verlenen van premierestitutie en verlaging van de premie overgaan, dan nadat eerst een eventuele achterstand in de toeslagverlening is ingelopen en vervolgens de dekkingsgraad nog boven de premiekortingsgrens ligt.

5.8 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023

11. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenpremie huidig jaar	105.681	108.770
Pensioenpremie voorgaande jaren	-395	498
Koopsom onvoorwaardelijke toeslagverlening	0	894
Koopsom voorwaardelijk pensioen	0	0
Totaal	105.286	110.162

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgever in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgever ingehouden op het salaris van de werknemers. Aangezien er geen directe relatie is tussen het werkgevers- en het werknemersdeel, kunnen deze niet afzonderlijk worden weergegeven.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Zuiver kostendekkende premie	113.379	175.008
Gedempte kostendekkende premie	105.690	108.770
Feitelijke premie	105.690	108.770

Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte premie. De verschillen tussen de kostendekkende-, gedempte- en feitelijke premies worden veroorzaakt door het hanteren van afwijkende rentecurves.

Specificatie Zuiver kostendekkende premie

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd	84.743	133.686
Opslag in stand houden vereist vermogen	16.728	23.685
Opslag voor uitvoeringskosten	3.847	7.295
Risicopremie voor WIA excedent en premievrijstelling bij invaliditeit	6.497	8.505
Risicopremie voor Anw aanvulling	1.564	1.837
Totaal	113.379	175.008

Specificatie Gedempte kostendeekkende premie

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd	53.844	58.965
Opslag in stand houden vereist vermogen	10.737	10.579
Opslag voor uitvoeringskosten	2.867	5.053
Risicopremie voor WIA excedent en premievrijstelling bij invaliditeit	4.717	4.571
Risicopremie voor Anw aanvulling	1.564	1.837
Premie voorwaardelijke onderdelen	31.961	27.765
Totaal	105.690	108.770

Specificatie Feitelijke premie

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd	92.790	95.709
Opslag voor uitvoeringskosten	6.919	5.053
Risicopremie voor WIA excedent en premievrijstelling bij invaliditeit	4.417	6.171
Risicopremie voor Anw aanvulling	1.564	1.837
Totaal	105.690	108.770

12. Premiebijdragen risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Premiebijdragen risico deelnemers huidig jaar	254	257
Totaal	254	257

De werkgever vraagt een eigen bijdrage van 6% van de pensioengrondslag aan de deelnemer. Voor alle aangesloten ondernemingen bij het pensioenfonds geldt dat de premie (voor de verzekering van de Anw-aanvulling en Individueel Pensioensparen) wordt ingehouden door de werkgever op het salaris van de werknemers.

13. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Transactie kosten	Totaal
2023					
Vastgoed beleggingen	23.482	-62.680	-6.482	-8	-45.688
Aandelen	24.711	313.269	-5.023	-3.282	329.675
Vastrentende waarden	77.488	269.835	-16.211	-2.621	328.491
Derivaten	-6.370	89.991	-1.401	-365	81.855
Overige beleggingen	12.544	8.701	-4.656	-76	16.513
Kosten vermogensbeheer	0	0	-6.010	0	-6.010
Totaal	131.855	619.116	-39.783	-6.352	704.836

Het deel van de pensioenuitvoeringskosten dat in 2023 toegerekend wordt aan de kosten vermogensbeheer bedraagt € 2.567 duizend (2022: € 2.168 duizend) en is in mindering gebracht op de overige kosten van vermogensbeheer.

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Transactie kosten	Totaal
2022					
Vastgoed beleggingen	24.192	5.664	-14.343	-336	15.177
Aandelen	11.672	-562.007	-7.076	-5.007	-562.418
Vastrentende waarden	53.145	-973.877	-11.612	-4.713	-937.057
Derivaten	14.780	-417.742	-863	-322	-404.147
Overige beleggingen	0	-5.180	-1.193	-30	-6.403
Kosten vermogensbeheer			-5.712	0	-5.712
Totaal	103.789	-1.953.142	-40.799	-10.408	-1.900.560

14. Beleggingsresultaten risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Aandelen	723	-1.760
Vastrentende waarden	573	-3.201
Overige beleggingen	11	-1
Totaal	1.307	-4.962

15. Overige baten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Affinanciering door werkgever	20.292	0
Interest baten overig	357	14
Interest baten waardeoverdrachten	16	0
Overige baten	0	0
Totaal	20.665	14

Naar aanleiding van een verschil van inzicht tussen DNB en het pensioenfonds bij een onderdeel van de tripartite overeenkomst heeft DNB een aanwijzing gegeven hierover. Om invulling te geven aan de aanwijzing van DNB en als gevolg daarvan de aanvullende overeenkomst op de tripartite overeenkomst van december 2022 is, in samenhang met de ontstane vordering, een bate van € 20.292 duizend opgenomen. Hiermee heeft het pensioenfonds de aanwijzing van DNB adequaat opgevolgd.

16. Pensioenuitkeringen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Ouderdomspensioen	249.115	218.691
Partnerpensioen	42.277	37.269
Arbeidsongeschiktheidspensioen	270	285
Wezenpensioen	275	268
WAO-aanvulling	2.018	1.973
Anw-aanvulling	3.053	3.222
Afkoop pensioenen en premierestitutie	867	844
Overige uitkeringen	-10	-8
Totaal	297.865	262.544

De stijging van de pensioenuitkeringen is voornamelijk het gevolg van een stijging van het aantal pensioengerechtigden en de toeslagverlening.

De negatieve overige uitkeringen betreffen te veel uitgekeerde pensioenuitkeringen, die door het pensioenfonds zijn teruggevorderd.

17. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Bestuurskosten	422	333
Kosten Raad van Toezicht en Verantwoordingsorgaan	92	71
Accountantskosten	166	121
Administratiekostenvergoeding	6.886	7.103
Certificerend actuaris	15	40
Adviserend actuaris	28	63
Overige advieskosten	415	116
Contributies en bijdragen	756	576
Dwangsommen en boetes	0	0
Kosten Governance	807	572
Overige pensioenuitvoeringskosten	730	997
Totaal	10.317	9.992
Algemene kosten toegerekend aan beleggingsrendement	-2.567	-2.168
Totaal	7.750	7.824

De kosten toe te rekenen aan beleggingsrendement betreffen kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de pensioenuitvoering of vermogensbeheer. Deze kosten betreffen kosten voor Bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders.

De kosten van governance zijn toegenomen door de oprichting van een eigen bestuursbureau. Dit heeft geleid tot een verlaging van de administratiekostenvergoeding die door TKP Pensioen in rekening wordt gebracht en waar de werkzaamheden van het bestuursbureau eerder onder vielen.

De overige pensioenuitvoeringskosten bestaan voor een aanzienlijk deel uit gemaakte kosten die in het kader van voorbereidingen op de Wtp zijn gemaakt.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 242 duizend (2022: € 239 duizend). Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht

Aan de leden van het Verantwoordingsorgaan werd door het pensioenfonds in 2023 een vergoeding verstrekt van € 25 duizend (2022: € 32 duizend).

Aan de leden van de Raad van Toezicht werd door het pensioenfonds in 2023 een vergoeding verstrekt van € 56 duizend (2022: € 49 duizend).

Accountantshonoraria

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	Onafhankelijke accountant	Overige netwerk	Totaal
2023			
Controle van de jaarrekening	110	0	110
Andere controle werkzaamheden	56	0	56
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controle diensten	0	0	0
Totaal	166	0	166

Het bedrag van € 56 duizend betreft nagekomen kosten met betrekking tot de controle van 2022.

Aantal personeelsleden

Het pensioenfonds heeft per eind 2023 zeven werknemers in dienst. De salarissen van deze werknemers zijn bij de pensioenuitvoeringskosten opgenomen onder "Kosten Governance".

(bedragen x € 1.000)	Onafhankelijke accountant	Overige netwerk	Totaal
2022			
Controle van de jaarrekening	75	0	75
Andere controle werkzaamheden	2	0	2
Fiscale advisering	29	0	29
Andere niet-controle diensten	15	0	15
Totaal	121	0	121

In samenhang met de beëindiging van het contract in 2022 is het saldo van alle baten en lasten als een post onder de lasten verantwoord.

18. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenopbouw	92.804	148.039
Toeslagverlening	220.748	617.023
Rentetoevoeging	219.978	-41.358
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-306.837	-269.247
Wijziging marktrente	261.663	-2.321.194
Wijziging actuariale grondslagen	0	39.155
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-7.651	-688
Overige mutaties	-10.176	13.869
Totaal	470.529	-1.814.401

19. Mutatie overige technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie overige technische voorziening	-4.688	11.991
Totaal	-4.688	11.991

21. Saldo herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Vrijval als gevolg van beëindiging	0	-28.063
Uitkeringen uit hoofde van herverzekeringen	-14	-1.863
Uitkeringen winstdeling	0	0
Totaal	-14	-29.926

Het herverzekeringscontract is eind 2022 beëindigd. Het bedrag dat is opgenomen voor 2023 betreft een restant van de afwikkeling hiervan.

20. Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie pensioenverplichting risico deelnemer	-1.277	-7.482
Totaal	-1.277	-7.482

22. Saldo overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Ontvangen waardeoverdrachten	-4.476	-10.177
Ontvangen WOD KP	-6.750	-7.080
Uitgaande waardeoverdrachten	7.649	13.707
Uitgaande WOD KP	11.733	4.584
Totaal	8.156	1.034

Waardeoverdracht betreft de ontvangst van of overdracht aan pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd.

23. Overige lasten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Affinanciering VPL	2	20.323
Interest lasten overig	46	147
Totaal	48	20.470

Met de werkgever was oorspronkelijk afgesproken dat de werkgever voor de VPL-inkoop per 31 december 2020 een storting in vijf jaarlijkse termijnen betaalt. Eind 2022 is deze afspraak herzien. Dat heeft geleid tot directe affinanciering van de resterende betalingen, onder aftrek van een korting van vanwege eerder betaling, reductie van risico's en vereenvoudiging in het kader van de Wtp. Deze korting is als overige last verantwoord. Het betreft een bedrag van € 20,3 miljoen zijnde het verschil tussen de oorspronkelijke vordering op PostNL en het bedrag dat eind december 2022 is overeengekomen als onderdeel van een nieuwe overeenkomst.

5.9 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum geweest die vermeld moeten worden.

5.10 Bijzondere statutaire zeggenschapsrechten

In de statuten is bepaald dat het bestuur maximaal uit twaalf bestuursleden bestaat, te weten maximaal zes bestuursleden als vertegenwoordiger van de werkgever, maximaal vier bestuursleden als vertegenwoordiger van (gewezen) deelnemers en maximaal twee bestuurders als vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden. Als voorzitter treedt op een vanuit de werkgever voorgedragen bestuurder. De secretaris is benoemd door het bestuur.

Groningen, 28 juni 2024

Het bestuur:

dhr. drs. P.G.J. Dorrestijn CPE (secretaris)

dhr. drs. B. Jolink RC CIRA

dhr. drs. L.C. van de Kieft RC MAC (voorzitter)

dhr. W.H. Steenpoorte, EMIM

dhr. drs. S. Lahiri

dhr. drs. L.J. van der Put

mw. E. Schoonderbeek (aspirant- bestuurder)

mw. T. Stanoevska

dhr. C. Vlaar CPE

dhr. drs. E. Verweij

6. Overige gegevens

6.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het positieve saldo van de staat van baten en lasten over 2023 is toegevoegd aan de algemene reserve.

6.2. Deelnemersbestand

	Stand ultimo verslagjaar 2022	Bij	Af	Stand ultimo verslagjaar 2023
Deelnemers, actief en voortgezet	19.265	3.330	3.969	18.626
Gewezen deelnemers	43.841	3.327	8.393	38.775
Pensioengerechtigden	34.325	2.571	1.622	35.274
waarvan:	0			0
(tijdelijk) Ouderdomspensioen	25.985	1.824	1.088	26.721
Arbeidsongeschiktheidspensioen	566	14	72	508
Partnerpensioen	7.624	726	410	7.940
Wezenpensioen	150	7	52	105
Totaal:	97.431	9.228	13.984	92.675

** De aantallen arbeidsongeschiktheidspensioen zijn eveneens opgenomen onder deelnemers voortgezet als gevolg van hun (gedeeltelijke) premievrije opbouw.*

6.3. Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds PostNL te Groningen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds PostNL, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 46,8 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,4 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

Bij de bepaling van de toeslagverlening per 1 januari 2024 is het fonds uitgegaan van een wijziging van de toeslagmaatstaf met terugwerkende kracht. Daardoor is het fonds in de gelegenheid geweest een ruimere toeslag toe te kennen dan op grond van de gepubliceerde prijsinflatie mogelijk zou zijn geweest. Ik heb me ervan vergewist dat het fonds daarbij oog heeft gehad voor evenwichtige belangenafweging, en dat rekening is gehouden met de lagere toeslag die per 1 januari 2023 zou zijn toegekend indien ook toen rekening was gehouden met de wijziging van de maatstaf.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds PostNL is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen niet volledig toereikend zijn.

Apeldoorn, 28 juni 2024

drs. J.L.A. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

6.4. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Pensioenfonds PostNL

Verklaring over de jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Pensioenfonds PostNL (hierna ook: "het pensioenfonds") te Driebergen-Rijsenburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds PostNL op 31 december 2023 en van de staat van baten en lasten over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds PostNL zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 46,8 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze bepalend is bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met de audit commissie overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 1,4 miljoen rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Controleaanpak frauderisico's en naleven van wet- en regelgeving

Frauderisicobeheersing door het pensioenfonds

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en de omgeving waarin zij opereert, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de Raad van Toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

In paragraaf 2.3.4. van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude.

Onze frauderisico-analyse

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

Het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording is weerlegd, gezien de aard van de opbrengsten. De opbrengsten bestaan uit premiebijdragen die per deelnemer over de pensioengrondslag met een vastgesteld tarief wordt berekend en daardoor op objectieve wijze zijn vast te stellen. De beleggingsopbrengsten bestaan uit directe en indirecte (gerealiseerde en ongerealiseerde) beleggingsopbrengsten. De directe beleggingsopbrengsten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder significante schattingselementen. Ten aanzien van de indirecte gerealiseerde beleggingsresultaten hebben wij het veronderstelde frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties. Ten aanzien van de indirecte ongerealiseerde beleggingsopbrengsten geldt dat deze op eenvoudige wijze af te leiden is van de waardering van de beleggingen.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan de risico's van het doorbreken van interne beheersing door het bestuur. Wij hebben bijzondere aandacht gehad voor posten met een hoge schattingonzekerheid, waaronder de technische voorzieningen en dan specifiek ten aanzien van veronderstellingen die beïnvloedbaar zijn door het bestuur. We verwijzen hierbij ook naar de kernpunten van onze controle voor onze specifieke controle-aanpak voor dit risico.

Onze specifieke controle-aanpak voor het frauderisico

Ten aanzien van het risico op doorbreking van de interne beheersing door het bestuur hebben wij werkzaamheden uitgevoerd zoals het toetsen van de aanvaardbaarheid van de in het grootboek vastgelegde journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht.

Verder hebben wij geëvalueerd of de keuze en toepassing van de grondslagen voor financiële verslaggeving door het pensioenfonds mogelijk wijzen op frauduleuze financiële verslaggeving. Tevens hebben we elementen van onvoorspelbaarheid opgenomen in onze controlewerkzaamheden. Ook hebben wij de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving. Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur en Raad van Toezicht.

Naleven van wet- en regelgeving

Wij hebben inzicht verworven in de relevante wet- en regelgeving voor het pensioenfonds en achten de volgende wet- en regelgeving relevant voor het pensioenfonds:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp).

Wij hebben gesprekken gevoerd met het bestuur en de Raad van Toezicht om inzicht te verkrijgen in welke mate er is voldaan aan wet- en regelgeving. Ook hebben wij communicatie met De Nederlandsche Bank (DNB) en Autoriteit Financiële Markten (AFM) doorgenomen. Tevens hebben wij kennisgenomen van de in het bestuursverslag en jaarrekening, onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen, opgenomen toelichting inzake de aanwijzing van DNB. Wij hebben een schriftelijke bevestiging verkregen van het bestuur dat alle bekende aangelegenheden van (vermoede) non-compliance aan ons zijn gemeld.

Onze observaties

De hiervoor vermelde werkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van de controle van de jaarrekening. Ze zijn daarom niet gepland en uitgevoerd als een specifiek onderzoek gericht op fraude en het naleven van wet- en regelgeving. Deze werkzaamheden hebben niet geleid tot bevindingen die van materieel belang zijn voor de jaarrekening.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de werkzaamheden voor de periode van minimaal twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening.

Wij hebben de beoordeling van de continuïteitsveronderstelling met het bestuur besproken en geëvalueerd. Bij deze beoordeling hebben wij in ogenschouw genomen dat vermogenspositie van het pensioenfonds toereikend wordt geacht en het niet nodig is een herstelplan in te dienen bij De Nederlandsche Bank. Deze beoordeling levert geen informatie op die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur met betrekking tot de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt

Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden

Waardering van beleggingen

De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan naast beursgenoteerde effecten uit beleggingen in beleggingsfondsen en derivaten.

In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer.

Onder de 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva – beleggingen' van de toelichting op de balans per

31 december 2023 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.

De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, omdat de waardering (deels) gebaseerd is op modellen en subjectieve elementen bevat.

Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:

- beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen bij de beleggingsadministrateur;
- voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening hebben wij gebruikgemaakt van de ontvangen ISAE 3402 type II rapportage van de beleggingsadministrateur;
- voor beleggingen in beursgenoteerde effecten het nagaan van de juiste waardering door een 're-pricing' uit te voeren;
- voor beleggingen in beleggingsfondsen het kennis nemen van de waarderingsgrondslagen, de laatst beschikbare jaarrekening en de controleverklaring daarbij;
- voor derivaten beoordelen of de gehanteerde waarderingsmethoden en technieken geschikt zijn om binnen de geldende verslaggevingsregels te komen tot de marktwaarde van deze beleggingen. Verder het beoordelen van de uitkomsten van de waarderingsmodellen waarbij wij tevens een eigen waarderingsspecialist hebben ingeschakeld;
- toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is in de context van het van toepassing zijnde stelsel van financiële verslaggeving.

Waardering van de technische voorzieningen

De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.

In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderinggrondslagen weer.

In het onderdeel 'risicobeheer' is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.

Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerende actuaaris.

Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerende actuaaris en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.

Door ons is tevens nagegaan of de:

- administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerende actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregelingen door de uitvoeringsorganisatie zijn opgesteld;
- toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's;
- door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast;
- interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.

Volledigheid (premie)bijdragen werkgever

Premiebijdragen zijn een belangrijke component van de opbrengsten van het pensioenfonds. In de uitvoeringsovereenkomst met de aangesloten werkgever zijn diverse afspraken gemaakt.

In de toelichting onder 'overige transacties met verbonden partijen' zijn de afspraken uiteengezet die met de aangesloten werkgever zijn gemaakt. De inwerkingtreding van diverse bepalingen is afhankelijk van de dekkingsgraad.

Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:

- nagaan of de door het bestuur vastgestelde grondslagen voor de vaststelling van de actuariële benodigde premie en opslagen zijn toegepast bij de bepaling van de hoogte van de premiebijdragen;
- nagaan of de van de dekkingsgraad afhankelijke opslag in de premie juist en volledig is meegenomen;
- nagaan of de premie volledig in rekening is gebracht.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn vanaf de controle van de jaarrekening 2015 de externe accountant van het pensioenfonds.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang geleverd.

Verleende diensten

Wij hebben in de periode waarover onze wettelijke controle van de jaarrekening betrekking heeft, naast deze controle, de volgende diensten geleverd:

- andere controle- en assuranceopdrachten.

Beschrijving van verantwoordelijkheden inzake de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur inzake de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 28 juni 2024

Forvis Mazars Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

Bijlagen

Bijlage 1 - Historisch overzicht toeslagen

Dit zijn de per 1 januari van het betreffende jaar toegekende toeslagen

PostNL N.V:

Actieven en pensioengerechtigden/gewezen deelnemers die inactief geworden zijn op en na 1 januari 2006 (toeslagambitieniveau van 80% van de Consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (afgeleid) tot en met 1 januari 2014; daarna 70% van de CPI)

Jaar	Toegekende toeslagen	100% toeslagverlening	Achterstand t.o.v. 100% toeslagverlening	Cumulatief verschil (t.o.v. 100% toeslagverlening)	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
2010	0,14%	0,70%	0,56%	0,56%	0,42%
2011	0,00%	1,36%	1,36%	1,93%	1,51%
2012	0,00%	2,34%	2,34%	4,32%	3,41%
2013	0,00%	1,87%	1,87%	6,27%	4,96%
2014	0,00%	0,83%	0,83%	7,15%	5,66%
2015	0,26%	0,64%	0,38%	7,56%	5,86%
2016	0,00%	1,10%	1,10%	8,74%	6,68%
2017	0,00%	0,00%	0,00%	8,74%	6,68%
2018	0,32%	1,47%	1,15%	9,99%	7,44%
2019	0,72%	1,47%	0,75%	10,81%	7,77%
2020	0,07%	1,64%	1,57%	12,55%	8,93%
2021	0,00%	0,99%	0,99%	13,66%	9,68%
2022	1,95%	2,57%	0,62%	14,36%	9,51%
2023	10,00%	9,79%	-0,21%	14,12%	6,06%

Pensioengerechtigden en gewezen deelnemers die inactief geworden zijn voor 1 januari 2006 (toeslagambitieniveau van 100% van de Consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (afgeleid) tot en met 1 januari 2014; daarna 70% van de CPI)

Jaar	Toegekende toeslagen	100% toeslagverlening	Achterstand t.o.v. 100% toeslagverlening	Cumulatief verschil (t.o.v. 100% toeslagverlening)	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
2010	0,17%	0,70%	0,53%	0,53%	0,53%
2011	0,00%	1,36%	1,36%	1,90%	1,90%
2012	0,00%	2,33%	2,33%	4,27%	4,27%
2013	0,00%	1,87%	1,87%	6,22%	6,22%
2014	0,00%	0,83%	0,83%	7,10%	7,10%
2015	0,26%	0,64%	0,38%	7,51%	7,30%
2016	0,00%	1,10%	1,10%	8,69%	8,13%
2017	0,00%	0,00%	0,00%	8,69%	8,13%
2018	0,32%	1,47%	1,15%	9,94%	8,90%
2019	0,72%	1,47%	0,75%	10,76%	9,24%
2020	0,07%	1,64%	1,57%	12,50%	10,42%
2021	0,00%	0,99%	0,99%	13,61%	11,19%
2022	1,95%	2,57%	0,62%	14,31%	11,02%
2023	10,00%	9,79%	-0,21%	14,07%	7,53%

Met ingang van 1 januari 2011 is de toeslag gebaseerd op consumptieprijzen.

Postkantoren:

Actieven en pensioengerechtigden/gewezen deelnemers die inactief geworden zijn op en na 1 januari 2006 (toeslagambitieniveau van 80% van de Consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (afgeleid) tot en met 1 januari 2014; daarna 70% van de CPI)

Jaar	Toegekende toeslagen	100% toeslagverlening	Achterstand t.o.v. 100% toeslagverlening	Cumulatief verschil (t.o.v. 100% toeslagverlening)	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
2009	0,00%	1,00%	1,00%	1,00%	0,80%
2010	0,21%	1,10%	0,89%	1,90%	1,48%
2011	0,00%	1,20%	1,20%	3,12%	2,45%
2012	0,00%	2,00%	2,00%	5,18%	4,09%
2013	0,00%	1,87%	1,87%	7,15%	5,65%
2014	0,00%	0,83%	0,83%	8,04%	6,35%
2015	0,26%	0,64%	0,38%	8,45%	6,55%
2016	0,00%	1,10%	1,10%	9,64%	7,37%
2017	0,00%	0,00%	0,00%	9,64%	7,37%
2018	0,32%	1,47%	1,15%	10,90%	8,13%
2019	0,72%	1,47%	0,75%	11,73%	8,47%
2020	0,07%	1,64%	1,57%	13,48%	9,64%
2021	0,00%	0,99%	0,99%	14,73%	10,48%
2022	1,95%	2,57%	0,62%	15,44%	10,31%
2023	10,00%	9,79%	-0,21%	15,20%	6,84%

Pensioengerechtigden en gewezen deelnemers die inactief geworden zijn voor 1 januari 2006 (toeslagambitieniveau van 100% van de Consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (afgeleid) tot en met 1 januari 2014; daarna 70% van de CPI)

Jaar	Toegekende toeslagen	100% toeslagverlening	Achterstand t.o.v. 100% toeslagverlening	Cumulatief verschil (t.o.v. 100% toeslagverlening)	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
2009	0,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
2010	0,27%	1,10%	0,83%	1,84%	1,84%
2011	0,00%	1,20%	1,20%	3,06%	3,06%
2012	0,00%	2,00%	2,00%	5,12%	5,12%
2013	0,00%	1,87%	1,87%	7,09%	7,09%
2014	0,00%	0,83%	0,83%	7,98%	7,98%
2015	0,26%	0,64%	0,38%	8,39%	8,19%
2016	0,00%	1,10%	1,10%	9,58%	9,02%
2017	0,00%	0,00%	0,00%	9,58%	9,02%
2018	0,32%	1,47%	1,15%	10,84%	9,79%
2019	0,72%	1,47%	0,75%	11,67%	10,13%
2020	0,07%	1,64%	1,57%	13,42%	11,32%
2021	0,00%	0,99%	0,99%	14,54%	12,09%
2022	1,95%	2,57%	0,62%	15,25%	11,92%
2023	10,00%	9,79%	-0,21%	15,01%	8,40%

** De algemene salarisaanpassingen vanuit de cao van Postkantoren hebben in 2009 en 2012 een ingangsdatum van 1 april in plaats van 1 januari.

*** Met ingang van 1 januari 2013 is de toeslag gebaseerd op de Consumentenprijsindex.

Bijlage 2 - Personalia

Bestuurssamenstelling

Bestuurders namens de werkgever

Naam	Geboorte-datum	Functie	Vanaf	Tot	Herbenoeming
drs. P.G.J. Dorrestijn CPE	22/08/1962	Lid	16/01/2015	16/01/2027	niet mogelijk
drs. L.C. van de Kieft RC MAC	27/04/1963	Voorzitter	22/05/2013	01/01/2025	niet mogelijk
drs. L.J. van der Put RBA	28/03/1967	Plaatsver-vangend secretaris	06/12/2012	01/01/2026	niet mogelijk
drs. J.J. Veldstra	12/01/1967	Secretaris	29/02/2016	01/05/2024	niet mogelijk

Bestuurders namens de deelnemers

Naam	Geboorte-datum	Functie	Vanaf	Tot	Herbenoeming
Dhr. ing. W.H. Steenpoorte EMIM	01/04/1964	Lid	01/01/2022	01/01/2026	1 periode
mw. Ir. E.M.C. Eelens MBA, FRM, CAIA	19/05/1981	Lid	21/08/2019	31/12/2023	Niet meer mogelijk
drs. S. Lahiri	21/12/1982	Lid	23/09/2020	23/09/2024	1 periode
C. Vlaar CPE	05/10/1979	Plv. voorzitter	01/01/2020	01/01/2028	Niet meer mogelijk

Bestuurders namens de pensioengerechtigden

Naam	Geboorte-datum	Functie	Vanaf	Tot	Herbenoeming
drs. B. Jolink RC CIRA	18/08/1956	Lid	20/06/2017	20/06/2025	niet meer mogelijk
mw. T. Stanoevska	09/09/1965	Lid	08/05/2019	08/05/2027	niet meer mogelijk

Dagelijks Bestuur

drs. L.C. van de Kieft RC MAC (voorzitter, bestuurslid werkgeverszijde)

drs. J.J. Veldstra (secretaris, bestuurslid werkgeverszijde)

C. Vlaar CPE (plv. voorzitter/ bestuurslid werknemerszijde)

Beleggingscommissie

drs. L.J. van der Put RBA (voorzitter, bestuurslid werkgeverszijde)

Ir. E.M.C. Eelens FRM CAIA MBA (bestuurslid werknemerszijde)

drs. S. Lahiri (bestuurslid werknemerszijde)

Pensioen- en communicatie commissie

K. Teunisse - den Engelsman (Group HR PostNL N.V.)*

drs. J.J. Veldstra (bestuurslid werkgeverszijde)

C. Vlaar CPE (voorzitter, bestuurslid werknemerszijde)

S. Lahiri (bestuurslid werknemerszijde)

*Is alleen aanwezig bij de bespreking van de communicatieonderwerpen die in de Pensioen- en Communicatie Commissie worden besproken en de werkgever aangaan.

Financiële Commissie

drs. P.G.J. Dorrestijn CPE (voorzitter, bestuurslid werkgeverszijde)

ing. W.H. Steenpoorte IMIM (lid, werknemerszijde)

Ir. E.M.C. Eelens FRM CAIA MBA (bestuurslid werknemerszijde)

Risicobeheercommissie

drs. B. Jolink RC CIRA (voorzitter, bestuurslid pensioengerechtigden)

T. Stanoevska (bestuurslid pensioengerechtigden)

Sleutelfunctiehouders

drs. B. Jolink RC CIRA, sleutelfunctiehouder Risicobeheer
drs. R. T. Schilder AAG, sleutelfunctiehouder Actuarieel
drs. S.M.G. Jeuken RA RE, sleutelfunctiehouder Internal Audit

Geschillencommissie (ad hoc commissie)

mr. S. van Meer, onafhankelijk voorzitter
drs. P.G.J. Dorrestijn CPE (bestuurslid werkgeverszijde)
Ir. E.M.C. Eelens FRM CAIA MBA (bestuurslid werknemerszijde)

Verantwoordingsorgaan

H. van Bruggen (namens de pensioengerechtigden)
ing. A.F. van Baarle (namens de deelnemers, secretaris)
drs. E. Verweij (namens de werkgever, voorzitter)
drs. D. Middelburg (namens de werkgever)
ing P. Langeveld MTL (namens de pensioengerechtigden)
M. Wolters (namens de deelnemers)

Raad van Toezicht

Naam	Geboorte-datum	Functie	Vanaf	Tot	Herbenoeming
mw. L.E.M. Duijnstee	04/07/1962	Lid	14/11/2019	14/11/2027	niet mogelijk
dhr. E.E. Hagen	16/09/1970	Lid	01/01/2020	01/01/2028	niet mogelijk
drs. P.W. Ploegsma	27/05/1968	Voorzitter	01/07/2016	01/07/2024	niet mogelijk

Uitvoeringsorganisaties

De uitvoering van het pensioenfonds is opgedragen aan TKP Pensioen B.V. (TKP), Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. (VLK) en BNP Paribas (BNP).

Certificeerders

Mazars Accountants N.V., externe onafhankelijke accountant
Willis Towers Watson, externe actuaris

Compliance officer

Partner in Compliance

Vertrouwenspersoon

Partner in Compliance (mw. M. Meijer)

Bijlage 3 - Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van het pensioenfonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening. Voor DNB is het een informatiebron bij de uitoefening van het toezicht.

Actief/Passief beheer

De twee belangrijkste methodes van beleggen zijn actief en passief beleggen. De doelstelling van actief beleggen is om een hoger rendement te behalen dan de gehanteerde benchmark. Bij passief beleggen is de doelstelling het rendement van de benchmark te evenaren. Om dit te bereiken wordt de samenstelling van de beleggingen van de benchmark gevolgd.

De samenstelling van de actieve beleggingen zijn niet te vergelijken met de samenstelling van de passieve beleggingen. Denk hierbij aan de gewichten van beleggingen in Europa en wereldwijde beleggingen of het wel of niet beleggen in opkomende markten. De passief beheerde portefeuilles behalen normaalgesproken een rendement gelijk aan dat van de benchmark. Naast kosten kan een afwijking ten opzichte van het benchmark rendement ook veroorzaakt worden door de timing van stortingen, terugontvangen dividendbelastingen of valuta- en kaseffecten.

Actieve deelnemer

Personen met een lopend dienstverband bij de werkgever en arbeidsongeschikten met een premievrije voortzetting.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

AFM

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is de Nederlandse gedragstoezichthouder op de financiële markten. Het instituut houdt toezicht op het gedrag van participanten in de financiële markten, waaronder: financiële dienstverleners zoals pensioenfonds.

AG-Prognosetafels

Prognosetafels geven de gemiddelde waargenomen overlevings- en sterftfrequenties binnen de Nederlandse bevolking weer over een afgelopen vijfjarige periode en projecteren die naar de toekomst op basis van de in de in het verleden waargenomen en naar de toekomst doorgetrokken trends in deze frequenties. Zij worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies en de waardering van de pensioenverplichtingen. Er zijn voor mannen en vrouwen aparte prognosetafels afgeleid: GBM en GBV.

Algemene verordening gegevensbescherming AVG

De AVG is een Europese verordening (dus met rechtstreekse werking) die de regels voor de verwerking van persoonsgegevens door particuliere bedrijven en overheidsinstanties in de hele Europese Unie standaardiseert. Het doel is om de bescherming van persoonsgegevens binnen de Europese Unie te garanderen, maar ook om het vrije verkeer van gegevens binnen de Europese interne markt te waarborgen. De verordening geldt wereldwijd voor alle ondernemingen en organisaties die persoonsgegevens bijhouden en verwerken van natuurlijke personen in de Europese Unie. Sinds 25 mei 2018 dienen organisaties, waaronder het pensioenfonds, hun bedrijfsvoering in overeenstemming met de AVG te brengen.

Anw-hiaat

Van een Anw-hiaat is sprake als bij overlijden de partner op grond van de AWW wel en op grond van de Anw geen recht zou hebben op een uitkering. Er is ook sprake van een Anw-hiaat als de partner in deze vergelijking te maken krijgt met een lagere of geen uitkering als gevolg van de zogenoemde inkomenstoets.

Asset liability management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's. In de ALM-studie wordt uitgegaan van rendementsverwachtingen voor de verschillende beleggingscategorieën. Deze rendementen zijn afhankelijk van de ontwikkeling van de economie. De verwachtingen voor de economie voor de lange termijn zijn gebaseerd op economische relaties. Zo zijn het verwachte politieke, economische en monetaire beleid van invloed op de verwachte economische groei en de inflatie. Deze zijn op hun beurt bepalend voor de andere economische grootheden als rente en de daaruit afgeleide rendementen. De diverse variabelen zijn op deze manier op een onderling consistente manier afgeleid. Voor de verwachte risicopremies per beleggingscategorie (rendement boven staatsobligaties) wordt uitgegaan van zowel langjarige historische reeksen als ook wetenschappelijk onderzoek over de mogelijke toekomstige ontwikkeling. Bij de ALM-studie worden naast het basis economisch scenario ook andere economische scenario's geanalyseerd, om te zien hoe robuust het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is in een andere economische omgeving.

Beleggingsdepot

Ten behoeve van de beschikbare-premieregeling en/of de regeling individueel Pensioensparen heeft een deelnemer de keuze uit diverse beleggingsdepots. Elk beleggingsdepot heeft een bepaald risicoprofiel en daarbij behorende samenstelling van aandelen, obligaties en geldmarktinstrumenten.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en overige beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de twaalf-maands gemiddelde dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad geeft de financiële positie van het pensioenfonds weer.

Benchmark

Een ijkpunt zoals een maatgevende index waarmee de ontwikkelingen van een beleggingsportefeuille worden vergeleken.

Benchmark onderzoek pensioenen

Onderzoek dat inzichtelijk maakt hoe het pensioenfonds in vergelijking met andere pensioenfonds presteert in de beleving van de deelnemer.

Beschikbare-premiereregeling (BPR)

Pensioenregeling waarin de hoogte van de verzekerde pensioenen afhankelijk is van de krachtens de regeling beschikbare premie en de daarmee te behalen (en behaalde) beleggingsopbrengsten. Met behulp van actuariële grondslagen en methoden wordt bij pensioneren de precieze hoogte van het pensioen vastgesteld. Bij andere typen pensioenregelingen wordt eerst de pensioenhoogte en vervolgens de hoogte van de premies vastgesteld.

Clearing member

Alle transacties op een beurs worden uitgevoerd door clearing members van een beurs. Aan het eind van de handelsdag worden alle transacties bij elkaar opgeteld en gesaldeerd en verrekenet iedere member de gesaldeerde transacties met één tussenpartij.

Credit default swap

Een overeenkomst tussen twee partijen waarbij het kredietrisico van een derde partij wordt overgedragen.

Clearing- en settlementsysteem

Clearing en settlement zijn de twee processen in de afhandeling van een effectentransactie. Clearing is het proces dat aan het eind van een handelsdag de transacties van een beursmember bij elkaar optelt en saldeert om vervolgens de nieuwe posities te kunnen bepalen. Settlement is het proces dat de uiteindelijke afhandeling verzorgt, namelijk het bijwerken van het effectensaldo bij de betreffende bewaarinstelling (custodian) waardoor de opdrachtgever eigenaar van de beleggingen wordt.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op berekeningsdatum het pensioenvermogen te delen op de totale technische voorzieningen. De voorziening pensioenverplichtingen is normaliter gebaseerd op de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen.

Compliance

Met dit begrip wordt aangeduid dat een organisatie werkt in overeenstemming met vigerende wet- en regelgeving. Elke financiële instelling beschikt over een compliance regeling die voorschriften bevat waaraan de in die instelling werkzame personen zich dienen te houden, alsmede voorschriften omtrent de wijze van controle op de naleving ervan. Ook veel instellingen die raakvlakken met de financiële sector hebben, zoals pensioenfondsen, hebben een compliance regeling. Een dergelijke regeling bevat bijvoorbeeld voorschriften omtrent de wijze waarop functionarissen voor eigen rekening in effecten mogen handelen, restricties in de omgang met zakenrelaties en de omgang met vertrouwelijke informatie.

De Nederlandse Bank (DNB)

De Nederlandsche Bank is de centrale bank van Nederland en houdt onder andere toezicht op financiële instellingen zoals pensioenfondsen.

Dekkingstekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen spreken van een dekkingstekort als de middelen ontoereikend zijn om de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's te dekken. Er is een dekkingstekort indien het eigen vermogen minder is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere meer onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

Discretionaire portefeuille/mandaat

De beleggingen vinden plaats in andere Financiële Instrumenten dan deelnemingsrechten in TKPI Beleggingsinstellingen (discretionaire account). De portefeuille of mandaat is op eigen naam, waarbij het pensioenfonds zowel juridisch als economisch eigenaar is.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer.

Emerging markets (opkomende markten)

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftetekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

Eumedion

Een onafhankelijke stichting die de belangen behartigt van de bij haar aangesloten institutionele beleggers op het gebied van corporate governance en duurzaamheid. Doel is om de governance, milieu -en sociale prestaties van beursvennootschappen te verbeteren. Alle institutionele beleggers met in Nederland aangehouden beleggingen kunnen in principe deelnemer worden van Eumedion.

European market infrastructure regulation (EMIR)

EMIR is een initiatief van de Europese Commissie om de handel in Over The Counter (OTC) derivaten transparanter en veiliger te maken. EMIR bevat regels voor het afwickelen van derivaten door een centrale tegenpartij (CCP), een vergunningplicht voor de CCP's en eisen aan het onderpand en de overdraagbaarheid van posities.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Fiduciair manager

De fiduciair beheerder overziet en integreert alle aspecten van vermogensbeheer uiteenlopend van de beleggingsstrategie, samenstelling van de ideale beleggingsmix op basis van een ALM-studie, het actief beheren of uitbesteden van portefeuilles tot het bijbehorende risk management en rapportages.

Financieel crisisplan

In een financieel crisisplan zijn maatregelen opgenomen die het pensioenfonds kan inzetten wanneer op korte termijn de financiële positie van het pensioenfonds zich bevindt op, of snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komt.

Financieel toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfonds.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van tactische asset allocatie.

Gedempte kostendeekkende premie

De gedempte premie wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst. Het pensioenfonds heeft voor dit laatste gekozen.

Haalbaarheidstoets

De wettelijk voorgeschreven periodiek door het pensioenfonds uit te voeren haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

Herstelplan

In het geval dat de dekkingsgraad van het pensioenfonds daalt tot onder de vereiste dekkingsgraad dan dient het pensioenfonds een herstelplan op te stellen. Indien de dekkingsgraad een jaar later nog steeds lager is dan de vereiste dekkingsgraad dan dient het pensioenfonds het herstelplan te actualiseren. In dit plan zijn maatregelen opgenomen waardoor het pensioenfonds binnen de wettelijke kaders kan herstellen.

High yield

Obligaties met een kredietwaardigheid lager dan BBB.

In control statement

Een verklaring van het management van de uitvoerder dat het management van de uitvoerder grip heeft op de wijze van sturen, beheersen en toezicht houden. Deze is gericht op een effectieve realisatie van doelstellingen en het hierover op een open wijze communiceren en verantwoording afleggen aan het pensioenfonds. In het statement wordt verwezen naar een set van normen waaraan de mate van beheersing getoetst is. Tevens zijn in het statement de aangetroffen tekortkomingen ten aanzien van de beheersing en de in de processen opgenomen interne controles, de oorzaken ervan en de voorgenomen maatregelen om de knelpunten op te lossen, opgenomen.

Indexatie

Zie toeslagverlening.

Individueel pensioensparen (IPS)

Regeling voor deelnemers om naast het reguliere pensioen te beleggen voor aanvullend pensioen. Deelnemers kunnen vrijwillig deelnemen aan deze regeling.

Inflatie gerelateerde obligaties

Bij deze leningen wordt de hoogte van de coupon gekoppeld aan de hoogte van de inflatie. Meestal gaat een hogere inflatie gepaard met stijgende rentes. Een obligatie zal dan in koers dalen. Bij dit soort leningen zal echter door de stijgende inflatie, de coupon mee stijgen waardoor een rentestijging (als die veroorzaakt wordt door een stijging van de inflatie) nauwelijks invloed heeft op de waarde van de obligatie.

ISAE 3402 type II rapportage

Het rapport beschrijft het proces en de beheersingsmaatregelen zoals deze bij een uitvoerder hebben gewerkt. Periodiek worden de beheersingsmaatregelen door een externe onafhankelijke accountant getoetst. De accountant toetst de toereikendheid van de beschreven beheersingsmaatregelen voor het bereiken van de beheersingsdoelstelling en stelt vast dat de implementatie ervan gedurende de rapportperiode in overeenstemming met de beschrijving is. Daarnaast wordt de effectiviteit (werking) van de beheersingsmaatregelen gedurende de rapportperiode door de accountant getest. Het oordeel wordt door de accountant verwoord in het auditorsrapport. De uitgevoerde testwerkzaamheden met betrekking tot de beheersingsmaatregelen en de bevindingen worden aan het rapport toegevoegd.

ISDA/CSA overeenkomst

Een ISDA overeenkomst is een standaard contract dat OTC-transacties (transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden) tussen institutionele financiële partijen mogelijk maakt.

CSA is een bijlage bij het ISDA-contract waarin partijen afspraken maken over het wederzijds te leveren en te accepteren onderpand.

Kostendekkende premie

Pensioenfondsen zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt. De kostendekkende premie bestaat uit de actuarieel benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds en de premie die actuarieel benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Kritische dekkingsgraad

De dekkingsgraad, van waaruit het pensioenfonds nog net kan herstellen om binnen 10 jaar op het vereist eigen vermogen uit te komen zonder aanvullende vermogensdotaties.

LDI manager

Manager vermogensbeheer verantwoordelijk voor het beheer van de matching portefeuille. De matching portefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat specifiek is ingericht voor afdekking van het renterisico, volgens het geldende beleggingsbeleid van het pensioenfonds.

Life Cycle

Ten behoeve van de beschikbare-premieregeling en/of de regeling individueel pensioensparen kan worden belegd in de Life Cycle. Het principe van Life Cycle-beleggen is dat er wordt belegd in een risicoprofiel waarbij de samenstelling van de beleggingsmix is afgestemd op het aantal jaren tot aan de pensioendatum.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Maatschappelijk verantwoord beleggen, ook wel aangeduid als Environmental, Social en Governance criteria (ESG), houdt rekening met hoe bedrijven en landen omgaan met mens en maatschappij.

Marktwaarde

De marktwaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Middellood(regeling)

Het middellood is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloodregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Minimaal vereist eigen vermogen

Het minimaal vereist eigen vermogen is de ondergrens van het vereist eigen vermogen. Het minimaal vereist eigen vermogen beweegt tussen de 104% en 105%. Een pensioenfonds mag niet te lang op deze ondergrens zitten. Dit staat in de Pensioenwet. Heeft een pensioenfonds gedurende vijf jaar niet over het minimaal vereist eigen vermogen beschikt? Dan moet het binnen zes maanden maatregelen nemen, die ervoor zorgen dat het pensioenfonds in één keer boven deze ondergrens uitkomt. Als deze maatregelen bestaan uit korting van pensioenaanspraken en -rechten, dan mag die korting over een aantal jaren uitgesmeerd worden.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Overige beleggingen

Beleggingen anders dan de voor een pensioenfonds meer traditionele beleggingen zoals aandelen en vastrentende waarden. Onder overige beleggingen vallen de categorieën grondstoffen en liquide middelen.

Over the counter (OTC)

Hierbij verlopen financiële transacties niet via de beurs maar direct tussen twee partijen, zonder tussenkomst van een centrale partij.

Pensioenaanspraak

Een recht op toekomstige pensioenuitkeringen. De aanspraak op pensioen wordt onderscheiden van het ingegane pensioen.

Pensioenfederatie

In de Pensioenfederatie zijn drie instellingen gefuseerd: de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB), de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (OPF) en de Unie van Beroepspensioenfondsen (UvB). De Pensioenfederatie vertegenwoordigt via deze koepels de aangesloten pensioenfondsen.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer. De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend jaarsalaris te verminderen met de franchise.

Pensioenrecht

Een recht op ingegane pensioenuitkeringen.

Pensioenresultaat

Het pensioenresultaat is het (cumulatieve) niveau van de (toekomstige) pensioenuitkeringen na een bepaalde periode, afgezet tegen de (cumulatieve) hoogte van de (toekomstige) pensioenuitkeringen indien die gehele periode sprake zou zijn geweest van indexatie volgens de prijsinflatie. Het pensioenresultaat vergelijkt het nominale pensioen plus indexatie met het nominale pensioen plus prijsinflatie en geeft in feite de koopkracht van het pensioen weer.

Pensioenresultaat = $(1 + \text{Cumulatieve indexatie}) / (1 + \text{Cumulatieve prijsinflatie})$

Voorbeeld

Het pensioen bij aanvang is 100. Stel dat de prijzen over een periode van 15 jaar met 50% zijn gestegen, indien de toeslagverlening in dezelfde periode in totaal 25% heeft bedragen, bedraagt het pensioenresultaat $1,25/1,50 = 83,33\%$.

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Proxy voting

Een stemadviesbureau (Engels: proxy voting agency) is een organisatie die aan institutionele beleggers, dat wil zeggen beleggingsfondsen, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, adviseert wat te stemmen op een aandeelhoudersvergadering.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend. Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren van de kasstromen. Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is daarom sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

(Rente)swap

Ruil van rendement op een vastgestelde lange rente tegen een variabele korte rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Maandelijks door DNB gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige kasstromen van de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd.

Risicomanagement

Risicomanagement is een continu proces dat ten aanzien van de doelstelling risico's identificeert en beoordeelt.

Risicopremie

Dit is de premie voor risicodekking.

Service Level Agreement (SLA)-rapportages

Een Service Level Agreement is een overeenkomst met afspraken over de dienstverlening tussen het pensioenfonds en een uitvoerder. In SLA rapportages wordt door de uitvoerder aan het pensioenfonds gerapporteerd over de mate waarin de gemaakte afspraken zijn nagekomen.

Spread

Het renteverskil tussen bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

SWOT-analyse

De SWOT-analyse is een opsomming van kansen en bedreigingen in de markt en sterktes en zwaktes van het pensioenfonds.

Toekomst bestendig toeslagverlening (TBT)

De grens voor Toekomst Bestendig Toeslagverlenen (TBT) is de grens waarop het pensioenfonds op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens wordt jaarlijks bepaald en is afhankelijk van de rentestand van dat moment.

Toeslagverlening (indexatie)

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het pensioenfonds neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening bij het pensioenfonds is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van het pensioenfonds dit toelaten.

Uitvoeringsovereenkomst

De overeenkomst tussen een werkgever en een pensioenfonds over de uitvoering van één of meer pensioenregelingen.

VBDO-ranglijst

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling voert vergelijkingen uit bij pensioenfondsen, verzekeraars, banken en bedrijven. De vijftig grootste pensioenfondsen van Nederland nemen hieraan jaarlijks deel. Pensioenfondsen worden beoordeeld op verantwoord beleggingsbeleid. Op basis hiervan stelt VBDO een ranglijst op.

Verantwoordingsorgaan

De in de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur gehanteerde term voor een orgaan waarin de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) zijn vertegenwoordigd en waaraan het bestuur periodiek verantwoording aflegt.

Verbonden personen

Alle leden van de organen van het pensioenfonds en andere personen die werkzaamheden voor het pensioenfonds verrichten, onafhankelijk van de duur waarvoor of de juridische basis waarop zij werkzaam zijn.

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Vereist pensioenvermogen

De technische voorzieningen vermeerderd met het vereist eigen vermogen.

VN Global Compact

Een niet-bindend pact van de Verenigde Naties om bedrijven over de hele wereld aan te moedigen een duurzaam en maatschappelijk verantwoord beleid te voeren en te rapporteren over de uitvoering ervan.

Voorwaardelijk pensioen

Een extra voorwaardelijk pensioen over dienstjaren uit het verleden als gevolg van een lagere pensioenopbouw dan mogelijk is volgens de fiscale regelgeving.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

WIA

Dit is de afkorting voor de wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen.

Bijlage 4 - Annex IV SFDR

Op grond van EU verordening 2022/1288 zijn financiële instellingen - waar pensioenfondsen toe behoren - met ingang van 2022 verplicht Annex IV Sustainable Finance Disclosure Regulation als bijlage bij het jaarverslag te voegen. Om hieraan te voldoen zijn twee bijlages Annex IV toegevoegd, zowel voor de DB-regeling (beleggingen voor risico van het pensioenfonds) als voor de DC-regeling (beleggingen voor risico deelnemers).

De inhoud en vorm van deze bijlages zijn wettelijk voorgeschreven.

Bijlage 4a Annex IV SFDR voor DB-beleggingen

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds PostNL

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500VED7Y8YZ0V1S94

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja Nee

Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:

Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimumaandeel duurzame beleggingen van

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een sociale doelstelling

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Scope 1-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	256.649,74	196.847,94	35%	37%
Scope 2-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	81.823,84	70.828,09	35%	37%
Scope 3-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	2.273.755,50	2.087.860,58	35%	37%
Totale broeikasgassen-emissies	ton CO2e	2.607.379,24	2.350.356,85	35%	37%
Koolstofvoetafdruk	ton CO2e per miljoen EUR van belegging	283,42	260,95	35%	37%
Broeikasgassen-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO2e per miljoen EUR omzet	726,51	649,89	37%	40%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	2%	2%	37%	41%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	73%	68%	31%	31%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	2,64	2,77	29%	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Industrie	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,36	0,34	29%	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	3,76	2,32	29%	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,48	0,60	29%	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,21	1,67	29%	35%
Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	37%	41%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	14%	12%	37%	40%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,02	0,03	37%	40%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	37%	41%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	18%	24%	37%	41%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	33%	35%	37%	40%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	1%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	10%	46%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	2%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	1%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	4%	5%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	19%	46%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	10%	46%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**
 Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.
- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?**
 Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- Ja
 Nee

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	2,6%
France	Staatsobligatie	Frankrijk	2,4%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	2,4%
European Union	Overige	België	0,9%
Novo Nordisk A/S	Gezondheidszorg	Denemarken	0,7%
Belgium	Staatsobligatie	België	0,7%
Austria	Staatsobligatie	Oostenrijk	0,5%
Finland	Staatsobligatie	Finland	0,5%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	0,5%
NVIDIA Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	0,4%
BNP Paribas SA	Financiële dienstverlening	Frankrijk	0,4%
Tencent Holdings Limited	Communicatie- diensten	China	0,4%
AstraZeneca PLC	Gezondheidszorg	Verenigd Koninkrijk	0,4%
Schneider Electric S.E.	Industrie	Frankrijk	0,4%
Tesla, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	0,4%

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggings- beslissingen op duurzaamheids- factoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandig- heden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

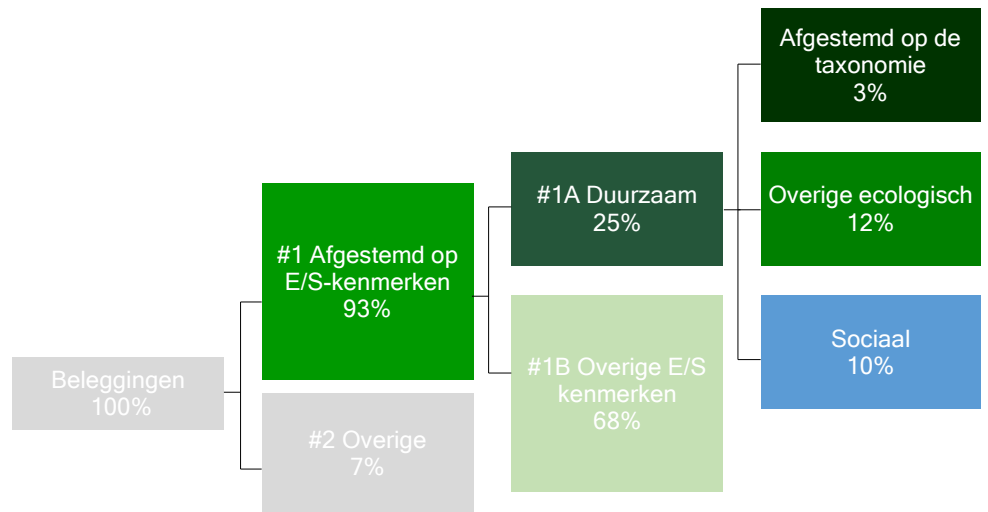
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten voldoen aan praktijken van goed bestuur. Voor staatsobligaties, illiquide beleggingen, waaronder Nederlandse hypotheek en vastgoed, en LDI-producten vindt de beoordeling van de E/S kenmerken plaats in managersselectie en reguliere monitoring en wordt de opname in dit onderdeel gewaarborgd.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en derivaten.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstellingen, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel voldoen aan praktijken van goed bestuur.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de taxonomie. Deze hanteert dezelfde criteria als #1A duurzame beleggingen, maar telt alleen het percentage van de omzet mee dat bijdraagt aan de duurzame doelstellingen.

Overige ecologisch en sociaal omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	93%	25%	68%	3%	12%	10%	7%
Communicatiediensten	2%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumentengoederen	3%	1%	2%	0%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumentengoederen	1%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Energie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	10%	2%	8%	0%	2%	0%	0%
Gezondheidszorg	5%	3%	2%	0%	0%	2%	0%
Industrie	4%	1%	3%	1%	1%	0%	0%
Informatietechnologie	4%	1%	3%	0%	0%	0%	0%
Basisindustrie	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Overige	60%	14%	45%	0%	7%	7%	7%
Nutsvoorzieningen	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

● Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

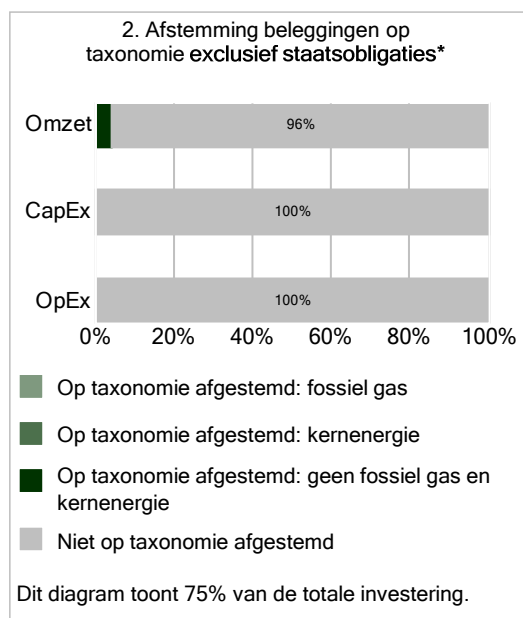
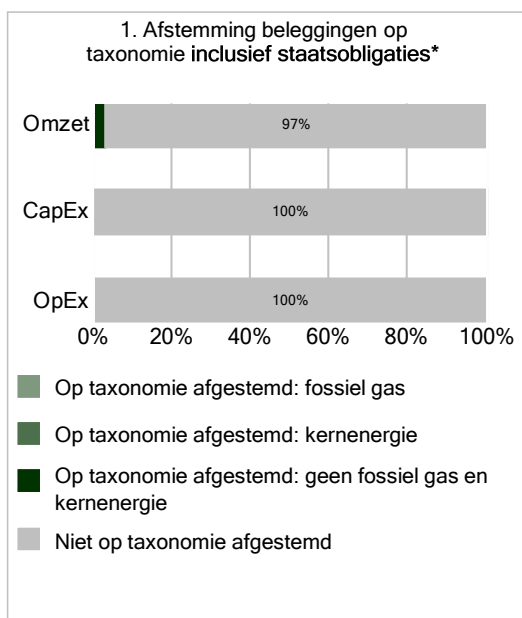
Ja

In fossiel gas

Kernenergie

Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode is om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

*In deze grafieken omvatten 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**
1%

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?**
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
12%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
10%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Nature Action 100+. Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.
- Impact beleggen: een deel van de beleggingsportefeuille richtte zich in 2023 op initiatieven die concreet bijdragen aan oplossingen voor ecologische en/of sociale vraagstukken.

Bijlage 4b Annex IV SFDR voor DC-beleggingen

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds PostDC
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500VED7Y8YZ0V1S94

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja Nee

Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:

Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimumaandeel duurzame beleggingen van

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een sociale doelstelling

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Scope 1-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	49,62	309,22	1%	40%
Scope 2-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	31,81	117,06	1%	40%
Scope 3-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	2.075,76	3.653,71	1%	40%
Totale broeikasgassen-emissies	ton CO2e	2.159,34	4.073,38	1%	40%
Koolstofvoetafdruk	ton CO2e per miljoen EUR van belegging	115,89	263,17	1%	40%
Broeikasgassen-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO2e per miljoen EUR omzet	719,18	647,30	1%	43%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	2%	1%	43%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	83%	69%	1%	34%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,04	2,67	0%	38%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Industrie	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,03	0,30	0%	38%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	-	1,12		38%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,53	0,83	0%	38%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	-	1,16		38%
Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	43%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	0%	11%	1%	42%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,00	0,03	1%	43%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	43%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	1%	26%	1%	43%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	34%	35%	1%	42%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	1%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	0%	62%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	3%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	1%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	0%	4%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	62%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	62%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- Ja
 Nee

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
France	Staatsobligatie	Frankrijk	19,2%
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	13,7%
Belgium	Staatsobligatie	België	3,6%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	3,5%
Italy	Staatsobligatie	Italië	3,0%
Austria	Staatsobligatie	Oostenrijk	2,4%
Spain	Staatsobligatie	Spanje	1,7%
Ireland	Staatsobligatie	Ierland	1,0%
Finland	Staatsobligatie	Finland	0,9%
Novo Nordisk A/S	Gezondheidszorg	Denemarken	0,9%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	0,7%

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

De lijst bevat de beleggingen die het **grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

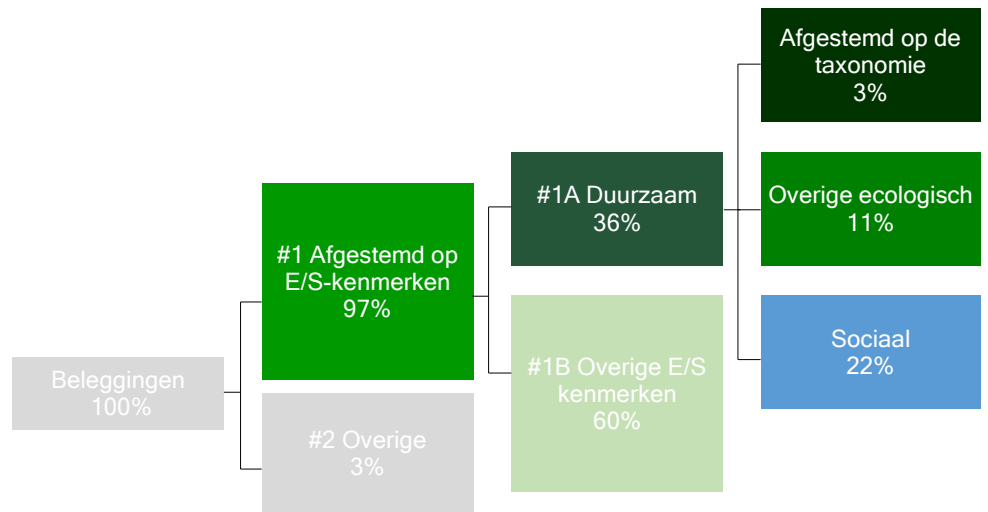
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten voldoen aan praktijken van goed bestuur. Voor staatsobligaties, illiquide beleggingen, waaronder Nederlandse hypotheek en vastgoed, en LDI-producten vindt de beoordeling van de E/S kenmerken plaats in managersselectie en reguliere monitoring en wordt de opname in dit onderdeel gewaarborgd.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en derivaten.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstellingen, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel voldoen aan praktijken van goed bestuur.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de taxonomie. Deze hanteert dezelfde criteria als #1A duurzame beleggingen, maar telt alleen het percentage van de omzet mee dat bijdraagt aan de duurzame doelstellingen.

Overige ecologisch en sociaal omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	97%	36%	60%	3%	11%	22%	3%
Communicatiediensten	2%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumentengoederen	3%	1%	2%	1%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumentengoederen	2%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Energie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	9%	2%	7%	0%	2%	0%	0%
Gezondheidszorg	6%	4%	3%	0%	1%	3%	0%
Industrie	5%	2%	3%	1%	1%	0%	0%
Informatietechnologie	4%	1%	3%	0%	1%	0%	0%
Basisindustrie	2%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	2%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Overige	61%	24%	37%	1%	6%	18%	3%
Nutsvoorzieningen	1%	1%	0%	0%	1%	0%	0%

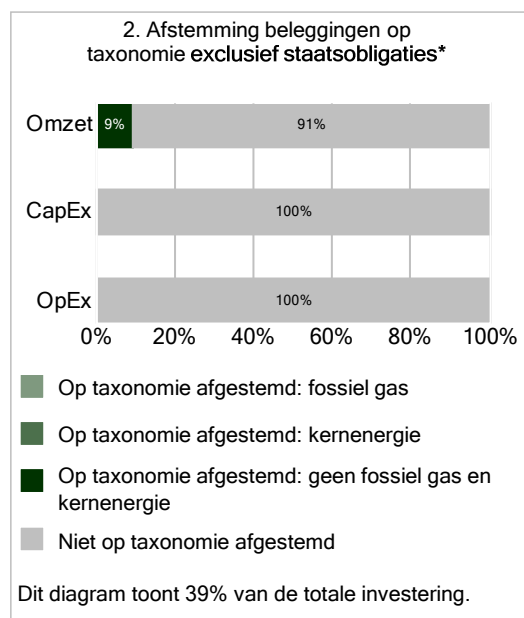
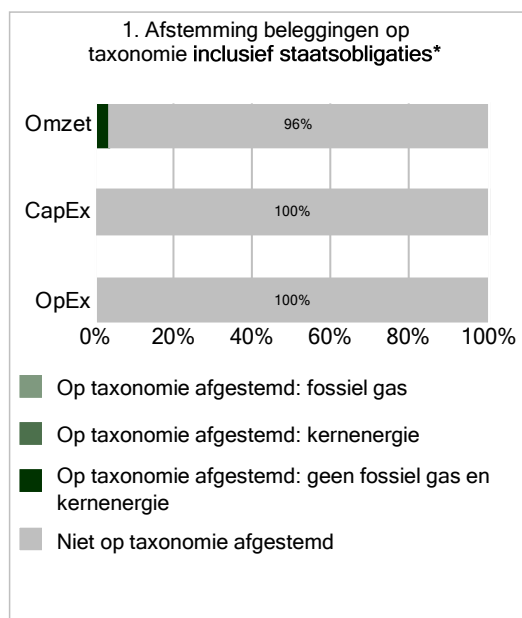

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

● Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

- Ja
- In fossiel gas Kernenergie
- Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

*In deze grafieken omvatten 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**
1%

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?**
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
11%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
22%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Nature Action 100+. Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.
- Impact beleggen: een deel van de beleggingsportefeuille richtte zich in 2023 op initiatieven die concreet bijdragen aan oplossingen voor ecologische en/of sociale vraagstukken.

Colofon

Uitgegeven door

Stichting Pensioenfonds PostNL

Correspondentieadres:

Postbus 501
9700 AM Groningen

Bezoekadres:

Princenhof Park 8, Driebergen

Telefoon (050) 582 19 90

Website www.pensioenpostnl.nl

E-mailadres deelnemer@pensioenpostnl.nl

Realisatie

TKP Pensioen BV
Postbus 501
9700 AM GRONINGEN